

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100158 9189

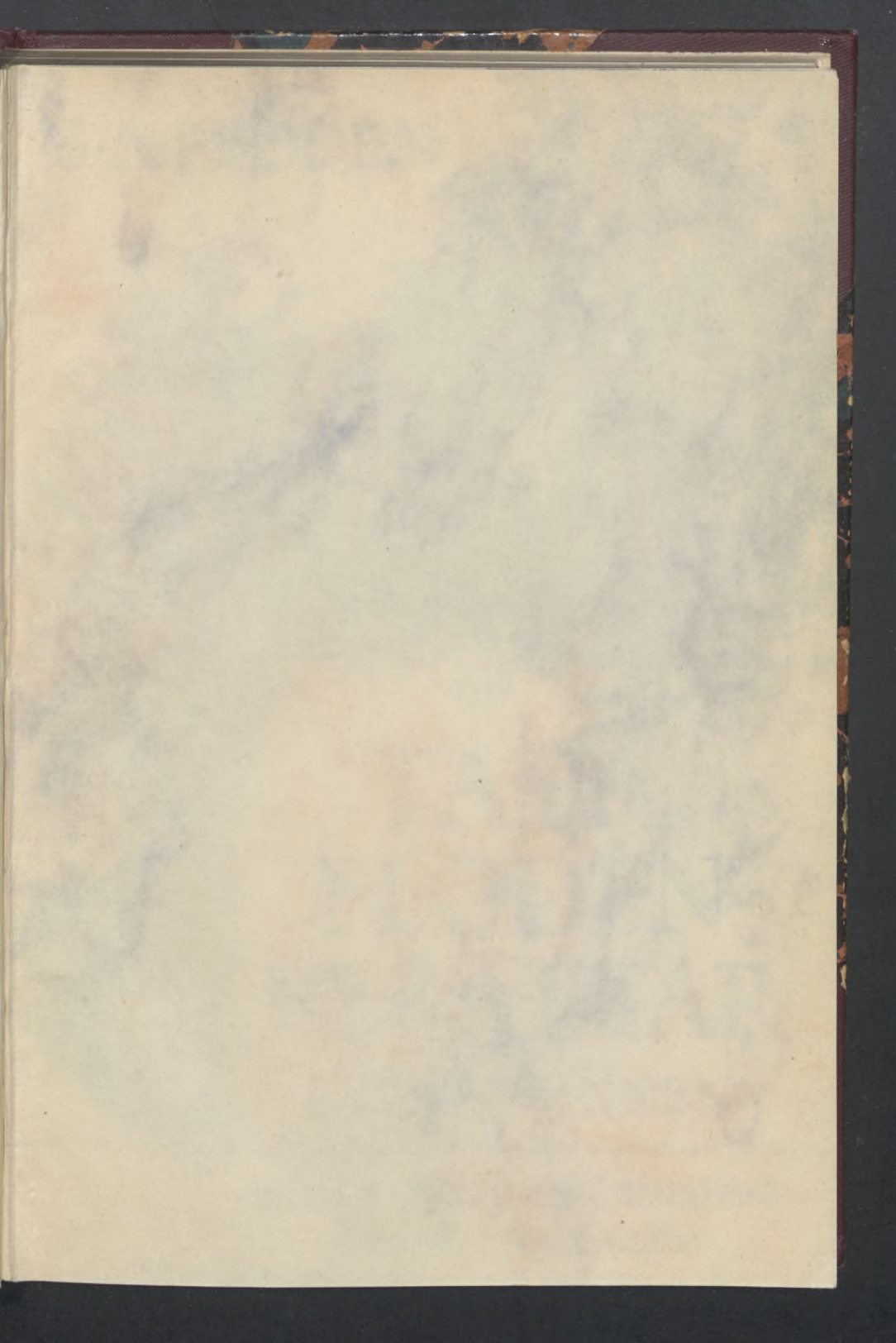

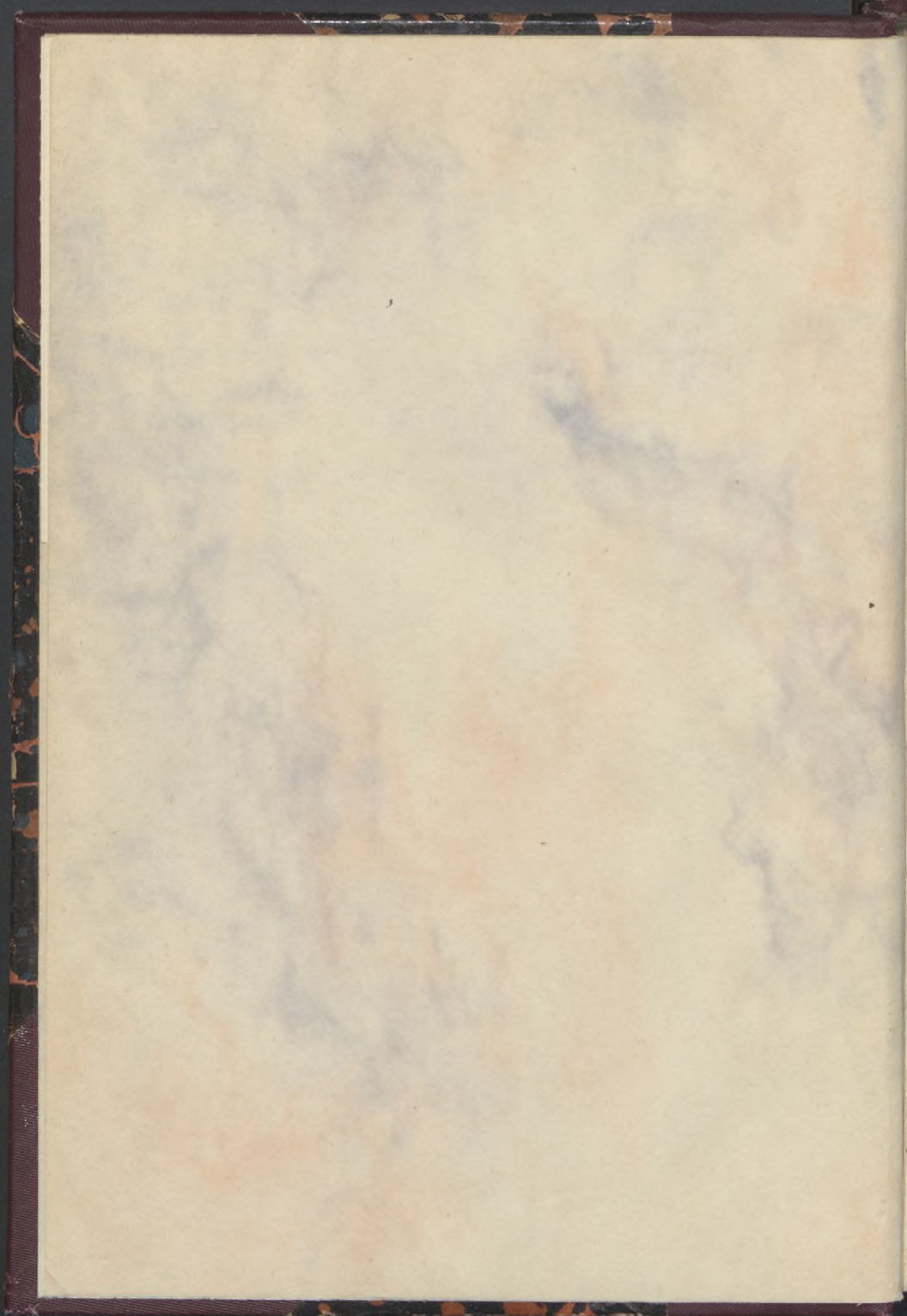
Allmänna Sektionen

Kyrkohist.
Sv.
Mission

S·A·FLODÉN

”TATA.”
FLODÉN
BERÄTTAR
KONGOMINNEN

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS
FÖRLAG / STOCKHOLM

Kyoto Univ.
So.
Mission

"TATA" FLODÉN BERÄTTAR

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

S. A. FLODÉN

"TATA" FLODÉN
BERÄTTAR
KONGOMINNEN

II.

STOCKHOLM

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

S. N. ROSEN

"FATA" FLÖDEN

BRÄTTAR

KOMMUNIKATION

TRYCKERI AKTIEBOLAGET THULE
STOCKHOLM 1935

350939

Förord.

”*DEN* som en gång sett Neapel, han längtar åter dit”! Så har det sagts; men varför det? — Ja, på den frågan få de svara, som sett det och som längta dit.

Men varför längta missionärerna tillbaka till sina respektive fält? Vad är det, som lockar missionärerna till Östturkestan. Det gäller ju en färd, på vilken de faktiskt riskera sina liv och som kan göra dem vansinniga. Men de längta dit.

Och till Kina se'n! Låt vara, att det kallas ”himmelriket”, vilket namn det dock dåligt motsvarar med alla sina blodiga krig och samvetslösa rövarband. Till ett land, där missionärerna kunna jagas, fängslas och mördas; där missionsstationerna, som under möda och stora uppoffringar uppförts för Herrens sak och folkets andliga fostran, kan tagas av rövare och användas till häststallar. Ja, säg, varför längta våra missionärer dit?

Och till Kongo! Till ”den vite mannens grav”, där hemliga mördarligor meja ner Herrens budbärare, kanske redan vid deras första ankomst till landet.

O, du Kongo! Jag känner dig. Vad vill du? Varför

Kongominnen

---

rycker och sliter du i en så där? Du har ju inte något förbarmande med en. Tror du inte jag minns, hur du skilt nyförlovade och lyckliga äkta makar åt, inte tagit hänsyn till behov, böner eller tårar. Hur ha vi icke kämpat i dina brännande febrar, i din glödheta sol, i dina berg och backar, mot dina vilda djur och mot faror av mångahanda slag. Ja, hur ofta ha vi icke sett döden i vitögat. — Och ändå älskar man dig. Varför? — Kristi kärlek tvingar oss. Gud vill det. O, du Kongo! Du har alldeles för stora evighetsvärden att förlora.

Ja, jag kommer, du kära Kongo, men jag skall först säga farväl till min lille moderlöse gosse. Så där ja. Jag skall icke glömma dina armar om min hals och ditt: "Gud välsigne pappa"!

— Tack!

Nu är det gjort. Vi resa, och denna gång komma vi att stanna vid Mukimbungu.

Mukimbungu.

MUKIMBUNGU är Svenska Missionsförbundets äldsta station. Den har icke tillkommit på vanligt planmässigt sätt. Den är icke ens grundlagd av Missionsförbundets arbetare. Missionär Walldén har utförligt och intressant skrivit om dess tillkomst i boken: "Dagbräckning i Kongo", och redaktör Lundahl har återgivit det i sin bok "Nils Westlind". Men då jag betvivlar, att alla mina läsare ha dessa böcker, finner jag det icke vara ur vägen att här återgiva berättelsen.

Det var tre missionärer, tillhörande Livingstone Inland-missionen, som skulle söka upp någon lämplig plats för en missionsstation mellan Palabala och Lukunga. De hette Clark, Fredriksson och Lanceley. I fem dagar kämpade de sig fram genom gräsfält och skogssnår på de mest eländiga vägar, tills de kommo i närheten av Kibunzi. Där bodde en folkstam, som kallas Basundi. De slogo läger i närheten av en flod och bestämde sig för att bygga en station. Att börja med uppförde de ett gräshus och inrättade sig så gott de kunde.

Men redan nu mötte dem den första stora sorgen och

Kongominnen

prövningen. En förhärjande gräseld gick våldsamt fram och förvandlade på en liten stund både deras hus och all deras egendom till aska. I sin besvikelse hade de icke mod att återuppbygga hyddan utan beslöto sig för att fara över floden till södra stranden för att bygga där.

Gamla Mukimbungu.

Framkomna till den stora byn Mukimbungu blevo de rätt så väl mottagna av infödingarna, vilka trodde, att de skulle få många och stora gåvor.

Missionärerna hade nätt och jämt hunnit slå sig ned på platsen, då de alla tre angrepos av malariafeber. De hade icke tänkt att stanna där utan ämnade sig till Lukungas floddal, som blivit känd genom Stanley. Men deras bärare borde ju ha något att göra under tiden de själva voro sjuka, och därför fingo de börja bygga ett hus. Det kunde ju bliva till nytta under de många trans-

Mukimbungu

porterna mellan Matadi och stationerna uppe i landet. Sedan de tillfrisknat, beslöto de, att två av dem samt halva antalet bärare skulle gå till Lukunga och den tredje vite samt de övriga bärarna skulle stanna kvar för att fullborda det påbörjade arbetet.

*Mukimbungu kyrka och en del av församlingen. Vid dr Lamans
avskedsmöte 1906.*

Dessa två hade knappt hunnit gå mer än en och en halv timme, då Lanceley angreps av en häftig feber. Blott några timmar senare slöt han sina ögon i döden. Clark hade intet annat att göra än att reda sin gode kamrat en grav på höjden mitt emot den stora marknadsplatsen Konzo. På gravkullen reste han några vita stenar, vilka bildade ett kors. Därpå vände han tillbaka till Mukim-

bungu med det förkrossande sorgebudet. Våra prövade och sorgsna bröder beslöto sig nu för att stanna vid Mukibungu och där anlägga en station. Så blev Mukibungu-stationen anlagd år 1880, icke efter mänskliga beräkningar, utan efter Guds särskilda ingripande under nöd och lidande, vilket brukar leda till framgång och seger. Stationens förste föreståndare blev en dansk missionär, som hette Fredriksen.

— — —

I slutet av juni 1882 kom svensken Nils Westlind till Mukibungu, där han fick sitt arbetsfält för mer än halva sin tid i Kongo. Från år 1886 har Mukibungu tillhört Svenska Missionsförbundet. Den har kostat oss oerhörda offer, sorger och bekymmer. Men vi ha ock där fått inhösta härliga skördar. De som där vunnits för Herren, kunna räknas i tusental. Evangelister och skollärare samt yrkesmän av olika slag ha där utbildats och sedan blivit spridda vida omkring i landet till nytta för vita och svarta och till ära för Guds namn. Dock skulle jag vilja säga, att om *våra* missionärer skulle ha anlagt en station i denna trakt, skulle de aldrig ha valt denna plats, även om de stannat inom Masinga-stammens råmärken. Blott en timmes väg från den nuvarande stationen finns en höjdplatå, vilken med sin storslagna utsikt och med sin härliga luft är synnerligen lämplig för en missionsstation. Det har ock flera gånger varit på tal att flytta den dit upp, men pengarna —? Ävenså har det ock många gånger varit på tal att nedlägga stationen, enär den ligger så nära Kibunzi, att verksamheten väl skulle kunna skötas därifrån.

— — —

En av Svenska Missionsförbundets banbrytare i Kongo,

Mukimbungu

vars namn är intimt förknippad med Mukimbungu, är Karl Wilhelm Walldén.

Även om han icke var med om anläggningen av någon station, fick han dock vara med vid tre stationer under deras allra tidigaste skede, först vid Mukimbungu, så vid Nganda och slutligen vid Kinkenge.

Karl Johan Walldén var stor, stark och respektingivande. Detta räknade han också med. Då t. ex. en gång en efterträdare till honom skulle väljas för Kinkenge, upplyste han, att det borde vara en person med "kropp", som folket respekterade. Konferensen valde då Börri-sson, ty också han hade "kropp".

Om Mazinga-folket kring Mukimbungu berättade Walldén, att det var "ett stort, starkt och krigiskt folk". Mot slutet av den torra årstiden skulle alltid folket ut för att kriga. Dessa krig varade tre à fyra dar. När någon sårats eller dödat, upphörde kriget. En del rättegångar måste avgöras genom krig. Därför sparade man dem

Karl Wilhelm Walldén.

till nämnda tid. Walldén och Westlind hade en gång gått till byn Mawawa för att ha ett möte. En del karlar kommo då hem från ett krig. En kvinna frågade dem då, om de "lekt" bra. Ingen fick nämna kriget vid dess rätta namn, enär det då enligt avgudaprästens dom skulle medföra olycka. Kvinnan fick till svar: "Ingen av de våra har sårats". Detta krig hade kommit till stånd därför att en man från en annan by hade kommit och spelat "diti" i Mawawa-byn, trots det att infödingarna förbjudit honom, enär deras hövding hade dött.

Walldén har ock berättat om hur en del beväpnade män en dag kommo till Mukimbungu för att kriga med folket där, enär en av deras män hade sårats i halsen under en jakt. Efter mycket parlamentering blev det klart, att en av deras egna män hade sårat ifrågavarande person. Mukimbungu-folket fick två höns som fredsgåva. Men när nu Matende-folket fick höra, att Mawawafolket begivit sig i väg för att kriga med Mukimbunguborna, kommo de för att hjälpa dessa, och så började kriget på nytt. De samlade torrt gräs och tände eld på detta som tecken på att det skulle börja. Så rusade de i väg, så att deras höftkläden fladdrade efter dem. Mukimbunguborna sprungo efter dem och hindrade dem i deras uppsåt. Först sedan de blivit undfägnade med stora mängder palmvin, avstodo de från att kriga.

Enligt Walldéns berättelse måste de vita gång efter annan gripa in för att hindra folket i deras krigs- och mordplaner. Vål kunde dessa krig vålla oro bland folket, men det var dock blott en oskyldig lek emot de civiliserade folkens krig, och man förstår därför negrernas förvåning över våra mångåriga krig, som kosta många

Mukimbungu

miljoner människoliv, ruina folk och land och tända en hatets eld, som väl knappast aldrig kan släckas.

Infödingarna i Kongo äro mycket kvicka att giva namn och öknamn. Deras egna namn ha alltid någon betydelse. Då någon särskild egenskap framträder hos en person, får

denne ett namn, som erinrar om just denna egenskap. Därför kan ock namnförändring ske, allt eftersom någon ny egenskap framträder. Sådana namn äro Nsevolo (skratt), Makiese (glad), Mamvemina (den nitälskande), Sango Ntoko (görsigbra — stilig), Mayedo (skägg) o. s. v. Walldén fick heta Matulula (nedrivare), därför att han under sin första tid vid Mukimbungu rev ett gammalt hus. Detta namn fick han sedan alltid bära

bland de svarta och icke så sällan bland de vita. Själv satte han sin ära i att kallas "Matulula". Han kunde ock själva giva namn, som voro typiska och som höllo i sig.

Mer än en gång, särskilt under missionens tidigaste

Färdig till strid.

skede, frestades missionärernas tålmod intill bristningsgränsen i umgänget med infödingarna. De voro lata, trilska och besvärliga. De ville ha betalt för den tid de uppehållit sig på arbetsplatsen, även om de icke gjort någonting. Walldén berättade, att han hade några arbe-

Eva Maluakila. Den första kristna kvinnan med dotter och dotterdotter vid Mukimbungu.

tare, som skulle slå tegel men som icke åstadkommo något. Om han tillhöll dem därför, skrattade de åt honom. Särskilt var det en stor, stark karl, som drev gäck med honom och som icke ville lyda. Vad skulle han göra? Falla undan och ha tålmod bara? Ett sådant handlingssätt skulle i detta fall ha inneburit, att han förlorat respekten in-

för hela arbetarskaran. Walldén gick därför fram, tog den store jätten, vände honom upp och ned, ställde honom på huvudet i en stor vattenbalja och sade: "Jag skall döpa dig i olydnadens namn. Nu skall du heta 'Makolama' (olydnad)". Den förbluffade mannen tog vänligt upp bestraffningen och blev en av de bästa arbetarna efter den dagen. Sitt nya namn fick han dock behålla för alltid.

Det är både beaktansvärt och lärorikt att höra en stor

karl som Walldén betrakta det som en stor "nåd att få lära de små barnen de första bokstäverna". "Man måste ju odla och så, innan man kan få skörda", brukade han säga. Vid Mukimbungu sade han sig ha fått vara med om två riktiga högtidsstunder. En dag hade de fått upptaga två personer i församlingen, och en annan dag hade de fått se två andra stå upp och avsäga sig hedendomen för att följa Kristus.

En dag inträffade en annan händelse, vilken Walldén aldrig kunde glömma. Eleverna i skolan demonstrerade mot två kamrater, som hade druckit sig druckna av palmvin. Dessa måste lämna skolan, förklarade eleverna. Denna händelse visar, att nykterhetsiden förefunnits hos de svarta, innan ännu något som helst beslut i nykterhetsfrågan blivit fattat. Ett liknande förhållande förekom sedan hos de infödda vid Nganda, där de svarta tecknat sina namn på en lista, som de lämnade Börrisson. De ville vara absolutister. Och detta hade de gjort utan den minsta påtryckning från de vitas sida.

Då Walldén andra gången kom till Kongo, blev han stationerad vid Nganda. Ur ett av hans brev därifrån få vi veta en del om hur det var där vid den tiden. Brevet började med orden: "Det är Herren." Det var Herren, som hemkallat en sin tjänare. Nu var det Herren, som gjort, att det var lugnt efter upproret mot de vita. Detta uppror hade varit så allvarligt, att de infödda icke brytt sig om att plantera, vilket haft till följd, att de lidit stort armod. Det hade ock en tid sett mycket mörkt ut för de vita. På grund av upproret hade de flesta gossarna flytt från skolan och andra tagits från stationen. Men nu kunde de obehindrat fortsätta sitt verk.

Av detta hans brev få vi även veta, att sömnsjukan

Kongominnen

tidigare varit mindre känd vid Nganda, men att den nu börjat utbreda sig även i dessa trakter. De mediciner, som blivit rekommenderade som hjälp mot sjukdomen, hade varit alldeles odugliga. Walldén bad ock om förbön mot denna "mordängel". "Det är för övrigt", säger han vidare,

Snickaren Makaka med familj i Mukimbungu.

"som om morgonrodnaden hade kommit och en soluppgång från höjden nu besökt dessa trakter. Icke så få vid stationen och ute i byarna hava avlagt den goda bekännelsen".

Han berättar ock om att Nordblad och Lovisa Johansson förenats i äktenskap, utan att missionärerna vetat ett jota om att de varit fästfolk. De båda makarna lämnade sedan missionsarbetet i Kongo. Nordblad blev präst i Svenska statskyrkan. Vidare berättar han, att syster

Albertina Rutström dött den 29 december 1897 i dysenteri och biliös feber och att fru Nordblad följande natt fått ett anfall av hämoglobinurisk feber och var ytterst klen, då han sände brevet. Man får ock veta, att dödligheten bland de svarta var avskräckande stor. Om den skulle fortsätta på samma sätt skulle dessa stammar, menar han, i en mycket snar framtid dö ut, enär de föddas och de dödas antal icke stode i rimligaste proportion till varandra.

Walldén berättar vidare, att man "redan då" börjat skola för kvinnorna samt söndagsskola för de små.

Rätt så ofta hör man missionsvänner fråga, vad det är för träd de se på film och fotografier vid missionsstationerna i Kongo. Walldén lämnar en noggrann förteckning över de träd, som då funnos vid Nganda. "Vi ha", säger han, "4.531 pisangträd, 600 kaffebuskar, 105 mangosträd, 72 körsbärsträd, 36 oxhjärtan (små träd med väldiga frukter i form av oxhjärtan), 46 oljepalmer, 22 daddelpalmer, 20 loqoutsträd (plommonliknande frukt), 16 akasiaträd, 55 kazvaträd (med äppelliknande frukter, mindre goda men ätbara. Den svarta bönan, som växer ut i toppen av frukten, smakar, då den är rostad, som mandel, om möjligt ännu bättre), 1 kolanötsträd samt stora citronhäckar runt stationen."

Walldén vistades i Kongo under tre perioder. Sedan stannade han hemma och valdes efter hand till distriktsföreståndare för Jönköpings län och Hallands distrikt. Där nedlade han ett omfattande arbete och visade sin organisationsförmåga och sin energi såväl i skapandet av Ansgariiföreningen som ock för dess lyckliga utveckling. Han har nu gått till sina fäder.

Evangelister som medhjälpare.

*B*LAND de gåvor, Gud givit församlingen till tjänst, nämner Paulus även evangelisterna. Med denna gåva räkna vi mycket i Kongo.

Med evangelist menar väl Guds ord i första hand dessa, som hade att frambära det glada budskapet om frälsningen i Jesus Kristus. I Sverige mena vi vanligtvis med evangelist en person, som i särskilt hög grad fått väckelsegåvan och som genom den kan vara församlingen till välsignelse i dess strävan att föra Guds rike framåt. I Kongo sammanfaller oftast evangelistkallet med pastors, skollärares, diakonens och förvaltarens ämbete.

Den betydelse, dessa våra medhjälpare ha, är större, än någon med ord kan tolka. Vart skulle missionären komma utan dem? Själv är han överhopad av arbete från morgon till kväll. Stationen är det stora centrum, från vilket kunskap, ljus och bildning skall spridas, men hur skulle detta kunna ske, om icke evangelisterna funnes? Missionären vet, att det är genom dem, som han skall kunna nå sitt stora mål: att göra Kristus känd bland folket. Detta bör han icke heller förtiga för dem.

Evangelister som medhjälpare

Det är därför han samlar dem, läser och beder med dem, söker att vinna deras kärlek och förtroende och att ge dem något av sig själv. Lyckas detta, blir hans mål deras mål, hans idéer deras idéer, hans vilja och strävanden deras vilja och strävanden. Då famnar han

De fyra första läskunniga kvinnorna vid Mukimbungu ha fått biblar.

folket genom dem. Då talar han genom dem. Evangelisten förstår folket och möter det på dess egen mark. Han har tålamod med det på ett sätt som missionären aldrig kan ha. Han har för brått. Hans fordringar äro för stora, och han har därför svårt att nå sitt mål. Det är väl därför evangelisten ofta kan visa på mera direkt frukt i sitt arbete än vad missionären kan.

Att här beskriva, hur vi numera få dessa evangelister, torde vara överflödigt. Däremot torde det ha sitt intresse att få höra något om hur vi fingo evangelister under den första tiden.

Då vi kommo till Kongo, funnos där varken några kristna eller några läskunniga personer, ännu mindre några lärare och evangelister. Behovet av evangelister var skriande stort. Men varifrån skulle man få sådana? Att söka få tag i någon ung man och lära upp honom var lättare sagt än gjort. Det var inte ens möjligt att få fatt på en pojke, som det var något med. Inte var väl någon hövding så dum, att han lämnade ut en pojke till en vit, som troddes äta livet ur honom.

En pojke med stora varhärदार, som luktade ohyggligt, och en annan utmärglad stackare, som ingen tycktes bry sig om, kunde vi ju få ta hand om. Det var bra att slippa se dem. De skulle ju ock under alla förhållanden dö. Vi togo hem dem, tvättade dem rena, förband deras sår, klädde upp dem och gävo dem mat. De kände sig som nya människor, kryade på sig, blevo glada och tacksamma. De fingo börja i skolan och hade, som pojkar, där ute i allmänhet ha, lätt för att lära. De lärde sig läsa i bibliska historien.

Vilka underbara berättelser! Efter hand avlade de be-kännelsen, att de ville bliva barn åt den levande Guden. De blevo döpta och församlingsmedlemmar, så unga de voro. De ville hälsa på i sina byar. De togo sångboken och bibliska historien med sig dit. Det var de enda uppbyggelseböcker, som då funnos. De sjöngo och läste Guds ord där hemma i byarna. Människorna sågo förvånade på dem, slog ihop händerna, lade fingrarna på den öppna munnen och utstötte sitt "Åh — — åh, oh — oh!" Även de gamla gubbarna samlades omkring dem, lyssnade och utstötte en del näsljud. Men avgudaprästen retades över deras visdom och frågade, vad det var för lögner de höllo på med. Med stor frimodighet svarade de blott, att det

Evangelister som medhjälpare

var Guds ord de läste. Prästen blev het och frågade, om de någonsin hade hört något sådant förr.

— Det är bara de vitas lögner, förklarade han.

Men pojkarna protesterade.

— Kan du läsa? frågade de. Här är boken, och så står

K. J. Pettersson håller sin första evangelistkurs vid Kibunzi.

det här. Det är den levande Gudens ord. Det är sanning.

De talade, så att de blevo nära nog värtaliga. Icke sällan resulterade det hela i följande uppmaning.

— Kamba mundele kiza (= Bed den vite mannen komma hit)!

Så ha dessa ynglingar berett väg för oss och evangeliet. Skulle man därför icke med viss rätt kalla även dessa evangelister?

Sedan vi fingo skolgossar utexaminerade, sände vi ut dessa två och två, så snart vi funno några dörrar öppna.

Kongominnen

Även dessa gossar kallade vi evangelister, och de gjorde skäl för sitt namn. För dessa anordnade vi kurser, först blott några dagar i sänder och sedan allt längre. Den första kurs, jag erinrar mig, anordnades vid Kibunzi och leddes av K. J. Pettersson. Det var år 1894.

Lärare och elever vid Kingoyi. Karlmans och Hildegard Nilsson.

Vid Mukimbungu hade dock Nils Westlind år 1887 haft en kurs med en åtta à tio mera försigkomna skolgossar. Sedermera fortsatte man med sådana kurser årligen, allt eftersom skolorna hunno utbilda dugliga pojkar, tills Sjöholm började en verklig evangelistskola vid Mukimbungu — jag tror det var 1893 —, som sedan fortsatte där i flera år. Ett par år hölls den vid Kibunzi. Numera är den förlagd till Kingoyi, där vi ha ett ganska tidsenligt seminarium för utbildande av evangelister i Belgiska Kongo. Ett liknande seminarium finnes ock vid Ngouedi för Franska Kongo.

Evangelister som medhjälpare

Som lärare ha många av våra missionärer medverkat. Bland de första voro Nils Westlind, Wilhelm Sjöholm, Jöns Larsson, Josef P. Lindén, Ivar Johansson, K. E. Laman, min hustru och undertecknad. Sedermera ha ock följande missionärer tjänstgjort som lärare: Karl Palmkvist, Hildegard Nilsson, Svante Malmquist, Manne Lundgren och Efraim Andersson. Som rektor vid seminariet i Kingoyi har Edw. Karlman tjänat.

En språkkonferens i Kongo.

DE tre största och äldsta missionsfälten i Kongo, där Svenska Missionsförbundet samt Engelska och Amerikanska missionssällskapen ha sin verksamhet, gränsa in till varandra och ha i stort sett samma språk. Inom de skilda dialekterna förekomma dock så pass stora avvikelser, att det för missionsarbetet uppkommit en del svårigheter, isynnerhet på det litterära området. Då därtill kom, att icke ens alla missionärerna inom respektive missioner voro fullt ense angående betydelsen av en del ord och uttryck, som användes, visade det sig nödvändigt, att delegerade från de olika missionerna möttes för att dryfta frågan. En konferens med sådana delegerade kom ock till stånd i juni månad 1903 vid Mukimbungu station. Från Svenska Missionsförbundet närvaro K. E. Laman, C. N. Börrisson och S. A. Flodén, från Amerikanska Baptistmissionen H. Richards, C. H. Harvey och T. Moody samt från Engelska Baptistmissionen W. H. Bently, G. R. R. Cameron och H. Ross Philips. Harvey valdes till ordförande och Cameron till sekreterare. Först kom man överens om att ord, som voro lika i alla dialek-

En språkkonferens i Kongo

terna, skulle fastställas för gemensamt bruk samt att ord, som fattades i den dialekt, med vilken Svenska Missionsförbundet hade att göra, skulle lånas från de andra dialekterna och tvärtom.

Amerikanska Baptistmissionen hade upptagit de eng-

*Språkkonferensen 1903.
Jansson, Flodén, Harvey, Cameron, Börrisson, Philips,
Bentley, Laman, Richards.*

elska veckodagarnas namn, och däri ansågo dess representanter sig icke kunna göra någon ändring. Den Engelska Baptistmissionen bestämde sig däremot för samma benämningar, som Svenska Missionsförbundets mission hade, nämligen Lumingu, Kianzole, Kiantatu, Kiania, Kiantanu, Kiasabala, dock med den skillnaden, att de använde bokstaven *e* i stället för *a* i den första stavelsen efter prefixet "ki". Att Amerikanska Baptistmissionen envisades att behålla de engelska benämningarna var inga-

lunda det lyckligaste. Det är svårt för en svensk att böja tungan så, att man kan säga "Tuesday" och "Thursday", så att det låter engelskt. Men ännu värre är det för en kongoneger. Detta betydde emellertid i själva verket mindre, ty snart nog infördes de franska namnen på veckodagarna. Beträffande månadernas namn kommo vi överens om ha dessa lika. De blott kongoiserade, vilket icke var svårare än, att man utbytte alla *r* mot *l* eller ock lät *r* bortfalla samt lät varje ord, som slutade på konsonant, ändas på *a*, t. ex. Apila (april), Malasa (mars). I den dialekt, som talas inom Svenska Missionsförbundets fält, i Belgiska Kongo finns nämligen icke något *r*. Icke heller slutar något ord på konsonant.

I fråga om de grammatikaliska termerna enades vi mycket bra, när ännu inga läroböcker i språket utgivits.

Samma var förhållandet med räkneord och geografiska termer. Beträffande de bibliska namnen gingo meningarna däremot i sär. Missionsförbundets missionärer skriva t. ex. 1 Mosebok, 2 Mosebok o. s. v. De andra missionsällskapens missionärer begagna däremot de ursprungliga benämningarna, t. ex. Genesis för 1 Mosebok. Vi anse, att det är bättre med vårt sätt, när det då icke behöves någon förklaring av namnet, vilket annars måste ske. Bland de nära 500 ord, som vi diskuterade, upptog ordet "döpa" den mesta tiden. För detta ord hade Nils Westlind upptagit *botika*, Richards hade däremot valt *wwamba*. Båda orden betyda "doppa i vatten". Man diskuterade, vilket som var det mest korrekta eller om båda uttrycken vore lika bra. Richards var alldeles tvärsäker på att hans "vwamba" var det rätta, och vi ansågo oss vara lika säkra. Jag, som var yngst och som inför dessa

En språkkonferens i Kongo

veteraner icke vågade föra någon debatt, fick då, som så ofta annars, ett infall.

— Låt en inföding döpa en sak, föreslog jag, varpå jag gick efter en hink vatten.

Våra medhjälpare bland de infödda fingo gå ut. Så in-

En dopakt.

kallades en av dem. Han fick en fällkniv jämte befallning att "vwamba" den, alldeles som de "vwamba" en sak. Han tog den, stack ned den i vattnet och ryckte ögonblickligen upp den, så häftigt han kunde. Därpå ombads han att "botika" kniven. Han sänkte då sakta ned den och förde upp den så stilla, att det blev klart för oss alla, att "botika" var det enda rätta ordet för döpa, då dopet skall äga rum medelst neddoppning. Men för att vi skulle vara riktigt säkra, inkallade vi en annan medhjälpare och gävo denne samma instruktioner med precis samma

resultat. Även det tredje sällskapets representant bland de svarta måste demonstrera saken. Då också han gick tillväga på samma sätt, stod det klart, att vi hade rätt. Richards förklarade då:

— "Botika" synes vara det rätta, men "vwamba" har hos oss vunnit burskap nu, så vi göra ingen ändring.

Anmärkningsvärt nog kom dock denna förklaring icke med i protokollet.

En av de Amerikanska Baptistmissionärerna, som ännu var föga känd, slog konferensdeltagarna med häpnad, då han gång efter annan med ledning av Bibeln på hebreiska förklarade, hur det ena och andra uttrycket borde översättas.

Det var synnerligen intressant och lärorikt att få vara tillsammans med dessa veteraner och diskutera så viktiga ämnen. Sådana konferenser, möten och diskussioner ha alltid sin stora betydelse. Man lär sig, att det går att enas och att av olika munarter och dialekter få ett enhetligt språk. Nu ha vi kommit så långt, att vi ha kunnat ena oss om gemensam litteratur och en bibelöversättning, vilket ju även har stor betydelse i ekonomiskt avseende.

Skiftande erfarenheter.

*V*I hade haft ett gott möte i kyrkan vid Mukimbugu. Samtliga elever från evangelistskolan hade varit ute i byarna och vittnat om Herren, och vår gemensamma bön var den, att Gud skulle välsigna ordet. Nu hade vi spiset middag och kommit upp på verandan. Plötsligt lade vi märke till ett starkt oväsen och trummande uppe i Mawawabyn.

— Skola vi gå dit? frågade jag mina kamrater.

De voro alla villiga att följa med. Och vi gingo. Troligen hade vi blivit uppmärksammade av folket i Mawawa, ty ju närmare vi kommo byn, dess värre skreko de, dess värre trakterades trumman och dess värre gestikulerade en del av dem. Avfällingen Makundu morskade upp sig och bar sig åt, som om han hade varit besatt. Han slog sin trumma, så att svetten flöt av honom. Han svängde på kroppen och skrek, att de bara skulle dansa. Spänningen blev oerhört stark. Jag brottades med tvenne tankar. Skulle vi gå utan att säga ett ord, eller skulle jag försöka tala till folket, och skulle det i så fall tjäna till något? En röst inom mig sade: "Du skall icke frukta

och icke vara förskräckt." Så sträckte jag upp min hand och bjöd tystnad. Det hade en förunderlig verkan. Det blev alldeles tyst.

— Vad vill du? frågade Makundu.

— Tala, svarade jag, under det jag alltfört höll handen lyftad.

Så började jag tala, varvid jag särskilt vände mig till Makundu och frågade, om han icke skämdes inför oss.

— Du har ju varit lärare, predikat för andra och fört dem in på sanningens väg. Nu är du en avfälling och förförare. Gud skall straffa dig, om du fortsätter på detta sätt och förleder folket.

Slutligen befallde jag dem att på måndag bära trumman till Mukimbungu. Därpå lämnade vi byn. Makundu var ond, men han sade intet. Men just som vi lämnat byn, uppmanade han på nytt folket att dansa. Själv slog han trumman om möjligt värre än förut. Det varade dock kanske endast en eller ett par minuter. Så var allt tyst.

Modfällda och tysta återvände vi hem och undrade, vad följdén skulle bli av vårt besök. Då vi kommo ut efter vår första lektion i evangelistskolan på måndagen, kom någon och berättade, att trumman från Mawawa hade kommit. Och mycket riktigt. Där ute stodo några män med den stora trumman. Jag följde den ingivelse, jag nu fick. Jag gick fram, tog trumman och slog den upprepade gånger mot det stora stenröset, tills den var helt söndertrasad. Det var ett drygt arbete. Evangelisterna och de män, som kommit med trumman, stodo häpna och sågo på mig.

— Vad kostar trumman? frågade jag, då den var krossad.

— Aderton francs, fick jag till svar.

Jag tog upp aderton francs och gav mannen, som ägde trumman.

— Låt nu bli att trumma mera! sade jag.

— Ibobo tata (= just så), fick jag till svar.

Under de två år, som jag sedan var vid Mukimbungu,

trummades det icke mera i den byn, och jag tror, att de icke heller sedan gjort det. Fastän jag icke skulle vilja råda någon missionär att handla på samma sätt, har jag ifråga om denna sak ett gott samvete och är ännu glad över att jag följde den ingivelse, jag då fick. Våra evangelister fingo ock bevittna en sådan yttring av indignation, som vi hade mot trummor och dans, att de säkerligen aldrig glömde den.

Evangelisten Makundu med familj.

Fastän Makundu var avfälling, är han dock värd ett omnämmande, kanske framför många andra. Han var son till den store Mukimbungu-hövdingen, Malambukila, som tog emot de allra första missionärerna vid Mukimbungu. Han var ock den förste neger uppe i landet, som vågade sig i tjänst hos missionärerna. Han var missionärernas förste tjänare, den förste läs- och skrivkunnige. Makundu

Kongominnen

var ock en av de allra första evangelisterna vid Mukimbungu och i hela vår mission för övrigt. Han hade lätt för att tala och hade stor framgång i sitt arbete, isynnerhet under den första tiden. Han blev ock missionär Lamans medhjälpare vid översättningen av Bibeln. Laman förklara-

*"Jag bodde i kobjan intill avguda-
prästens hus."*

rade, att han var ett levande lexikon, att man knappast kunde framställa en fråga om ett ord eller en sats, utan att han gav korrekta svar. Missionär Palmkvist använde sig av honom vid nedskrivandet av sina kommentarer till Nya testamentet, och även många andra missionärer ha haft mycken hjälp av hans stora förmågor.

Sådana personer äro ovärderliga i missionsarbetet. Om mannen blott ägt en stark karaktär.

hade glädjen varit odelad, men han var ytterst svag till sin karaktär. Han föll för Kongos nationalsynder: månggifte, dans och palmvinsdrickande. Han föll och drog andra med sig i sitt fall. Men den Frälsare, som en gång bad för Petrus, att hans tro icke skulle vara om intet, hade ock hjärta för Makundu och reste honom åter upp

från hans fall. Så vitt jag vet, hör han ännu både Gud och den kristna församlingen till, och däröver äro vi glada.

— — —

Jag bodde i kojan intill avgudaprästens hus. Hans hustru, som var en god kvinna, hade blivit en kristen. Jag försökte få tala med avgudaprästen, men det var omöjligt. Jag gjorde allvarliga försök en hel eftermiddag, men utan resultat. Jag fick inte ett ord av honom. Då han på kvällen gick för att släppa in sina getter, följde jag med honom. Han var absolut tyst. När jag bland hans getter fick se en alldeles särskilt vacker sådan, utbrast jag:

— O, en så vacker get! Det är säkert den vackraste get, jag någonsin sett.

— Den är min, svarade han och drog litet på munnen. Då han kom till sin hustru, sade han:

— Han säger, att min get är den vackraste, han har sett.

Hon såg på mig menande. Jag förstod att hon därmed ville säga, att jag vunnit en seger.

Så satte jag mig i månskenet framför deras hus. De båda sutto också därutanför. Så började jag så vänligt jag kunde bedja prästen tala om litet av varje för mig.

— Vi vita äro ju som barn i detta land, framhöll jag. Vi behöva tala med gamla, visa personer, så att även vi kunna få veta något vad ni tänka och tro. Får jag fråga dig, så skall du få fråga mig, vad du vill.

— Ka diambu ko (= Välan, låt gå)! svarade han och nickade.

— Har du gjort den vackra månen däruppe? frågade jag.

- Nej det har jag inte.
- Är det någon annan gammal klok hövding här då, som har gjort den?
- Nej, den har ingen människa gjort.
- Jaså, vem då?
- Den har Nzambi Mpungu gjort (= den store Guden).
- Så intressant! Tala om vad du vet om honom! Var bor han?
- Han bor i himmelen. Han har en stor stab av tjänare. Han har stora ögon, och hans huvudhår äro som gräs. Han är allsmäktig och kan göra, vad han vill. Hans tjänare springa fram och falla på knä för honom. I torr-tiden dö de, men i regntiden få de liv igen.
- Nå, men vet du något, som denne Nzambi har gjort då?
- Jo, han har skapat himmelen och jorden och människan.
- Vilken skapade han först?
- Han skapade en kvinna.
- Än mannen då?
- Nzambi steg själv ned och gifte sig med kvinnan, och de födde barn.
- Men varifrån kommer sjukdom och död då?
- Jo, ett barn blev sjukt och dog, och då blev modern så ledsen, att hon grät. Då steg Nzambi ned och tröstade sin kvinna och sade, att han kunde uppväcka barnet, bara hon lovade att göra, som han sade. Hon lovade att göra så. Nå, sade han, tag då barnet, lägg det i denna matta i det inre rummet, och så får du inte se ditin, förrän jag kommer igen. Hon gjorde, som han sagt, och Nzambi vände tillbaka till sin himmel. Men när han dröjde allt

för länge, kunde kvinnan icke uthärda utan gläntade på dörren, lyfte på ett hörn av mattan, och o ve! — barnet såg upp, men då det fick se sin moder, dog det. Då steg Nzambi Mpungu ned i vrede och utropade: "Du har överträtt min befallning. Nu har döden kommit i världen en gång för alla." Och så vände han tillbaka till sin himmel och lämnade kvinnan kvar i sin sorg. Nu sitter han där i sin vrede och ser bara bortåt. Så hämnas han stundom på människorna och låter olyckor och förbannelser komma över dem.

— Tänk, så underligt! svarade jag, som varit idel öra, under det han berättat. Vi tänka ju nästan likadant. Nu skall du få höra, hur vi tro. Jo, vi tro även vi, att himmelens Gud har skapat allting i himmel och på jord, att han kan allt, vet allt, ser och känner allt.

— Jaså, ni tror likadant?

— Också vi tro, att han har skapat människorna, men här är det en skillnad mellan vår och er tro. Vi tro, att Gud först skapade mannen och sedan kvinnan.

En kvarleva av Vundasläkten i Nsweka.

— Ka bwa ko (= Nej, inte så, men tvärt om), förklarade prästen och skakade på huvudet.

— Nej, ser du, här står det, sade jag och visade honom Bibeln.

— Står det där i den boken? frågade han och såg upp.

— Ja, hör! sade jag och läste i Moseboks 2 kapitel för honom.

— Eh! Nkiogono, buna nanga i bobo (= Verkligen! Då kanske det är så).

— Så sade du, att det var genom kvinnans olydnad, som döden kommit i världen, invände jag. Tänk du, det lära även vi, men icke riktigt så, som du sade.

Prästen var idel öra, då jag läste om syndafallet. Han var vaken och frågvis och erkände, att det nog måste vara så, som det stod i boken, jag hade.

— Så sade du, att Gud vände bort sitt ansikte i evig vrede. Men det är fel. Han steg tvärtom ned och ropade på Adam och ville tala med honom, och han gav honom löfte om en frälsare. Och nu har denne frälsare kommit, och han söker oss i kärlek.

Avgudaprästen hade blott givit mig goda anknytningspunkter för vad jag hade att förkunna. Så talade han om deras tro, om människorna efter döden, hur de i dödsriket leva i byalag och ha roligt, hur de ha makt över de levande och kunna plåga eller hjälpa dem efter behag.

— Himmelen skall till slut falla över människorna som ett tak, och då skola människorna förvandlas till ödlor, förklarade han.

Därmed fick jag en utmärkt anknytningspunkt till läran om alltings slut och om den eviga världen.

Under samtalets gång frapperades jag gång på gång av de likheter, som finnas i deras uppfattning och vår

gudsuppenbarelse om skapelsen, syndafallet, döden och dödsriket etc. Då jag så tänkte på deras seder och bruk, t. ex. omskärelsen, begråtandet av de döda, lyftande på hälen för att visa stort förakt, fann jag traditionen om att detta folk skulle ha invandrat österifrån vara mycket antaglig. Utan tvivel ha såväl judarnas långvariga vistelse i Egypten som kristendomens insteg i Afrika på ett tidigare stadium fått tjäna den gudomliga uppenbarelsens sak. Det är emellertid ingalunda lätt för missionären att få en avgudapräst eller en gammal inföding att tala om vad han tror om dylika ting, men det är icke dess mindre viktigt, att man försöker utforska detta, ty kunskapen därom spelar en mycket betydelsefull roll i missionsarbetet.

— — —

Under det jag gick i byn Nsweka, glad över samtalet med avgudaprästen, fick jag se ett intressant hus, vilket skilde sig från alla de andra. Det var byggt på stolpar och var av bräder. Det hade två rum och en stor ytterdörr, som utgjordes av en elefanthud. Jag blev intresserad för detta hus och fick reda på av infödingarna, att batata (fäderna) hade uppfört huset. Mundele Andele (missionär Andræ) hade varit där och byggt och även jagat elefanter. Maken till denne jägare hade de aldrig sett, och däri låg nog ingen överdrift. De berättade, hur stor han var och hur han gick i gräset efter elefanterna, så att det brakade. Det var han, som hade flått en elefant, skurit till huden, så att den passade till dörr, torkat den och passat in den i dörrhålet. Den hade varit så tung, att han måst skaffa sig alldeles särskilt starka gångjärn, för att de skulle hålla.

Hur många gånger har jag inte sedan ångrat, att jag

inte då tog ned den dörren, ty icke långt därefter brann huset ned under en gräseld. Sedan Andrä byggt nämnda hus, hade Nils, Westlind med fru bott där en tid. De hade ock startat en skola på platsen. Alla hade de satt spår och lämnat goda minnen efter sig. Jag höll mina möten

En djurfälla i skogen.

här ute i det fria under ett stort jätträd (apbrödsfruktträd).

— — —
Vi hade samlats vid frukostbordet. Fastän det var julafton, var icke stämningen den bästa. Det slaskade och regnade ute. Det var så kusligt och dystert.

Luckan mellan köket och matsalen slogs upp och kocken stack in sitt svarta huvud.

— Lambukila fwi-di (= Lambukila är död), sade han. Vondolo kwa mpakasi (= Han har dödats av en buffel).

Jojo, det är farligt att gäckas med Gud.

Efter att ha varit en ganska god och ansedd lärare hade Lambukila fallit i synd och var nu affälling. Han var en stor jägare, en riktig Nimrod. Han hade en modern bössa och var dagligen ute och jagade. Dagligen sköt han

Skiftande erfarenheter

en eller flera bufflar. Kvinnorna kunde icke nog prisa honom för allt kött, de fingo. De dansade och nego framför honom och frågade sjungande, hur de skulle kunna vedergälla honom, deras fader och hövding, för allt det kött, han så frikostigt givit dem. Till detta hade han sva-

"Men så kom julen med sitt glädjebudskap".

rat, innan han sista morgonen lämnade dem: "Jo, när jag dör, skolen I gråta mycket över mig."

Då han icke kom hem på hela dagen, började de ana oråd och några män gingo ut för att söka honom. Men de kunde icke finna honom. Som det var kväll, måste de vända hem för att sedan följande morgon åter begiva sig ut och söka. Då hade de hittat honom hängande död i ett träd med ena armen fastklämd i en klyka och med ett stort hål i ena låret. Vid roten av trädet låg en stor buffel död. Bössan låg ett stycke däriifrån.

Man förstod mycket väl, hur det gått till. Lambukila hade skjutit på buffeln men icke träffat bättre, än att denne hade rusat efter honom. Han hade då kastat bös-

san och sprungit för att klättra upp i trädet, men hade icke i tid kommit undan. Buffeln hade hunnit upp honom, stuckit sina horn i hans lår och kastat honom upp i luften, varvid han stuckit in armen mellan grenarna, där han nu hängde död.

Vilket tjut och vilka rop! Vilken gråt och vilken dödsång! Vilken mängd av människor det samlades! Och vilken julafton!

Vi hade ju ordnat för fest, köpt slaktdjur och anskaffat matvaror i mängd. Hela förmiddagen var det bara sorg och rop. Man rev sina kläder och ropade: "O tata Lambukila, o tata diami (= Min fader, min fader! Vem skall nu ge oss kött)?"

Vi ordnade emellertid för julfest och möten som vanligt. Då mötestiden var inne, kom det mycket folk, och vi hade goda möten, även om stämningen var något blandad. Vi hade svårt litet var att komma ifrån den kusliga känslan av denna hemska tilldragelse. Det var nästan så, att man kände sig mörkrädd.

Så kom juldagen med sitt glädjebudskap. Skarorna samlades, kyrkan var upplyst, som aldrig annars under året, och fylldes till sista plats. Vi fingo höra om honom, som kommit såsom ett ljus till hedningarnas upplysning, om världsfrälsaren, som bär sitt herradöme på sina axlar och som lovar, att var och en, som tror på honom, icke skall förgås utan hava evigt liv.

Makternas spel.

*V*I kristna ha i allmänhet svårt att tro på spökhistorier, och jag utgör intet undantag därifrån. Här skall jag emellertid nu berätta om några sådana.

Ett rykte gick, att det spökade på kvällarna nere i byn och att människorna voro så hjärtskrämda, att somliga av dem lämnade sina egna hus. En kväll fingo vi på ett påtagligt sätt besanna ryktets verklighet. Det började med ett starkt oväsen nere i byn, vilket vi hörde ända upp till missionsstationen. Snart nog kommo en hel del av byns innevånare springande och begärde att få stanna hos oss. Vi begåvo oss ut på verandan, varifrån vi alla hörde hårda slag i ett av husen i byn. Vi förvånade oss över vad vi hörde men visste icke, vad vi skulle tro. Så enades vi om att gå dit ned för att undersöka förhållandena där. Det var K. E. Laman, G. N. Nykvist och jag. Broder Per August Berthold från Kibunzi, som var på tillfälligt besök hos oss, följde även med. Han påstod sig dock icke alls tro på sådant skrock.

Då vi kommo ned till byn, samlades innevånarna omkring oss. Hövdingen gjorde sig viktig. Han röt åt kvin-

norna och ville tvinga dem att gå in i det hus, varifrån man hört slagen, men alla hans försök voro förgäves. Jag sade till honom, att han själv, som ju icke var rädd, kunde gå in där, men det ville han icke. Det var mörkt och kusligt och alldeles dödstyst en stund.

— Ack, det är ju ingenting! försäkrade Berthold, som bar en lykta i handen.

Vi enades om att han skulle gå in i huset för att undersöka, och jag skulle samtidigt gå runt kring huset. Då Berthold kommit halvvägs utefter väggen inne i huset och jag befann mig mitt emot honom utanför, small det till i väggen mellan oss, som om någon slagit till med en grov stör. Berthold kom genast ut. Han var mycket blek.

— Det här var ruskigt, sade han.

Vi stodo kvar därutanför en stund och hörde ytterligare några kraftiga slag. Så började den ene efter den andre att troppa av. Alla våra evangelister voro med. De stodo där häpna och undrande. Laman och jag stannade längst. Vi kände det båda kusligt. Då också vi lämnade platsen, flydde allt byfolket, och spökerierna fortsatte.

Då vi kommit upp på planen framför missionsstationen, kommo evangelisterna och frågade oss, vad det kunde vara.

— Det är väl hädangångnas andar, som vilja något, svarade jag utan att egentligen tänka på vad jag sade. Genast sprungo de alla till sina hus och stängde dörrarna efter sig. De blevo förskräckta. Oväsendet fortsatte en tid framöver. Det flyttade från det ena huset till det andra.

En dag hade en ung man kommit från Matadi till Mukimbungu. Han hade varit sjuk och dött någon dag efteråt. Innan han dog, hade han bett, att man icke skulle begrava honom i skogen utan på de kristnas kyrkogård.

Makternas spel

Han var nämligen kristen. Han hade även bett, att man icke skulle kasta hans kläder i graven, som man vanligen brukade göra. Den nedärvda seden var dock mäktigare än mannens uttalade önskan. Han hade blivit begravnen i skogen, och alla hans kläder hade kastats i graven.

En grupp hedningar.

Efter begravningen samlades alla hans släktingar, kvinnorna inne i huset och männen utanför. Det var kväll och mörkt. Rätt som det var, small det till i ena långväggen, så att grytor och tallrikar föllo till golvet. Kvinnorna började skrika och fråga, vad det var. De trodde, att det var någon av männen, som slagit till så våldsamt i väggen. Om en stund hördes ett andra slag, och både kvinnor och män flydde därifrån. Först en tid efteråt fingo vi kännedom såväl om den unge mannens uttalade önskan som om det inträffade efter begravningen. Vi fingo på så sätt ytterligare ett vapen i vår hand mot den hedniska

Kongominnen

seden att låta den dödes egendom följa honom i graven.

Spökeriet började i ett hus, som tillhörde en av våra evangelister, vilken hade dött. Hans namn var Ndaki. I livstiden var han vår bästa evangelist vid Mukimbungu.

En dag kom en av evangelistens släktingar till oss med ett snörnystan och frågade, om vi kände igen detta. Han sade sig ha funnit det i Ndakis hus.

— Vi göra inga sådana snören, sade han. Ndaki må väl inte ha tagit det, så att han för den skull inte får någon vila i sin grav.

Ingen av oss kände igen nystanet och kunde därför icke avgöra den saken. Vi ansågo det emellertid icke vara omöjligt att han tagit nystanet. Man måste

Makozi med familj.

vara rädd om ömma samveten, icke minst i Kongo.

— — —
År 1905 förekom ett mycket underligt fenomen vid Mukimbungu, i det att eld föll ned och antände en del hus fyra kvällar å rad. Fenomenet inträffade precis klockan åtta varje kväll.

På en liten kulle väster om Mukimbungu hade en f. d.

evangelist, Makozi, byggt ett, enligt infödingarnas mening, mycket vackert hus. Han var en av de äldsta evangelisterna i Mukibungu och hade åtnjutit stort förtroende både inom församlingen och bland de vita. Nu hade han emellertid lämnat församlingen, tagit sig en bihustru och även börjat dricka palmvin.

En kväll fattade plötsligt ett gräshus eld. Huset brann mycket hastigt ned. Infödingarna sprungo runt omkring huset och avfyrade det ena skottet efter det andra. De levde nämligen i den föreställningen, att någon satt eld på huset. Följande kväll antändes ett kök, vilket lika snabbt förvandlades till aska. Vi stodo på verandan till vårt hus och iakttog eldsvådan. Den tredje kvällen fattade ett svinhus eld. Även det brann lika hastigt ned. Den fjärde kvällen antändes ytterligare ett hus, vilket icke heller kunde räddas. Förskräckelsen var mycket stor i byn. Man försökte sig på alla möjliga tolkningar av det inträffade utan att dock kunna finna någon verklig lösning.

Från alla håll uppmanades dessa, som bodde på den ifrågavarande kullen, att lämna sina hus och fly därifrån. Makozis hustru, som var en god kvinna, ville dock icke lämna sitt hus. Hon försäkrade, att det icke var för hennes skull den underliga elden föll. Den femte kvällen satt hon som vanligt inne i sitt hus. Plötsligt kom då någonting farande ned rakt genom taket. Den åtföljdes av ett vinande ljud och lämnade en liten vit fläck kvar på golvet. Då jag vid ett tillfälle sedan besökte henne, visade hon mig den vita fläcken på golvet och härmade ljudet, hon hört. Själv trodde hon, att det var Gud, som på detta sätt velat visa sitt misshag över att Makozi tagit sig en bihustru.

Brev hem.

*U*R ett brev till lektor Waldenström den 8 maj 1905:

"Då nu dödsbuden komma tätt från Kongo, såväl då det gäller våra infödda arbetare som oss européer, vet jag, att många vänner undra, hur det står till med oss, som äro kvar, och det är därför som jag efter dagens arbete, under det jag vakar över min sjuka hustru, skriver dessa rader. Med undantag av de tre — Emil Olsson, fruarna Lindström och Ekström — om vilkas död tidningarna nyss förtäljt, äro vi alla ännu kvar, kämpande mot hedendom, synd och död. Det skiftar för oss alldeles som det brukar göra. Stundom går det uppför, stundom utför. Stundom är vägen för oss jämn och ljus, stundom trång, törnig och mörk. Stundom äro vi glada och muntra och gå framåt med triumf, men stundom äro vi modfällda och fråga gråtande: 'Herre, varför detta?' och bedja: 'Hjälp, Herre, hjälp!' Stundom känna vi oss friska och starka och stundom så trötta, att benen icke vilja bära, den ena dagen stark och glad, så man tycker, att icke ens döden skall kunna få makt med en, och den

andra dagen i en eländig klimatfeber och förd inför dödens portar.

En Kongo-missionärs liv är väl det mest skiftesrika och nära nog det mest äventyrliga, en människa gärna kan leva. Härtill bidraget nog hedendomen i dess mångfaldiga for-

Evangelistkurs vid Mukimbungu 1904 med Laman och Flodén som lärare.

mer, detta okultiverade land med dess ofarbara vägar, dess skogar, kullar, berg och dalar, dess floder, träsk och moras, dessa resor med dess många äventyr, faror och behag, då det mest ointressanta kan bliva intressant och tvärtom, klimatet med dess häftiga temperaturväxlingar, solens lodräta, brännande strålar och nattens kyla, stormar, orkaner, majestätiska blixtrar, som förvandla jorden till ett ljushav, åskknallar, som komma jorden att skaka på sina grundvalar, störtregn som om alla himmelens

fönster hade öppnats, som på några minuter fylla alla bäckar och floder över sina bräddar, och så den härliga grönskan, belyst av Kongos silverklara månsken, vilket allt ovillkorligen för ens tankar till paradiset härliga lustgård, de bedårande gräseldarna, som gå fram och förvandla gräsfälten till eldhav men breda ut efter sig en kolsvart slöja. Härtill bidrager vårt mångskiftande arbete med dess lysande framgångar och stormande motgångar, vår frihet och vår fångenskap, att vara allting och ingenting, stundom världens avskrap och stundom den store Gudens präster, folkets fäder och lärare. Härtill bidrager ock folket med dess olika temperament, sätt, seder och bruk, häftiga och hämndgiriga till döds, godmodiga och försonliga, som om intet i världen skulle bita på dem, den ena gången nakna och smutsiga, så att det dryper av dem, den andra gången rena och smörda, så att de blänka, högtidsklädda med tré hattar, frack och bårfota eller med en sko på ena foten och en kravatt på den andra. Ja, de kunna ock gå omkring med ett skynke på höfterna och en stormhatt på huvudet eller en trikåskjorta, vänd upp och ned och bakfram, med benen i ärmarna och skjortan ihopknuten över axlarna — detta hör numera till undantagen, men jag har sett det — och sedan deras ständiga palaver om kvinnor och svin. Det är ju väl, att man får litet av varje. Det hjälper en att hålla jämvikten.

Vi ha tjugotvå elever i evangelistskolan, av vilka en del äro mycket begåvadé och talangfulla, andra däremot trögare. Alla synas vara mycket vetgiriga och glädjas uppriktigt över varje sak, de få lära, som om de funnit en skatt. I dag hörde jag en bedja till Gud, att han skulle hjälpa dem, så att de, vars hjärnor ingenting lärt och därför äro så ovana att tänka, ändå måtte fatta något

av Guds djuphet, att de själva måtte lära något, så att de bliva skickliga att lära andra.

Laman är skolans föreståndare och allas vår auktoritet. Själv är jag glad över att få vara tillsammans med honom och få diskutera litet om Kongospråket, vilket alltid är ytterst intressant. Jag hade ju aldrig tänkt att motsäga eller disputera med honom, men ändå kan det hända ibland, när han själv ger mig anledning därtill. Han anmärkte en gång, att jag använde täckningsprefixet *ku* alldeles onödigt, men på det gick jag icke in. Jag försäkrade, att basundi-folket använde det så. Laman ville dock icke tro det. Jag var lika tvärsäker. Följande dag satte han i håll med våra lärare från Kibunzi, men samtliga försäkrade med en mun, att han hade orätt. I alla de exempel, han drog fram, sade de, att det skulle stå *ku*. Han blev förvånad och kom in till mig och gav mig rätt i att de verkligen säga så i Kibunzi. Men denna diskussion blev mig — oss på andra sidan floden — till gagn. Det visade sig nämligen, att man kunde utelämna detta *ku*, t. ex. wakivangidila (Han har gjort det åt sig själv) i stället för, som de säga på norra sidan, wakukivangidila. Nu ha vi fört in det bland Kibunzi-folket, och det är både kortare, lättare och mera välljudande."

Från lektor Waldenström fick jag som svar på mitt brev följande.

Stockholm den 18 maj 1905.

Min käre Flodén!

"Tack, tack så mycket för ditt i dag mottagna, innehållsrika och rediga brev till tidningen! Gud välsigne dig och din hustru. Må hon snart bliva frisk."

Din tillgivne

P. W.

I de många växlingarnas land.

DEN 19 augusti 1905 flyttade jag från Mukimbungu till Kibunzi, där jag skulle efterträda missionär P. A. Berthold. Vid Kongo-floden mötte jag Berthold, hans fru och dotter samt fröken Kristina Nilsson, vilka voro på väg hem till Sverige.

Berthold kom aldrig tillbaka till Kongo. Han dog i Sverige endast fyra månader efter sin hemkomst. Fru Berthold kom däremot åter. Hon gjorde sig älskad och värderad av både svarta och vita.

Vid Vibwa-vattnet möttes jag av mina blivande kamrater: Axel Wennerström, Carl Palmkvist, Elisabeth Dahlquist — sedermera fru Grahn —, Ida Larsson — sedermera fru Cederblom — samt Johan Emil Cederblom. Den sistnämnde hade varit i Matadi för att hämta de nämnda systrarna. Efter välkomsthälsningarna bjödos vi på kaffe. På kvällen anordnades en angenäm aftonunderhållning. Man kan ha det trevligt även i Kongo, om man blott söker att göra det trevligt för varandra.

Vid Kibunzi voro vid denna tidpunkt en mångfald olika arbeten igång. Man höll just på att bygga ett nytt

I de många växlingarnas land

boningshus. Wennerström var dess byggmästare. Skulle någon anmärkning göras ifråga om detta bygge, såväl som ifråga om planeringen av stationen, drabbar den icke enbart honom. Innan han påbörjade arbetet, bad han nämligen mig, att jag skulle komma dit, för att han skulle få samråda med mig om det hela.

Vy av Kibunzi, sett från missionärernas bostad.

Då jag nu kom dit, hade de hunnit mura upp en grund, som var en meter hög, samt pelarna till verandastolparna. Frågan var nu den, om vi skulle hinna få huset under tak före regntiden, som vanligen börjar i mitten av oktober. Det gällde i så fall att arbeta undan, och undan gick det. Wennerström fick genast börja med träarbetet och taga ut de snickare, han behövde därför. Palmkvist och jag åtog oss murningen och de övriga arbetena. Vi kappades från morgon till kväll. Överallt pågick ett intensivt arbete. Man hyvlade, sågade och hamrade, plante-rade alléer och fruktträd o. s. v. Dessutom pågick skol-arbetet som vanligt. Alla voro dock glada och nöjda.

Under det vi höllo på med takstolarna råkade Wennerström och jag ut för ett olyckstillbud. Wennerström trädde i halvdunklet ut på ett par lösa bräder, på vilka jag stod. Den ena brädan brast under oss. Vi lyckades

dock båda i fallet hugga tag i var sin bjälke och blevo så hängande över tvenne bjälklager. Slutligen lyckades vi praktisera oss bort till väggen och voro så räddade. Även Palmkvist råkade en kväll ut för ett olyckstillbud. Just som vi skulle gå ned från ställningen, tippade en bräda, varvid Palmkvist föll. Även han lyckades dock få tag i en bjälke och räddade sig så undan olyckan.

Då man använder endast lera till murbruk, kunna regnen bli till stor skada för byggena. Vår respekt för dessa var därför mycket stor. Vi hade redan hotats av ett par mindre regn och sparade därför ingen möda i vårt arbete. Det lyckades oss ock bra. Aldrig kan jag glömma den 13 oktober 1905, då vi fått huset under tak. Då vi efter middagen sutto på verandan till det gamla huset för att njuta av våra händers verk, började ett starkt regn falla. Detta gjorde oss ytterligare tacksamma och glada över att vi hunnit så långt.

— Det var allt bra, sade den alltid humoristiske Wennerström, att vi kommo på den idén att lägga tak på huset.

Vi instämde skrattande.

Under arbetstiden hade vi ingalunda varit helt befriade från sjukdom. Enligt dagboken hade under denna tid Elisabeth Fält haft fyra febrar, Wennerström tre, Palmkvist nio och Berthold tolv. Febrarna brukade räcka från två till sex dagar, men varje sådan feber tog icke blott tid utan var även påfrestande för både krafter och tålamod.

I januari månad följande år kunde konferens hållas i det nya boningshuset, då det även blev invigt.

— — —

Bland de beslut, som fattades vid denna konferens, var

I de många växlingarnas land

även det, att Diadia missionsstation skulle nedläggas, att flickhemmet där skulle upphöra och att flickorna skulle flyttas till skilda stationer, helst till sina egna hemorter. Alltfort skulle de dock vara under missionärernas ledning och fostran.

Missionärernas bostad och köksbyggnad vid Kibunzi.

Ifråga om stationeringen av missionärerna beslöts, att Carl Ceder och Hildur Lindcrants skulle flyttas till Kibunzi. Bland de övriga besluten må här särskilt nämnas, att en kyrka skulle uppföras i Kibunzi samt att ett tjugofemårsjubileum skulle firas, alldenstund Missionsförbundets Kongo-mission då pågått i tjugofem år.

Vid Kibunzi följde nu några angenäma dagar. Icke mindre än tre förlovade missionärspär voro där tillsammans. Vi övade körsång och deltog med glädje och hänförelse i de många möten, som anordnades.

Kongominnen

Uppbrottets dag kom dock snart för dessa, som icke skulle stanna kvar vid Kibunzi. Åter började arbetets möda. Wennerström åtog sig de erforderliga snickeriarbetena. Jag fick taga hand om skolan en tid. Ida Larsson skulle sköta hushållet och Hildur Lindecrants sjukvården

Morgonbön med patienterna vid sjukhuset.

jämte barnhemmet. I den rent andliga verksamheten hjälptes vi alla åt, och Gud välsignade både oss och vårt arbete.

— — —
En dag kom en evangelist och klagade över att folket i Nkonka börjat dansa på kvällarna. Fastän jag kände mig trött efter skolarbetet på förmiddagen och mycket arbete på eftermiddagen, måste jag dock begiva mig dit, ty jag kände till, vilken farlig frestelse det var för de

I de många växlingarnas land

kristna i byn. Därtill kom det förhållandet, att de visste om, att jag fått bud om saken. Om jag icke gått dit, skulle de ha trott, att jag icke brydde mig om det hela.

Jag begav mig följaktligen till Nkonka, och vi hade ett gott möte där. Efter mötet frågade jag folket, som

Några av våra distriktsföreståndare samlade till konferens.

mangrant infunnit sig, om de voro glada över sin skola, vilket de alla förklarade sig vara.

— Nå, vilja ni då ha läraren kvar här? frågade jag.

— Naturligtvis vilja vi det, fick jag till svar.

— Men det är just för den saken jag har kommit hit i kväll. Jag har tänkt, att jag möjligen skulle ta' honom härifrån.

— Nej visst inte! Varför det?

— Därför att ni inte lyssna till honom.

— Vi förstå intet, och vi släppa honom inte härifrån.

— Men jag har hört sägas, att ni börjat dansa här i byn nu igen, och då är det ju lönlöst att ha någon skola här.

— Det har bara varit litet för nöjes skull.

— Men det är en frestelse för våra församlingsmedlemmar och skolbarn, och vi vilja inte tillåta dem deltaga i dansen.

— Vi vilja dock ha vår lärare kvar, ropade alla med en mun.

— Det få ni på det villkoret, att ni inte trumma och dansa. Fortsätta ni därmed, flyttar jag honom till någon annan by, där folket är villigt att lyda honom.

— Men vi lova att lyda honom och upphöra med dansen.

— Så får han väl stanna då, och så hoppas jag, att ni omvända er till Gud, även ni.

— Nanga ibobo, tata (= Kanske det, vår fader), svarade de och drogo på munnen.

De voro alla glada och tackade för att jag kom. Jag var dock säkerligen den mest glade av alla över segern och vände hemåt, tackande Gud.

Från Mkambala kom en dag ett ilbud och bad om hjälp. En man hade fallit ned från en palm och slagit av lårbenet. Vi sågo på varandra och undrade, vem som skulle gå, och vad vi skulle kunna göra åt saken.

Fröken Dahlquist, som nu hade hand om sjukvården, hade nyss kommit till Kongo och kunde ännu icke språket. Därtill var det redan kväll, men något måste göras.

Så beslöto vi oss för att gå båda två. Som det var sent, kunde vi icke få några bärare. Då vi kommo dit och fingo se mannen, kände vi mycket väl igen honom. Han

I de många växlingarnas land

var en stor, kraftig karl och hade många gånger burit bördor för vår räkning till och från Matadi.

Vi undersökte mannen och funno, att lårbenet var avslaget. Det enda vi kunde göra var att spjåla benet. Vi begärde därför att få några palmgrenar att göra spjälor

Typisk hednaby. Röken söker sig ut genom taken.

av. De infödda försäkrade, att de ock tänkt hjälpa den sjuke på detta sätt, men de kunde icke få upp spjälorna så högt på yttersidan av låret. Jag band ihop en spjåla, som var så lång, att den räckte upp över höften. Vi förbundo så den sjuke och gävo våra ordinationer, precis som om vi varit läkare.

Mannen blev bra, och vi vuxo betydligt i deras ögon. Själva kände vi oss glada över att även på detta sätt ha fått tjäna den sak, för vilken vi kommit ut till Kongo. Det var andra tider då. Nu kunna de bära sina sjuka till stationen och få läkarehjälp.

— — —
Jag bläddrar i dagboksanteckningarna från arbetet i Kongo och stannar inför en anteckning av den 31 oktober 1905. Det heter däri bland annat:

"Arbetat med fönster, räkenskaper, skolor, sjukvård och hushållsbestyr. Flodén åter hemma efter sin byresa. Har besökt och inspekterat Kinsonia, Kizinga, Kayi, Mvizi, Lufudu, Mafwambu och Kizeka.

I de fyra förstnämnda byarna och även i Kizeka är det dåligt beställt med skolhusen, men folket vill ha lärare i sina byar och har även lovat bygga bättre hus. Detta var ock ett villkor för att de skulle få ha lärare kvar där.

I Lufudi och Mafwambu synes verksamheten vara mycket god. Vi hade möte varje kväll och alltid mycket folk. I Mafwambu begärde och erhöll en avfälling upprättelse, och i Kizeka stodo sex upp för Kristus. I Mafwambu revo vi taket av skolhuset, murade om den ena gaveln och lade ny ryggås och bättre långband på huset, spikade på sparrar och började täcka.

Vi voro ock till Diadia, där vi hade möten. Där döptes två, och en lämnade sig åt Gud. Ett par sammanvigdes, och lag och evangelium predikades väldigt. "Hela vägen gick han med oss..." På kvällen hade vi församlingsmöte. Sju stodo upp och bekände sina synder och bådo församlingen om förlåtelse."

Av dagbokens anteckningar finner jag ock till min glädje, att vi, trots det myckna arbetet med byggen och liknande, varit ute, en, två, ja, tre av oss, varje vecka under en eller flera dagar vardera.

— — —
Söndagen den 10 december 1905 höll jag i Kongo mitt

I de många växlingarnas land

---

första missionsföredrag i egentlig mening. Jag föreslog, att vi skulle ha en insamlingsvecka. Redan samma dag upptogs kollekt. Under veckans lopp hade vi sedan möten tre kvällar. Människorna kommo med sina produkter: jordnötter, majs, ärtor, bönor, ägg o. s. v.

Helt naturligt kunde vi icke få in något större belopp. Vi hade dock efter dåvarande förhållanden anledning att vara mycket glada över det resultat, som uppnått. Insamlingen gav en nettobehållning av 135:— kronor. Det var för övrigt icke blott offerviljan, som glädde oss, utan framför allt den goda anda, som var rådande. Det var riktigt rörande att se dessa människor, män och kvinnor, gamla och unga, bära fram sina gåvor.

Aldrig skall jag glömma, hur det kändes en afton, då vi kommit in från ett sådant möte. Vi stodo tysta och sågo på varandra. Ingen av oss kunde finna ord för hur vi känt det i kyrkan. Slutligen utbrast fröken Larsson: "Aldrig förut har jag varit med om sådana möten! Det var underbart!"

Ingen av oss yttrade något mera. Vi föllo i stället alla ned på våra knän och tackade Gud.

Missionärerna hålla konferens.

DET var i juni månad 1906 som missionärerna samlades till konferens vid Kibunzi. Den var i likhet med våra övriga konferenser mycket uppbygglig och god. Vi intogo trettio två personer i vår församling och återupptogo tre. Sex barn buros fram för att välsignas, och Herrens nattvard firades.

Nu som vid andra konferenser hade vi en del besvärliga frågor att avgöra. Svårigheterna vållades därav, att våra tankar i de olika frågorna voro så skilda. Diskussionerna blevo därför ibland rätt heta. De frågor, vi diskuterade, gällde statens lagar, polygami i församlingen samt frågan om hur länge en missionär borde vistas på fältet, innan han fick ingå äktenskap.

Inom kåren funnos några yngre missionärer, vilka själva sade sig tillhöra framstegspartiet, och det var ju blott att glädjas åt. Det är väl, då det finnes framåtanda hos missionären. Han, såväl som hans verksamhet, får aldrig stanna i utvecklingen. Missionen bland hedningarna är lik ett barn, som växer till i ålder och visdom. Efter-

Missionärerna hålla konferens

som utvecklingen skrider framåt, måste missionären ändra sina arbetsmetoder och ställa olika krav.

De yngre missionärerna beskyllde de äldre för att aningen icke känna till statens lagar eller ock trotsa dem, då man gjorde affärer i större eller mindre skala, vilket

Konferensmedlemmar dricka kaffe i det fria.

ansågs vara förbjudet för andra än affärsmän, som måste lösa rättigheter för att driva handel. Vi skulle, enligt deras mening, icke ens ha rätt att sälja en tändsticksask. Som de voro i majoritet, blev ock beslutet i enlighet med deras förslag. Mot detta reserverade sig minoriteten. De som tillhörde denna menade sig ha rätt att bedriva affärer med de infödda. De föreslogo nu, att en skrivelse i ärendet skulle sändas till guvernören i Boma, för att vi skulle få veta hans mening.

Personligen måste jag bekänna, att jag under den tid, vi väntade på svar från guvernören, fortsatte affärerna

som förut. Jag avsåg därmed icke att trotsa konferensbeslutet, ty jag menade, att ett sådant bör hållas, även om det går i strid mot ens egen övertygelse, men i detta fall var jag viss om att jag hade lagen på min sida. De missionärer, som menade, att vi handlade i strid mot lagen, hade endast tagit del av frågan rörande handelsrättigheter, vilka måste lösas, innan man kunde få bedriva affärer. De hade emellertid icke tagit tillräcklig kännedom om de rättigheter, som tillkommo missionssällskapen, och på grund därav kommit till den uppfattning, för vilken de kämpade vid konferensen.

Om någon tid kom ett mycket sympatiskt svar från guvernören. Han meddelade, att vi som filantropiskt sällskap hade full rätt att bedriva affärer till och med en gros utom ifråga om landets produkter, vilka betraktades såsom statens egendom. Vi hade alltså full frihet att fortsätta med de affärer, vi hittills bedrivit, och vida därutöver, om vi så funne lämpligt. Jag har erinrat om detta för att visa, hur angelägna alla missionärerna voro om att allt skulle vara fullt juste, icke minst i vårt förhållande till staten.

Frågan om polygami inom den kristna församlingen var kanske ännu svårare att lösa. Under missionsarbetets första tid intogos i församlingen några bihustrur, vilka kommit till tro på Kristus men vilka icke blivit fria från sina män, som alltfort voro hedningar. Dessa kvinnor levde strängt taget icke i polygami, då de voro flera om en man. Däremot var det männen, som levde i polygami, då de hade flera hustrur. Frågan, om personer, vilka levde i polygami, kunde intagas i församlingen, kunde därför besvaras med ett samstämmigt nej.

Spörsmålet om bihustrur föranledde däremot en liv-

lig diskussion. Det ansågs allmänt vara omoraliskt och i strid mot Guds ord, att sådana finge tillhöra församlingen. Vi enades ock alla om att icke intaga biustrur som församlingsmedlemmar. Men att utesluta dessa, som tillhört församlingen i många år, utan att vi någonsin kunnat finna en anmärkning mot deras liv, kunde en del av oss icke vara med om. Som jag även i denna fråga tillhörde minoritetsgruppen, måste jag reservera mig. Jag fann det helt enkelt orimligt att utesluta de kära, gamla gummorna i Kinsonsa, vilka tillhört församlingen där nära nog från missionens början och vilka alltid varit till glädje. Tvenne bröder ställde sig på min sida och gingo med på min reservation. Jag förklarade inför konferensen, att jag icke komme att vidtaga några åtgärder ifråga om uteslutning, förrän vi fått utlåtande från styrelsen hemma i Sverige.

Efterhand kom ock svaret hemifrån. Styrelsen därhemma hade givit oss reservanter rätt. Lektor Waldenström skrev ett personligt brev, i vilket han förklarade, att det vore orimligt att utesluta dessa församlingsmedlemmar. Samtidigt skrev han i en tidning hemma i Sverige om hur svårt det ibland kunde vara ute på missionsfälten att veta, hur man skulle ställa sig, då det gällde församlingsvården.

Frågan var emellertid icke härmed löst en gång för alla. Då verksamheten kommit igång i Franska Kongo, visade det sig där ytterst svårt, ja, i många fall omöjligt, att få biustrur skilda från sina män. Många av dessa biustrur, som i vissa fall kunde räknas ända till tio-talet, stodo upp, avsade sig hedendomen och förklarade sig villiga att följa Kristus. De deltog i kristendomsundervisningen i dopskolan, men de kunde icke frigöra

sig från sina män och kunde därför icke heller vinna medlemskap i församlingen.

År 1918 kom frågan om bihustrurna åter upp inför konferensen. Denna kunde då icke fatta något definitivt beslut, kanske mest på grund av att flera bland de äldre missionärerna vid tillfället befunno sig hemma i Sverige. Från konferenssekreteraren fingo vi en skrivelse med begäran att få veta, hur vi ställde oss till denna fråga. För min del svarade jag, att vi aldrig komme att intaga bihustrur inom församlingen i Belgiska Kongo, men att man möjligen kunde göra ett undantag i Franska Kongo, där man funne det omöjligt för en bihustru att bli fri från sin man. I så fall borde det tillkomma den lokala församlingen, som bäst kände förhållandena, att avgöra frågan.

Då missionsföreståndare Nyrén år 1921 befann sig på sin inspektionsfärd i Kongo och deltog med i konferensen vid Kingoyi, hade man från Franska Kongo inlämnat en fråga, huruvida församlingarna icke borde mottaga sådana kvinnor, som ville tillhöra Gud men som omöjligen kunde bli fria från sina män. Jag förklarade då, att jag ansåg det lönlöst att slösa någon tid på denna fråga, ty icke kunde det väl falla någon in att åter börja upptaga bihustrur i församlingen. Missionsföreståndare Nyrén, som ock uttalade sig i frågan, delade min mening. Någon diskussion förekom icke, och någon förändring av tidigare beslut kom icke heller till stånd.

Redan följande år kom emellertid frågan upp i förnyad form. En del av kamraterna gingo då till strids för en ändring i det tidigare beslutet. Diskussionen blev mycket livlig. Vi måste respektera varandras åsikter, hur olika de än voro. Vi, som arbetade i Belgiska Kongo,

Missionärerna hålla konferens

---

hade rika erfarenheter av både ett förr och ett nu. Vi förstodo väl våra bröders bekymmer och svårigheter, men att gå tillbaka till den gamla tidens eftergifter i församlingsvården ansågo vi oss icke kunna. Till sist enades vi om, att man i "svårare fall" skulle äga rätt att intaga bihustrur i församlingen inom Franska Kongo.

Det här anförda visar, hur svårt det kan vara för en församlingsföreståndare i Kongo. Ingen utomstående kan göra sig en föreställning därom. Ibland förekomma syndafall av så komplicerad art, att man knappast vet varken in eller ut, men det måste avgöras. Under sådana förhållanden är det bra för missionären att ha en bestämd princip att följa.

I faror.

*D*EN 31 maj 1906 var sista dagen för jakträtten det året, och missionär Ceder ville ovillkorligen, att jag skulle göra honom sällskap att jaga bufflar. Vi hade ju aldrig varit ute på jakt, och varför skulle vi icke nu försöka vår lycka? Jag lät mig ock övertalas.

Klockan fyra på morgonen startade vi i sällskap med tvenne infödingar, vilka hade noga reda på, var det fanns bufflar. Vi kommo fram till platsen i daggryningen, och verkligen, på andra sidan en lång dal kunde vi se flera bufflar. Men hur skulle vi komma dit utan att bliva upptäckta? Mina kamrater ville gå åt ett håll och jag åt ett annat. Så skildes vi åt i hopp om att det åtminstone skulle lyckas för någon att komma i närheten av bufflarna.

Jag gick över dalen och följde ett berg, så långt detta räckte. Avståndet till bufflarna var emellertid för långt, och jag kunde icke komma närmare utan att bliva upptäckt. Vad skulle jag nu göra? Jag räknade ut, att om jag sköte ett skott, skulle bufflarna rusa fram och komma inom skotthåll för mina kamrater. Så skulle vi i alla fall lyckas.

Jag mätte avståndet med ögonen, så gott jag kunde, siktade och sköt. En av bufflarna sårades. Alla hoppade till och försvunno. Jag stod kvar och lyssnade, och vad fick jag se, om icke en buffel i det glesa gräset i skogskanten på lagom skotthåll. Jag lade an och sköt. Ett vrålande hördes, och i detsamma hoppade två stora bufflar fram nästan rakt emot mig. I blinken skulle jag ha i en patron, men till min fasa fann jag, att patronhylsan sprungit sönder. Hälften av hylsan hade hoppat ut, under det att andra hälften var kvar, vilket jag icke visste om. Då jag satte in den nya patronen fick jag varken in den nya eller ut den gamla hylsan. För övrigt var det redan för sent. Jag måste stå orubbligt stilla.

Bufflarna stodo på cirka tjugo meters avstånd från mig och vinkade med öronen. Det fanns icke ens en buske emellan oss. Lyckligtvis hade jag ingen hjälm på huvudet utan blott en liten gräsmössa. Jag var för övrigt klädd i gråbrunt, vilket kanske också gjorde sitt till, att jag icke blev upptäckt. Varje ögonblick var dock spännande. Jag hade intet annat att göra än att anbefalla mig i Guds hand och invänta, vad som skulle komma att ske. Från den andra sidan dalen ropade kamraterna på mig och frågade, hur det gick. Något svar vågade jag icke giva. Jag blott önskade, att de skulle fortsätta att ropa, ty bufflarna lyssnade på dem.

Efter omkring åtta minuters förlopp togo de några steg framåt. De kommo mig visserligen på så sätt närmare, men å andra sidan kom jag mera ur vägen för deras ögon. Så togo de ytterligare några steg åt höger vid sidan om mig. Jag kastade mig då åt sidan för att söka svinga mig upp i ett litet träd. Därvid kom jag emellertid att med knäet röra vid hanen på bössan, var-

Kongominnen

vid skottet brann av. Kulan snuddade nära nog vid näsan på mig.

Bufflarna rusade i vildaste fart sin väg, och jag var räddad. Mina kamrater skyndade nu till mig, varefter vi gingo fram till den skjutna buffeln. Skottet hade gått in genom ena bogen, passerat hjärtat och den andra bogen och satt i huden på den andra sidan. Redan klockan åtta vände vi tacksamma och glada tillbaka med vårt präktiga jaktbyte. Våra kvinnliga kamrater hade under tiden varit i sådan ångest, att de måst bedja, att det måtte gå oss väl.

Det är ingalunda ovanligt under regntiden i Kongo att få se stormar, orkaner och virvelvindar, som lyfta taken av infödingarnas hus eller, vad ännu värre är, kasta omkull dem, sopa bort både dem och allt, som för övrigt är i vägen.

Den svåraste tornado, vi någonsin varit utsatta för vid Kibunzi, gick fram över trakten den 7 oktober 1915. Vi hade haft brått med att göra fint både inne och ute. Vi väntade nämligen fröken Josefina Nilsson från Sverige. Så långt vi förmått, hade vi ordnat belysning och dekoration. Det hela såg ock rätt festligt ut, och vi gladdes åt att få sitta ned en stund efter dagens mångahanda för att mottaga hälsningar och lyssna till nyheter hemifrån.

Vi väntade timme efter timme, utan att någon resenär hördes av. I hennes ställe kom en annan, en objuden och mycket ovälkommen gäst.

Det började på kvällen susa, knaka, braka och storma så plötsligt, att man knappast kan besinna sig, förrän faran var överhängande. Det var ett oväsen av värsta slag. Snart började plåttaket på vinden slå hårt och våld-

I faror

samt. Jag sprang upp på vinden, där jag högg tag i en bjälke och ropade sedan allt jag förmådde på hjälp. Men vem hörde mig, och vad tjänade det för övrigt till att hålla i bjälken? Jag var som en fjäder, där jag kastades i luften med taket. Min hustru ropade förskräckt på

Nu var taket åter på och starkare än förut.

mig. Jag måste springa ned. Det skedde i sista minuten, ty just som jag kom ned, slet stormen lös en fjärdedel av taket, reste det på ända, förde det med tre steg bort över den andra delen av taket och gjorde hål för varje steg samt kastade det sedan ned långt bort mot barnhemmet. Skorstenen föll omkull, och åskledaren slungades ned till marken. Vattnet forsade in på vinden och in i rummen.

Icke hinner man vid ett sådant tillfälle rädda något. Min hustru och jag hjälptes åt att kasta en presenning

över bokhyllan och ett skynke över skrivbordet och sedan i stor hast rädda det mest ömtåliga.

Men ack, så det såg ut i vår festsal, i rummen och överallt för övrigt! Och denna förstörelse hade skett på blott några få minuter.

Lyckligtvis kom icke fröken Nilsson den kvällen. Hon hade blivit sjuk under vägen. Först följande morgon kom hon i sällskap med missionär Petersson, som gått för att möta henne. De fingo hålla tillgodo med förhållandena, sådana de voro. Icke var det värt att jämra sig över det inträffade. Vi hade i stället anledning att tacka Gud, att ingen av oss blivit skadad under denna fasansfulla storm. Så lade vi åter på vårt tak, men nu något säkrare än förut.

— — —

Det är icke sällan, missionärerna råka i fara på Kongofloden. Det finns visserligen andra floder, som kunna vara farliga, men Kongofloden är dock den mest farofyllda, dels på grund av dess starka virvlar och forsar, dels på grund av dess krokodiler och flodhästar.

Våra vänner Janssons voro en gång så nära att sugas ner i en jättevirvel mellan Mukibungu och Kibunzi, att de knappast kunde tänka sig möjligheten till räddning. De sutto i en kanot och iakttogo, hur denna sögs ner allt mer och mer, under det att den snurrade runt i den väldiga jättegrytan och lika fort mot andra stranden. Färjkarlen satt i vattnet ända till midjan. Då Jansson sedan berättade om denna färd, sade han på sitt lugna sätt: "Aldrig förr ha vi kommit över floden med en sådan hast."

Missionär P. A. Westlind svävade ock i dödsfara, då han en gång skulle fara över floden från Mukibungu

I faror

till Bulu. Färjkarlen förmådde då icke hålla kanoten upp mot forsarna vid färjstället, utan den drogs med den starka strömmen allt längre från sitt mål. Mitt under den hårda kampen sprack den gamla kanoten mitt itu, och allt hopp syntes ute. Westlind var dock så besinningsfull,

I kanot över en av Kongos floder.

att han kastade benen över kanterna på kanoten och höll på så sätt de båda halvorna tillsammans. Under det att kanoten med svindlande fart följde med den brusande strömmen, lyckades dock färjkarlen så småningom få den i land på andra sidan.

Min hustru och jag skulle en gång färjas över floden vid Kibunzi, då forsen lyckades få herravälde över kanoten. I förskräckelsen lade färjkarlarna ned sina paddelår och hukade sig ned i kanoten. Denna for med stark

Kongominnen

---

fart in bland trädskronorna, som på grund av det höga vattenståndet nu befunno sig i vattenbrynet. Min hustru var därvid nära därän att bli hängande mellan ett par av grenarna. Då jag såg detta, höll jag på att mista besinningen. Jag lyckades emellertid behärska mig, högg tag i en trädstam och ropade till färjkarlarna, att de ögonblickligen skulle fatta sina paddelåror. Då de själva insågo faran, lydde de genast, och min hustru räddades. Från denna stund tog jag kommandot, vilket i vanliga fall icke är rådligt att göra. Till sist lyckades vi ock nå målet för vår färd. Och vi hade all anledning att tacka Gud för hans hjälp.

Utvidgning av missionsfältet.

TILL den sunda utvecklingen i en mission hör även utvidgning av missionsfältet. Nya stationer måste, så långt möjligt är, anläggas, allt eftersom fältet hunnit bearbetas av infödda medhjälpare.

Då det blir fråga om anläggandet av en ny station, måste man i första hand taga hänsyn till avståndet från de äldre stationerna och beräkna, hur långt man kan missionera från dessa. Avståndet bör göras allt längre, allt eftersom förhållandena i landet förbättras. Man kan ju beräkna att få allt bättre hjälp av de infödda medarbetarna samt att kristendomen och civilisationen allt mer skall sätta sin prägel på folket inom stora områden, varigenom fördomar och fiendskap mot missionen så småningom försvinna. Dessutom bör man taga hänsyn till folkmängden, sanitära förhållanden, möjligheten att få vatten, platsens läge i förhållande till vindarna, markens beskaffenhet samt möjligheten att finna lämpligt byggnadsmaterial.

Anläggandet av en huvudstation i Kongo innebär ett större företag, än någon missionsvän här hemma kan göra

sig en föreställning om. Man får räkna med att uppföra tvenne boningshus, en kyrka med minst 500 sittplatser, skolhus med fyra lärosalar och plats för omkring 150 à 200 elever, slöjdsalar, snickeriverkstad, magasiner, boningshus för skolbarn och arbetare, hus för höns, getter och får o. s. v. Dessutom måste man räkna med lokaler för sjukvården.

Ett sådant företag kräver stora förberedelser. Missionärerna äro bäst förtrogna med de behov, som göra sig gällande, och känna bäst den lämpligaste tiden för utvidgning av fältet. Frågan måste upptagas till diskussion vid Kongo-konferensen, varefter förslag med tillbörlig motivering måste överlämnas till styrelsen i hemlandet. Om då styrelsen beviljar missionärernas anhållan och beslutar om en undersökningsresa, utses bland missionärerna en kommitté att företaga en sådan, inlämna rapport till konferensen, komma med förslag om plats etc. Så uppgöras ritningar och kostnadsförslag, vilka sändas till hemstyrelsen för granskning och godkännande. Då man bestämt att grunda en ny station, utses bland missionärerna vanligen ett par personer, vilka få på sin lott att utföra arbetet.

År 1900 hade vi kommit så långt med våra förberedelser för en ny huvudstations uppförande, att en undersökningsresa skulle företagas bland babwende-stammarna, vilka bo i norr och nordväst från våra äldre stationer. Missionärerna C. N. Börrisson, Ernst Storm och under-tecknad blevo utsedda att företaga denna resa.

Vi skulle starta från Nganda, där Börrisson skulle ha anskaffat bärare till en bestämd dag. Allt var klappat och klart. En mängd bärare hade samlats, och vi skulle utdela bördor åt dem. Men då började obehaget. Bärarna

frågade, vart de skulle taga vägen, och då vi svarade, att vi skulle till Babwende, drogo de sig tillbaka, lade armarna i kors över bröstet och ryckte på axlarna. Det var ingen av dem, som ville gå till dessa trakter, ingen hade varit där förut. De skulle bli tagna till fånga och misshandlade. Nej, aldrig i livet skulle de gå dit.

Vi parlementerade med våra bärare och försökte på alla sätt att övertyga dem om att det icke var farligt. Vi voro ju tre vita med, och vi gingo Guds ärenden. Flera av dem voro kristna och borde därför ha tagit hänsyn både till Guds och vår vilja. Till sist lyckades vi ock få en del av dem att följa oss.

Genom denna minskning i bärarnas antal måste vi lämna en del av vårt bagage. Endast det mest nödvändiga kunde medtagas.

Så skulle då äntligen en utdelning av bördorna ske. Den förste mannen ropades fram. Han kom, stannade, sköt rygg, stönade och försäkrade, att han icke ens kunde rubba bördan från marken, fastän den endast vägde 25 kg. Han gjorde ett hopp tillbaka, ryckte på axlarna och förklarade, att det var absolut omöjligt. Sådant smittade. Det visade sig, att alla bärarna voro lika klena. Alla bördor voro för tunga. Det blev allmän strejk. Vårt tålamod sattes på hårt prov, men vi fingo icke visa det. Vi försökte både skämta och tala allvar med dem, lyfte på bördorna med ett finger och svängde dem hit och dit, men ingenting i den vägen hjälpte. Det återstod nu endast för oss att taga bort något från varje börda. Då äntligen gick det, fastän de krystade sig och låtsades anstränga sig till det yttersta, så att de måste skratta åt sig själva.

Innan vi startade, slogo vi upp "Dagens lösen" och läste ordet för dagen. Det var Jesu missionsbefallning och löftet

om hans närvaro Mat. 28: 18 f. Vi sågo på varandra och kände oss glada, lugna och frimodiga. Så lyftes bördorna upp, och den lilla karavanen ringlade sig utför den långa, krokiga bergåsen och försvann så småningom i grästunneln nere i dalen. Här voro vi flera gånger nära därän att komma bort från den lilla gångstigen och in på elefant- och buffelvägar.

Sedan vi äntligen passerat dalen, hade vi att bestiga ett högt berg. Solen gassade, och vi voro trötta. Det gick därför i sakta mak uppför berget. Äntligen kommo vi fram till den by, som var närmaste målet för vår färd. Folket där visade oss emellertid alls ingen tillgivenhet. De ville varken hälsa på oss eller samtala med oss. Det var därför icke heller möjligt att samla dem till något möte. Vi valde i stället att sitta vid lägerelden och samtala med våra bärare på ett sådant sätt, att folket i byn skulle få höra om syftet med vår ankomst.

Fram på natten kommo några karlar till oss. De hade bössor i händerna. Sedan de en stund stått tysta och sett på oss, frågade de, om vi icke voro rädda. Under låtsad förvåning frågade vi dem, varför vi skulle vara rädda. Vi bodde ju hos goda människor i en trevlig by. Själva voro vi fridens människor och ute i ett fredligt syfte. De visade oss då på sex huvudskallar på ett hustak och frågade på nytt, om vi icke voro rädda. Vi försäkrade dem emellertid, att vi alls icke voro rädda, men vi bådo dem få veta, vad avsikten var med dessa huvudskallar. De förklarade då, att en del soldater för några dagar sedan suttit, just där vi nu sutto, och att de där blivt nedskjutna. Även soldaterna hade skjutit flera skott utan att ha träffat någon enda. De hade nämligen legat gömda bakom palmträden borta i skogen i mörkret.

— Här, sade de och pekade på en fläck alldeles intill oss, ligga deras kroppar begravna, och där äro huvudena. Äro ni icke rädda nu?

Så visade de oss även en del tomma patronhylsor, som soldaterna lämnat efter sig. Vi förstodo då, att det var rebellerna från Boma, som någon tid förut gjort myteri där, bemannat fästningen och skjutit så, att hela staden varit i fara. Slutligen hade de funnit för gott att väl utrustade med gevär och ammunition rymma därifrån. Regeringen hade då funnit det nödvändigt att sända ilbud uppåt landet för att varsko alla vita vid missionsstationerna. Framför allt uppmanades alla kvinnliga missionärer att säkerställa sig. Lyckligtvis hade ilbudet hunnit före till Kinkenge, då soldaterna ankommo dit och ställde upp sig i en halvcirkel framför boningshuset. Walldén gav sin hustru en vink att sända ett bud till Diadia, medan han själv gick ut och talade med dem. Han förmodade, att de kommit från Boma och att de efter denna långa väg voro hungriga och behövde få litet mat. Så befallde han en tjänare att hämta en hel låda sill (48 burkar) samt en del pisang och sätta fram för dem. Soldaterna åto med smak.

Då ilbudet kom till Diadia, hade jag redan sänt i väg våra två kvinnliga missionärer till Kibunzi. Från Diadia sändes ilbud till Kibunzi och Mukimbungu. Därifrån sändes sedan ett sådant till Nganda och till de båda ämbetsmän, som kommit hit från Luozi med femtio soldater. Under natten skyndade dessa till Lubuzifloden, där de omringade byn och sköto vilt i soldatlägret. Många döddes, andra flydde och en del drucknade i floden, då de under natten skulle simma över den. Det var dessa, som lyckades fly därifrån, vilka kommit och slagit läger i

ovannämnda by och av vilka sex där blivit mördade, under det att de övriga lyckats undkomma. Regeringen hade utlovat 50 francs för varje soldat, som levande eller död fördes tillbaka till Boma. Detta meddelade vi nu de förvånade infödingarna, och de undrade, om de skulle få det, ifall de buro ned huvudena till Boma. Vi sade dem, att de säkert skulle få betalt, om de blott kunde bevisa, att det var soldaterna, de skjutit. Detta samtal hade till följd, att vi blevo goda vänner, innan vi skildes, och att vi sedan fingo sova i lugn och ro under natten.

Under fyra dagars tid vandrade vi sedan omkring i byarna i trakten. I allmänhet bemöttes vi med vänlighet av folket. Till en by hade missionär Storm hunnit före oss andra. Människorna hade sprungit till skogs, då de fått se den ovanliga uppenbarelsen. Också svin, getter, hundar och höns hade försvunnit, så att det rådde fullständigt lugn, då vi kommo in i byn.

Vi låtsades läxa upp Storm, som skrämt de beskedliga människorna, så att de gömt sig för oss. Så började bärarna ropa på hövdingen och försäkrade, att vi voro fullkomligt fredliga människor. De nämnde namnet på sina egna hövdingar och byar. Detta hade till följd, att hövdingen dristade sig fram. Han låtsades vara riktigt djärv, ropade på sitt folk och skrattade åt dem, som voro rädda. Samtidigt var han själv så rädd, att han darrade på benen. Då vi överlämnat en liten vänskapsgåva åt honom och talat om vårt ärende, blev han så gemytlig, att han erbjöd oss att stanna kvar och bygga i hans by. Platsen var emellertid icke alls lämplig för någon missionsstation. Människorna där föreföllo dock särdeles goda och välvilliga. Vi skildes ock från dem som goda vänner.

Folket i en annan by hade sökt hindra oss från att komma dit genom att knyta ihop gräset över den lilla gångstigen och sticka ner giftiga stickor och pilar här och där på vägen. Vi uppmärksammade emellertid deras försåt och iakttago den största varsamhet. Vi plockade upp så många förgiftade stickor, vi funno, och lämnade dem i byn under varning till folket att icke handla på samma sätt någon mer gång. Byborna kände sig rätt så snopna och försökte även komma med en och annan ursäkt.

Under vår vandring gingo vi över tre byplatser, där en del förfallna hus skvallrade om sömnsjukans härjningar. I en tredje by sutto två utmärglade varelser, som icke längre kunde arbeta. De saknade varje spår av föda och sutto blott och väntade på döden. Då vi äntligen fingo dem att svara på våra frågor, meddelade de, att alla såväl i deras egen by som i de två andra, vi genomvandrat, dött i sömnsjukan.

— Nu äro vi bara två kvar. Snart skola vi dö. Men vem skall då begrava oss? klagade de.

I en by där vi icke kunde samla folket till något möte, sjöngo vi så många flera sånger, vilket de tycktes vara intresserade av. Detta blev oss fullt klart följande morgon. Innan vi ännu hunnit höra av oss i våra tält, kom en pojke och ryckte på tältduken sägande: — Nkunga tuzolele wa (= Vi vilja höra sång).

Vi sökte efterkomma deras önskan. Sjungande ryckte vi upp våra tältpluggar, sjungande ordnade vi våra borden och sjungande lagade vi vår mat. Under tiden samlades cirka ett par hundra personer omkring oss, för vilka vi fingo tillfälle tala och ytterligare sjunga. Innan vi hunnit fram till nästa by, mötte oss några personer, som uppmanade oss att sjunga även där. Och vi sjöngo.

I en annan by blevo vi visade stor vänlighet från folkets sida, även om en del sågo en smula mystiska ut. Sedan vi blivit något bekanta med dem och berättat vårt ärende för dem, sade de sig icke kunna begripa, att vi icke ville stanna kvar där, då vi ju sökte en plats för en missionsstation. Det fanns både plats och folk, men ändå ville vi inte stanna för att bygga. Vi tyckte ock själva, att det var på god tid, att vi nu finge en plats, som var lämplig för en station. Hittills hade vi dock icke varit fullt nöjda med någon av de byar, vi besökt.

Följande dag startade vi tidigt. Jag var främst i karavanen. Just som jag kom ut i en liten glänta i skogen, fick jag se en karl, som stod i gräset på högra sidan av vägen och höll en bössa i handen. Vad som kom åt honom, vet jag icke, men han ramlade raklång baklänges i gräset. Jag såg på honom, drog på munnen och frågade, varför han föll omkull.

— Ka bum' andi ko nayendi kaka (= Alls ingenting, gå bara)!

Ett tiotal meter framför mig upptäckte jag då en man, som klättrat upp i ett träd. Även han syntes vara förskräckt, trots att han höll en bössa i handen.

— Ka bum'andi ko nayendi kaka, upprepade även han.

Sedan vi gått några tiotal steg, mötte vi tre gubbar, vilka buro var sin bössa, skramlor, avgudar etc. Som vi icke kunde se något framför oss, höll jag på att stöta ihop med den förste av dem. Detta hade till följd, att de andra blevo så förskräckta, att de sprungo till skogs. Möjligen hade de något ont i sinnet mot oss, fastän de icke kunde behärska sin skräckkänsla.

Vi kommo så upp på en långsträckt, vacker ås med en

Utvidgning av missionsfältet

härlig utsikt över dalen. På andra sidan dalen syntes en lång hög ås, beväxt med vackra palmer. Inför denna syn förnam jag en underbar känsla. Jag blev alldeles hänförd över detta vackra landskap. Jag stannade, såg mig omkring, ropade på Börrisson och delgav honom, vad jag såg och kände.

— Jag känner precis detsamma, försäkrade han.

Det var som om våra tankar och våra intressen helt kommit att stanna vid åsen på andra sidan dalen. Vi begåvo oss omedelbart dit. Då vi kommit till foten av berget, från vilket vi sett ut över dalen, träffade vi på en liten by. Vi frågade efter vägen. Mannen, till vilken

Avgudaprästen (till höger), som åtog sig att visa vägen.

vi vände oss med vår fråga, reste sig, lyfte sakta upp ena armen, drog den upp över bröstet, förde handen till munnen och därefter till nacken, stack fingrarna i det yviga håret, vände sig sakta om, sköt fram bröstet och gäspade. Så vände han sig om och försvann ifrån oss. En annan betedde sig ungefär på samma sätt, en tredje likaså. Vi voro emellertid tillräckligt hemma i deras sätt att tänka,

varför vi dömde dem ganska mildt. Att visa främlingar till någon by, där dessa möjligen skulle komma att göra förfång, anses som ett brott, vilket straffas mycket hårt.

En avgudapräst erbjöd oss emellertid att visa oss vägen. Vi följde honom till en skiljeväg, där han visade oss en väg, som skulle ha fört oss tillbaka dit, varifrån vi kommit. Vi uppfattade situationen och förklarade, att vi skulle till det höga berget på andra sidan dalen. Men på den väg, som ledde dit, ställde sig prästen och förklarade, att ingen finge gå fram där. Han lyfte sin bössa och hotade att skjuta ner den, som vågade taga ett steg i den riktningen. Alla bärarna drogo sig bakom oss. Jag kom att stå närmast prästen. Vänligt bad jag honom stiga åt sidan, ty vi ämnade oss över dalen. Han rätade efter hand upp sig, började skaka i kroppen och hukade sig ner. Så lyfte han upp bössan, fingrade på hanen och försäkrade, att om vi icke vände om, skulle det smälla. Vi hade ingen tid att förlora och alls ingen lust att vända tillbaka. Att övertala prästen föreföll lönlöst. Jag tog därför ett steg framåt och sköt ut gubben i gräset, så att han föll omkull. Hastigt reste han sig åter upp och var då så arg, att han fräste. Alla bärarna sprungo förbi honom, och vi fortsatte vår färd med ett: "Mavimpi mfumu" (Adjö, herrn)!

Vi nådde efter hand målet för vår vandring. Vi träffade där på en stor by med mycket folk. Hövdingen, som var en gammal gråhårsman, kom emot oss som en Herrens ängel. Han tog mycket vänligt emot oss, lät oss få sätta upp våra tält mitt i byn och lovade visa oss hela sitt område. Gärna finge vi bygga en missionsstation där, ifall vi själva funne platsen lämplig. Vi skänkte hövdingen en filt och en mössa, vilket han tycktes sätta mycket

Utvidgning av missionsfältet

---

värde på. Det var intressant att iakttaga honom, då han jämförde sitt eget gamla skynke med den nya filten. Han vecklade ihop skynket, kastade det i gräset och satte på sig filten och mössan.

Följande morgon var hövdingen tidigt uppe och erbjöd

"Här hade vi den lämpligaste platsen för en ny station."

sig då att göra oss sällskap omkring i trakten. Vi följde honom. Om en stund kommo vi till en höjd, från vilken vi hade den härligaste utsikt, vi någonsin sett i Kongo. Från alla synpunkter sett var platsen den mest lämpliga för anläggandet av en missionsstation, vi funnit på denna undersökningsfärd. Det var blott en sak, som gjorde oss betänksamma, och det var vindarna. Det fanns där icke det minsta skydd från något håll.

På andra sidan en mindre dalgång, som var rik på vattenådror, vilka utmynnade i en liten damm, låg en annan kulle, som gick parallellt med den ås, på vilken vi nu

befunno oss, och även denna tillhörde hövdingen. Själv var han villig att göra sällskap även dit. Så snart vi kommit fram dit, stod det klart för oss alla, att vi här hade den lämpligaste platsen för en ny station. Där fanns gott om skog, lämplig till byggnadsmaterial, och god tillgång på vatten. Vi uppgjorde våra planer, om hur byggnaderna skulle stå. Allt var från vår sida klart. Frågan var nu bara den, om hövdingen ville släppa till platsen.

— Ja, svarade han, då vi frågade honom om saken. Platsen är min. Här ligga mina fäder och de gamla hövdingarna begravna. Men vill ni bygga, så bygg! Jag upplåter plats åt er.

Vi blevo obeskrivligt glada och tackade den gamle hövdingen. Och vi försäkrade, att hans fäder och de gamla hövdingarna skulle få vila i frid för oss. Så var då denna sak klar.

Men vad hade Gud att säga oss denna dag? Vi slogo upp "Dagens lösen" och läste: "Hit till detta berg skola hedningarna församlas inför Herren Sebaots ansikte."

Det var första gången ett Herrens ord hade blivit läst på denna plats, och jag vet knappast, om vi kunnat finna något mer passande och löftesrikt ord i hela Bibeln med hänsyn till våra framtida önskemåi. Vi sågo på varandra och förnummo en förunderlig känsla av tacksamhet till Gud för hans ledning. Vem kunde nu tvivla på att vi gått vår Herres ärende och att vi nu voro på den plats, där han ville ha oss. Under de trettiofyra år, som nu förflutit, sedan Kingoyi missionsstation grundlades där, har jag aldrig hört någon betvivla detta.

Vi köpte ett hus och läto bära upp det till vår nya tomt. Så flyttade vi upp våra tält och bodde i dem under natten. Vi ville på så sätt liksom inviga platsen. Det var

Utvidgning av missionsfältet

oss rent av svårt att somna för glädjes skull den kvällen. Vid midnatt hörde vi någon ropa:

— Ka lutinani ko, i mono kwami kaka (= Varen inte rädsla, det är bara jag)!

Om en stund hördes rösten närmare.

Början till en missionsstation i ödemarken.

— Sova de vita? frågade den.

— Ja, fick han till svar.

— Det är inte farligt, upprepade rösten.

Vi hörde alltsammans men höllo oss tysta, fastän vi anade, att det var något, som hotade.

Det var hövdingen, som kom och lade sig mitt emellan våra tält. Först följande morgon fingo vi reda på anledningen därtill. Hövdingen Mayimbi, som dagen förut velat hindra oss att komma fram till denna plats, hade kommit till Kingoyi, där han värvat tolv man, vilka skulle skjuta ned oss under natten. Då männen voro redo att gå,

hade vår hövding rest sig upp och frågat, vad de tänkte göra. Männen hade då förklarat, att de nu beslutat att döda de vita.

— Jaså, hade hövdingen svarat, men dessa vita äro mina vita, och denna plats är min plats, som jag skänkt dem. Ämna ni döda dem, så döda först mig.

Hövdingens manliga uppträdande hade räddat våra liv.

Då vi sedan gjorde oss i ordning att lämna platsen, kom en stor hop människor. De skreko, röto, kastade sina bössor i luften, avfytrade skotts salvor och visade på allt sätt, att de voro fientligt stämde. Det lyckades oss emellertid att så småningom lugna dem. Vi förklarade, att vi nu stodo färdiga att lämna platsen och att vi ville skiljas från dem i frid. Ett par dagar senare voro vi åter hemma vid Nganda, glada och nöjda med vår färd.

Som vi vid denna tid hade förmånen att äga två fackmän i byggnadskonsten inom vår mission, nämligen J. Jonell och P. O. Wirén, blevo dessa utsedda att bygga den nya stationen. Jag fick ock i uppdrag att göra dem sällskap till Kingoyi för att inför hövdingen och folket klargöra, att det var dessa män, som skulle uppföra byggnaderna. Vi blevo då mycket vänligt mottagna, och ingen av oss kunde ana, att vi sedan skulle möta så stora fientligheter, som fallet blev. Redan dagen efter det jag lämnat Kingoyi, kom en del infödingar och frågade Jonell och Wirén, om de ämnade stanna kvar där. Då de bejakade detta, ryckte infödingarna på axlarna med förklaringen:

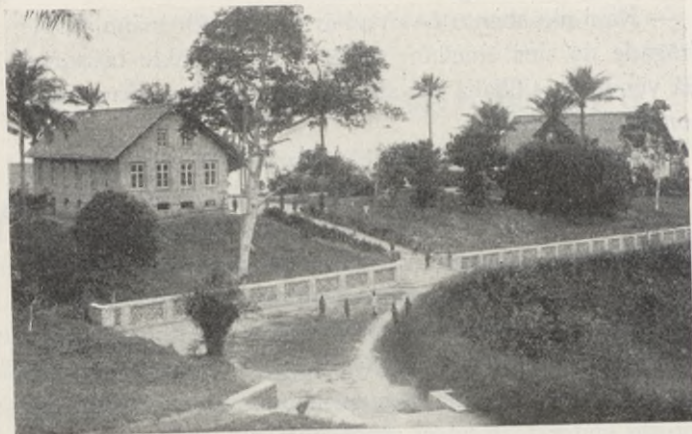
— Ka bwa ko (= Det kommer icke att hända).

Efter hand visade de sig allt mer hotfulla. Den gamle hövdingen försökte trösta missionärerna med att det var han, som var hövding och att de ingenting behövde frukta.

Utvidgning av missionsfältet

Men allt eftersom arbetet skred framåt, växte hatet hos det fientliga folket. Hotelserna kommo titt, tätt. Slutligen meddelade hövdingen missionärerna, att det nog vore klokast, att de lämnade platsen, ty han ansåg sig icke längre kunna beskydda dem. Missionärerna tackade

Seminariet vid Kingoyi.

honom för hans välvilja mot dem och försäkrade, att de icke ämnade draga sig därifrån. De krävde icke heller, att han skulle vara ansvarig för deras liv. Från den dagen var domen fälld över dem. De skulle antingen lämna platsen eller ge sina liv. En del beväpnade män kommo till dem och frågade, om de godvilligt ville begiva sig därifrån eller dö. Jonell och Wirén svarade, att de voro där på sin Herres uppdrag och att de icke komma att vika därifrån.

— Då skjuta vi er, kom svaret, under det bössorna lyftes och hanarna spändes.

— Skall det ske nu? frågade missionärerna.

— Ja, nu skall det ske.

— Vänta då, svarade den ene, under det han satte sig på en sten och blottade bröstet.

— Skjut här, förklarade han lugnt.

Inför detta mod var det, som om armarna blivit förlamade på de fientliga männen.

— Kani nki abantu (= Vad är det här för människor)? frågade de sins emellan, under det de sänkte bössorna. Så vände de tillbaka till sin by, och missionärerna fingo fortsätta sitt arbete.

Även sedan byggnaderna blivit uppförda och flera missionärer kommit till platsen, gjordes försök att skrämman dem. Man anställde rent av förföljelse mot dem. Vid ett tillfälle blevo ett par av missionärerna jagade och beskjutna. Det måste betraktas som ett rent under, att de lyckades undkomma med livet. Missionärernas vänner bland de svarta hade från byn åsett, huru missionärerna flydde. En negerkvinna kom springande till fru Wirén och ropade under förtvivlan, att de vita nu skulle dödas och stationen brännas. Hon erbjöd fru Wirén att taga sin tillflykt till hennes hus, där hon skulle försöka skydda henne. Stationen befann sig ock under formlig belägring. Alla vägar dit voro bevakade. Stundom sköto de svarta på boningshuset. Slutligen ingreppo statens män, som fått kännedom om förhållandet. En av dessa kom med ett femtiotal soldater till missionärernas undsättning. Saken blev för de svarta allvarligare, än de någonsin trott.

Vid ingen av våra övriga stationer har fanatismen och fiendskapen från de inföddas sida varit så stark som vid Kingoyi. Ingenstädes har heller Herrrens verk gått fram som vid denna station. Den kristna församlingen i Kingoyi är nu den största i Belgiska Kongo.

Min fjärde resa till Kongo.

DEN 14 december 1908 reste min hustru och jag i sällskap med missionärerna Grahns, Lindström och Arvid Larsson åter till Kongo. Det var min fjärde resa dit. Då vi kommit till Boma, blevo vi intagna i karantän. En av passagerarna hade nämligen insjuknat i smittkoppor. Lyckligtvis hade han i tid blivit isolerad, så att ingen av de övriga passagerarna blivit smittad. Vi hade icke ens kännedom om honom och hans sjukdom. Nu fingo vi emellertid det meddelandet, att vi skulle stanna här i flera dagar. Vi voro icke mycket trakterade av saken. Alla undrade, hur det skulle bli möjligt att leva ombord i denna oerhörda hetta. Ingen fick gå i land. Kaptenen var både ledsen och förargad.

För oss kändes det särskilt obehagligt, då vi redan beställt bärare till Songololo.

Då jag på lördagen gick fram och tillbaka uppe på däck, fick jag se en läkare i hamnen. Han satte sina händer strutformigt till munnen och ropade till kaptenen:

— På måndag morgon få ni gå.

Jag blev ofantligt glad, sprang ned i min hytt, skrev

ett telegram till missionär Lembke i Londe och bad honom sända bud till våra bärare i Songololo, att de skulle vänta tills på onsdag. Missionär Lembke trodde helt visst, att jag icke var fullt normal, som vågade sända ett sådant telegram. Han vände sig till ångbåtsbolaget i Matadi för att höra, om båten skulle komma på måndag. Där visste man emellertid ingenting om saken. Ingen i Matadi hade hört något därom. Lembke sände emellertid ett bud till våra bärare, att de skulle vänta, vilket de också gjorde.

Då vi på måndagsmorgonen fingo lämna Boma, var jublet stort. Icke mindre stort var det, då vi några timmar senare hälsades välkomna av kamraterna i Londe.

På onsdagsmorgonen gällde det att vara ute i tid, om man skulle få någon plats på tåget. Som vanligt blev det en oerhörd rusning, så snart kupédörrarna öppnades. Det var en egendomlig blandning av människor, vita och svarta om varandra. Man trängdes och knuffades mellan koffer, knyten och bylten av allehanda slag. Bänkarna i kupéerna fylldes hastigt av resande med korgar och knyten, sillburkar och brödpaket, höns och jumagrytor. Det föreföll snart sagt omöjligt, att alla och allt skulle få rum. Men det gick till sist bra.

Så ringlade tåget i väg över raviner och uppför de höga bergen, där det ibland måste stanna, backa och taga ny fart kanske både en och två gånger. En vagn spårade ur och hoppade fram över rälsen. Resenärerna måste skrika, allt vad de förmådde för att göra föraren uppmärksam på förhållandet och få honom att stoppa tåget.

Då vi äntligen kommo fram till Songololo, funno vi till vår glädje, att bärarna voro kvar. De kommo rusande mot tåget för att få sina bördor, och så bar det av på vanligt sätt till Kibunzi. Våra vänner där hade väntat på oss

Min fjärde resa till Kongo

---

i tre dygn. De kunde icke förstå, hur det var fatt, eftersom icke ens bärarna kommo tillbaka.

— — —
Nu gällde det att hugga i igen. Den kyrka, som K. J. Pettersson och jag byggt vid Kibunzi 1894 och som då

Songololo äldsta järnvägsstation.

troddes vara stor nog för långliga tider framöver, hade brunnit och sedan åter blivit uppförd. Utrymmet var emellertid allt för otillräckligt. Då konferensen därtill beslöt, att Diadia missionsstation skulle nedläggas och Kibunzi helt ombyggas, ansågs det klokast att i samband därmed bygga en helt ny kyrka. Församlingen visade ock ett sådant intresse för detta nya bygge, att den beslöt bekosta plåt till kyrktaket med nära 1,000 kronor. För kyrkbygget hade konferensen beslutat tillkalla ett par män från Matadi. Innan de kommo, hade emellertid missionär Ceder och jag redan lagt grunden.

Kyrkbyggarna från Matadi kommo. De visade sig vara ett par fina gentlemän. Enligt vår överenskommelse skulle de ha omkring 40 kronor i månaden och allting fritt. Det var även bestämt, hur mycket kött de skulle ha per dag. Själva måste vi' leva långt sparsammare. Men så skulle väl arbetet komma att gå raskt undan också. Då de fingo höra, att vi på en veckas tid murat upp grunden till cirka sjuttio centimeters höjd, sågo de på varandra, lade huvudena på sned och satte händerna för munnen liksom om de velat säga: "Det här går över vårt förstånd."

De båda gentlemännen voro ju murarmästare. Därför överlämnade vi tornutbygget åt dem. De hade endast två meter var av väggen på sin lott, under det att jag och Ceder hade nitton meter vardera. Vi blevo dock före dem. Det var både skrattretande och pinsamt att se dem. De sågo och vände oupphörligt på sina stora järnvinklar för varje sten, som skulle passas in i hörnen. Men icke bara det. De vände ock varje sten många gånger om, lade ned den, tog upp den, skrapade den och lade ned den på nytt, knackade på den, gingo några steg från muren för att se, hur den passade, knackade på den på nytt och så i det oändliga. Det hade blivit en vana hos dem att arbeta på detta sätt. När månaden närmade sig sitt slut, läto vi dem förstå, att vi voro misslynta med deras arbete och att kostnaden betydligt skulle överstiga det förslag, vi uppgjort. Det föreföll ock, som om de själva beräknat att icke stanna hos oss längre. De fingo sin betalning och lämnade Kibunzi.

Ceder, som förut aldrig lagt en sten i en mur, blev snart nog en riktig mästare i murarkonsten. I mitt ställe övertog slutligen Karlman arbetet, vilket försvärades, allt eftersom tornet växte i höjd.

Innan regntiden började, hade vi hunnit få taket på kyrkan. Det första stora målet var därmed vunnet. Vi togo sedan itu med inredningen. Arbetet med den gick ock bra. Karlman förfärdigade kombinerade skol- och kyrkbänkar till allmän glädje.

Hettan inne i kyrkan blev dock så svår, att vi omsider måste lägga in ett innertak av bräder. Det blev ett rätt drygt arbete för oss, i synnerhet som jag just då var ensam manlig missionär på platsen. Jag lyckades emellertid få en präktig, infödd snickare till hjälp, och vi kände oss icke så litet stolta, då vi äntligen fått taket färdigt. Därigenom minskades hettan i kyrkan men den sista villan är ofta värre än den första. Så småningom samlades en mängd flädermöss mellan taken, och dessa förde ett sådant väsen och åstadkommo en sådan vämjelig lukt, att det blev nära nog omöjligt att vistas i kyrkan. Följden blev den, att vi måste riva ned innertaket. För att bättre kunna tillgodose ventilationen satte vi in en dörr på väggen framme i kyrkan och beslogo fönstren med gångjärn för att därigenom erhålla luftventiler. Därmed voro vi dock icke fria från flädermössen. De kröpo in, var de kunde komma åt, smutsade ned och förstörde även takplåten. Den rostade alldeles upp, så att regnet strömmade in här och där i kyrkan. Slutligen tvingades vi att byta ut plåttaket mot grästak, vilket arbete utfördes av missionär Nykvist under min vistelse i hemlandet.

Så har man på detta missionsfält oupphörligt fått praktisera sig fram för att uppnå det bästa resultatet.

Prövningar och misräkningar.

UNDER min fjärde period i Kongo kommo prövningar och sorger slag i slag. Det svåraste vi hade att taga itu med var den s. k. palmvinsstriden. Bakom denna låg icke blott rusdrycksbegäret hos de svarta utan även en hel del annat.

En nationalistisk strömning gick vid denna tid genom hela den svarta rasen. Om den haft resurser i samma grad som vilja, hade tvivelsutan ett frihetskrig kommit att utbryta. De infödda eggade oupphörligt varandra genom sitt ständiga tal om inkräktare. De frågade, icke utan orsak, varför främlingar skulle tränga sig in i deras land, exploatera deras jord, stifta lagar för dem, pressa ut skatter av dem, tvinga dem till arbete och militärtjänst. Men icke nog härmed. De fingo även lida oförrätter, blevo slagna och straffade av dessa inkräktare. De undrade, vad ont de gjort och vad anledningen var till att de icke fingo köpa varken moderna vapen eller krut och knallhattar, att de icke fingo skjuta bufflar och elefanter i sitt eget land och att de icke heller fingo inneha sina gamla skjutvapen utan att behöva skatta för dessa.

Till långt fram på nätterna diskuterade de kring stockeldarna i sina byar, vems skulden var till allt elände, i vilket de råkat. De räknade med att det var missionärerna, som först kommit dit och att skulden följaktligen måste vara deras. Under den första tiden av missionärernas vistelse i deras land hade de fått mottaga gåvor. Då hade de fått medicin för intet. Missionärerna hade låtit bygga skolhus i byarna och skänkt hövdingarna gåvor, för att de skulle få bygga. Om de nu önskade få ett skolhus uppfört i en by, måste de själva bygga det. Nu var det icke nog med att de tvingades betala skatt till staten, utan den kristna församlingen ville även ha understöd. Och så alla dessa lagar med förbud och återigen förbud. Icke fingo de dansa, icke dricka palmvin och icke giva gift för att utröna, vilka som voro trollkarlar. Knappast i något avseende fingo de följa sina gamla seder. På alla områden gällde det nya förordningar.

Vart man än kom, hörde man liknande diskussioner och blev ansatt med frågor i oändlighet, både inom och utom församlingen. På många platser var det ock svårt att göra sin mening gällande. En upprorisk ande var verksam, och man hade på känn, att något svårt skulle komma.

Det kom ock. Den 3—6 juni 1909 hölls en evangelistkonferens vid Kinkenge, vilken, enligt tidigare fattat beslut leddes av de infödda själva. Vid denna konferens föranledde paragrafen angående palmvinsdrickandet en omfattande och ingående diskussion. Missionär P. A. Westlind, vilken blivit vald till vice ordförande, samt missionär Wennerström visade under diskussionen hän till vad Bibeln har att säga om rusdrycker och drinkare, men nu gällde icke frågan så mycket vad Bibeln hade att

säga, utan fastmer vad stadgarna sade rörande denna sak.

De infödda voro i stort sett eniga i diskussionen, och beslutet att församlingsmedlemmarna skulle få rätt att dricka palmvin fattades mot de vitas protester. Våra bekymrade bröder sände genast en rundskrivelse till missionärerna med förfrågan om vilka åtgärder som borde vidtagas mot beslutet. Ilbudet med rundskrivelsen kom först till Kibunzi. Jag svarade, att vi icke borde göra något åt saken utan endast handla, såsom vi förut gjort. Även de övriga missionärerna instämde i mitt svar.

Följande dag återkommo lärarna från konferensen. Jag befann mig på verandan, då lärarna från Mukimbungu kommo fram till mig och hälsade. En av dem, Malangidila, som blivit vald att föra protokollet på kikongo, räckte mig detta och bad mig läsa. Jag svarade honom, att jag redan fått del av deras beslut och framhöll, att de handlat enfaldigt, då de tänkt sig kunna omintetgöra en församlingsparagraf utan missionärernas samtycke. Samtidigt förklarade jag för honom, att inte ens missionärerna vid sina konferenser hade annan befogenhet än att komma med förslag, vilka hemstyrelsen sedan hade att taga ståndpunkt till. Jag betonade för honom, att icke heller lärarna hade någon rätt att handla, som de nu gjort, så länge de stode i missionens tjänst.

Aldrig har jag sett infödingar bliva så snopna och tillplattade, som dessa nu blevo. Malangidila slickade sig om munnen, som han alltid brukade göra, när det gick honom emot. Kilola började gråta. Då han sedan kom hem till Mukimbungu, gick han genast till missionär Laman och bad denne om förlåtelse, för att han varit med om att fatta ett sådant beslut.

— Satan har farit i oss, sade han, och därför handlade vi så.

Sedan Mukimbungu-männen gått, kommo våra egna lärare och berättade med en viss glädje om samma sak. Jag svarade dem, att de med sitt beslut icke på minsta sätt förorsakat någon ändring i församlingens stadgar. De förklarade emellertid, att de komme att stå fast vid sitt beslut, hur det än komme att gå.

Därmed började striden. De buro fram sitt budskap om rätt för församlingsmedlemmar att dricka palmvin, vilket togs med glädje. Vid våra bybesök möttes vi ofta med frågan, om vi eller de skulle tala först. Ibland kunde vi träffa på en och annan, som var rätt så "påstruken" och därför intresserad av diskussion. Vid ett sådant tillfälle blev jag tillfrågad, varför jag var i Kongo.

— För Kongo-folkets frälsning naturligtvis, svarade jag.

— Men om du skall utesluta oss alla ur församlingen, vad skall du sedan göra? undrade någon.

Malangidila med hustru och barn.

— Jag skall predika och säga er, att ni böra omvända er till Gud, var mitt svar.

— Men om vi inte göra det?

— Då göra andra det.

— Och så tänker du fortsätta på det sättet?

— Naturligtvis.

— Men om vi aldrig följa ditt råd då?

— Det komma ni säkert att göra. Jag är alldeles viss om att den dag kommer, då ni alla skola falla till Jesu fötter såsom syndare.

Spörsmålet om palmvinsdrickandet kom efterhand att bliva en maktfråga. På sina håll började folket på nytt att dansa. En del togo sig flera hustrur, och för oss växte svårigheterna och bekymren för varje dag. Då många av de kristna för sina samvetens skull icke kunde följa med i allt, vände sig den allmänna fiendskapen även mot dem. De fingo lida med oss, såsom vi ledo med dem.

— — —

Under denna tid inträffade ock ett mordförsök på en statstjänsteman, som kommit till distriktet för att uppbära skatt av folket. Han bodde hos oss i Kibunzi ett par dagar. Infödingarna retade under tiden upp sig allt mer över de nya förhållandena. De undrade, om de icke kunde göra sig av med denne statens representant genom att skjuta honom. En dumdrilig ung man åtog sig att utföra handlingen. Han skaffade sig en bössa och kom till missionsstationen en kväll. Administratören och jag sutto vid ett bord och samtalade, då ett skott small. Några glaskärvor från en fönsterruta träffade mig vid tinningen, så att det började blöda. Kulan for rakt över administratörens huvud och trängde in i väggen. Fröken Josefina Nilsson och min hustru hade blott några ögonblick förut

rest sig från bordet, och som genom ett under undgick min hustru att bliva träffad av kulan. En liten negerflicka, som vi hade hos oss, hade just fallit omkull på golvet, och min hustru böjde sig ned för att taga upp henne just i samma ögonblick skottet avlossades, varvid kulan kom att gå rakt över henne.

Utän den ringaste aning om, varifrån kulan kom eller vad anledningen var till att skottet lossades, rusade administratören och jag ut i mörkret. Vi sprungo runt omkring huset utan att dock upptäcka någon människa. Så gingo vi vägen bort mot grinden, där vi stötte på en man. Just som jag ropade till, att vi hade honom där, hoppade han av vägen och rusade iväg bort från stationen. Vi sprungo efter men förlorade honom snart ur sikte i mörkret.

Administratören undrade, vad vi skulle göra. Jag rådde honom att tillkalla soldaterna. Så skedde ock. Samtidigt sände jag bud till hövdingen och bad honom komma. Administratören gav order om att allt folket skulle samlas och att alla hus skulle undersökas, för att vi skulle få reda på de vapen, som funnos. Jag sträckte upp hövdingen, som stod och ryckte på axlarna, och bad honom göra allt för att få reda på mördaren.

— Nu har Kibunzi dragit vanära över sig, som det får svårt att befria sig ifrån, sade jag honom.

Hövdingen, som var något drucken, nyktrade snart till. Sedan han stått och funderat en stund, gick han hem och samlade allt sitt folk. Var och en fick redogöra för var han uppehållit sig, då skottet hördes. Alla kunde ock lämna klara alibin, men så kom hövdingen att tänka på den unge mannen, vilken var en s. k. lösfånge, därför att han icke erlagt skatt. Flera kunde intyga, att de iakt-

tagit honom omedelbart innan skottet small men att de sedan icke sett till honom. På min uppmaning sändes några män till Mpambala för att söka honom där. Följande morgon lyckades de finna honom i palmskogen, men han försäkrade sig vara fullkomligt oskyldig. Då de under vägen till Kubunzi passerade ett vattendrag, ställde de honom på huvudet i detta för att på så sätt få honom att erkänna. Då detta upprepades för andra gången, erkände mannen sig vara skyldig. Då de sedan fortsatt ett stycke, återtog han sin bekännelse. Vid passerandet av ett nytt vatten, ställde de honom på huvudet även i detta. Först sedan detta upprepats tredje gången, erkände han brottet på nytt. Han berättade därvid både var han tagit bössan och var han gjort av den, sedan han skjutit. Men icke förty förnekade han åter sin skuld, då de kommit fram till missionsstationen. Han hade tvingats att erkänna sig vara den skyldige, sade han, för att de icke skulle dränka honom.

Under tiden hade administratören hållit förhör med soldaterna och i samband därmed även upptäckt en del bössor. Med en av dessa kom han till mig och försäkrade, att han funnit den, som blivit använd. Den var alltför varm, sade han. På min fråga, var han funnit bössan, beskrev han huset. Han beskyllde mannen, som bodde i detta, för att vara en filur. Då jag förstod, att det var vår gamle, trogne Abraham det gällde, försäkrade jag honom, att det icke kunde vara han. Jag förklarade ock för honom, att man när som helst kunde vänta våldsmannen. Just då kommo ock männen med denne. Administratören började genast förhöra honom om saken, men fastän förhöret varade hela förmiddagen, blev det utan resultat.

Prövningar och misräkningar

Jag hyste misstankar mot mannen för en stöld, som vid ett tillfälle blivit begången å missionsstationen. Jag gick därför bort till honom, där han satt bunden vid en husvägg och lyfte min hand mot honom.

— Hur kan du neka till det, som vi veta, att du har

"De lyckades finna honom i palmskogen."

gjort? sade jag. Nu kommer det att bli ännu svårare för dig. Tror du inte jag vet, att det var du och din halte broder, som bröto er in i vårt magasin och stulo omkring fyrtio francs från oss? Din broder skar sig i benet, just som han gick genom fönstret. Om du inte erkänner, att det var du, som sköt i går kväll, går jag nu och anmäler även detta.

Mannen blev grå i ansiktet.

— Om du nu erkänner ditt brott i går kväll, skall jag tiga med det förra.

— Ka diambu ko (= Låt gå)!

Jag gick genast till administratören och meddelade honom, att mannen erkänt. Denne gick efter bössan och berättade sedan, hur allt tillgått. Men han påstod, att de voro många, som enats om att skjuta.

Administratören trodde, att det var mig, mannen ville åt, och gjorde därför försök att få veta, om folket hade något emot mig. Det blev dock snart klart för honom, att det var hans eget liv, som stått på spel.

— Var det verkligen mig, du ämnade skjuta? frågade han mannen.

— Naturligtvis, kom svaret.

— Varför det då? undrade han.

— Därför att du "äter" våra pengar.

Administratören befallde, att mannen skulle föras till Luozi för att där få sin dom. Det fängelse, till vilket han fördes, var dock icke bättre, än att han lyckades riva håll på väggen och taga sig ut och fly. Sedan man lyckats infånga honom, fördes han till stadens fängelse i Matadi. Han rymde även därifrån och kom så till Kibunzi. Där blev han på nytt infångad och fördes till fängelset i huvudstaden Mboma, men också därifrån lyckades han taga sig ut. Han vände nu tillbaka till sin by och dog efter någon tid.

Oron var emellertid stillad denna gång, och vi fingo mycket beröm av administratören för vårt kraftiga ingripande. Därmed var dock icke allt bra. Vi skulle få genomgå ännu en skärseld. Myndigheterna, som fått kännedom om mordförsöket, drogo öronen åt sig och gingo därefter ytterst försiktigt tillväga vid uppberandet av skatten. Någon, som var mindre vänligt stämd mot missionen, gjorde allt han kunde för att ute i byarna svärta

Prövningar och misräkningar

ned oss. Vi beskyldes bland annat för att få halva skatten, trots det att vi ingenting uträttade. Med sådant tal mötte man oss, då vi sedan kommo ut på våra bybesök, och det blev oss i många fall svårt att samla människorna till möten.

Ett möte i det fria.

Då jag vid ett tillfälle skulle ha ett möte i Diadia, infann sig icke en enda människa. Jag ställde mig då på verandan och talade så högt, att alla i byn skulle kunna höra, vad jag sade. En lärare föreslog en sång, vilken han ansåg skulle vara till min nackdel. Den började med orden: "Ka lutinani ko" (Varen icke räd)! Jag sade honom, att det var den bästa sång han för tillfället kunnat välja. Nu behövde jag ingen annan text. Med denna som utgångspunkt talade jag först om vilka som icke behöva frukta, och sedan om dessa, som ha all anledning att frukta. Jag framhöll, att det var min skyldighet att gå ut

i byarna och predika evangelium. Så erinrade jag dem om Jesu ord till sina lärjungar, att de, ifall de icke bleve mottagna i någon by, skulle skudda stoftet av sina fötter till ett vittnesbörd över den. Så skulle även jag lämna denna plats, men stoftet, som lådde vid mina fötter, skulle på den sista dagen bära vittne mot dem. Efteråt förstod jag, att denna predikan gripit dem djupare, än jag någonsin kunnat tro.

Vid ett annat tillfälle kom jag till en annan by, där ingen ville ha med mig att göra. Den ende bynnevånare, jag mötte, hälsade icke ens på mig. Detta gav mig anledning att på kvällen gå ut i byn och ropa ut, att jag skulle tala om Bula Matadi och mpaku (statsmän och skatt). Det drog. Folket samlade sig mangrant, och jag höll mitt löfte.

— Det har berättats för mig, började jag, att en statens man har gått omkring i byarna och sagt, att vi äta er skatt. Är det så?

— Ja visst.

— Och detta tro ni?

— Visst tro vi det, då han sagt det.

— Och så betala ni skatten?

— Eh! — Vad skola vi göra?

— Låta bli, naturligtvis.

— Skulle vi då låta oss bindas och fångslas?

— Men ha ni inte frågat, om det är sant, att vi få halva skatten?

— Han har bara sagt, att han är tvungen att taga upp skatt och lämna er hälften.

— Och det ha ni trott och bara betalat?

— Ja, vad skulle vi göra?

— Ni skulle he bett honom stanna och så skickat efter mig.

— Och du tror, att han skulle ha stannat?

— Nej, det tror jag inte, att han gjort, men då skulle ni ha svarat, att ni inte betalade den del av skatten, som han sagt, att vi skulle ha.

— Och det tror du, att han skulle ha låtit sig nöja med?

— Då skulle ni bara ha bett honom följa med till mig för att få fullt besked om hur det i verkligheten förhölle sig.

Nu började människorna begripa, att de blivit lurade, och innan vi skildes åt, hade vi blivit rätt goda vänner igen, även om de kände sig en smula flata över sitt beteende mot oss.

— — —

Till råga på allt annat tråkigt, som hände oss denna period, inträffade ock en eldsvåda, varvid det stora boningshuset för våra skolgossar brann ned. Huset var uppfört av tegel med plåttak och golv av bräder. Skolan hade nyss börjat, och evangelistskolan, som vid denna tid var förlagd till Kibunzi, hade sin lärosal i det ifrågavarande boningshuset.

Vi hade gått till sängs, och jag hade redan hunnit somna, då den allestädes närvarande Tomakula knackade på dörren och skrek så mycket han förmådde:

— Tata, skolan brinner! Skolan brinner!

Om några minuter befunno vi oss alla ute, men vad skulle vi göra? Det fanns ju intet vatten. I första hand gällde det att rädda allt, som kunde räddas. Jag sprang därför in i lärosalen, hakade av så många fönster jag kunde och kastade ut bänkar, bord och kartor. Slutligen måste jag dock fly undan rök och eld. Längre dröjde det

icke heller, förrän hela den präktiga byggnaden var fullständigt ramponerad.

Men vad skulle vi nu göra? Skolorna behövde fortsätta sin verksamhet. Vi inredde den lilla tryckeribyggnaden för evangelistskolan. Eleverna fingo bo i magasinsbyggnaden. Av de illa medfarna takplåtarna satte vi upp fyra små plåtskjul för skolbarnen. Allt detta hunno vi med på ett par dagar, varefter skolarbetet åter kunde börja. Alla voro vi glada över att ingen människa råkat ut för någon olycka.

Jag skrev ett meddelande om branden och begärde kamraternas medgivande att få återuppbygga det brunna huset och att få inreda det till lärosalar, samt så snart sig göra lät, bygga ett boningshus för skolbarnen. Så skickade jag ett ilbud med denna skrivelse till de övriga stationerna. Min framställning godkändes av samtliga kamrater, och det dröjde inte länge, förrän vi på nytt hade allt i ordning, så att verksamheten kunde fortgå obehindrad.

— — —

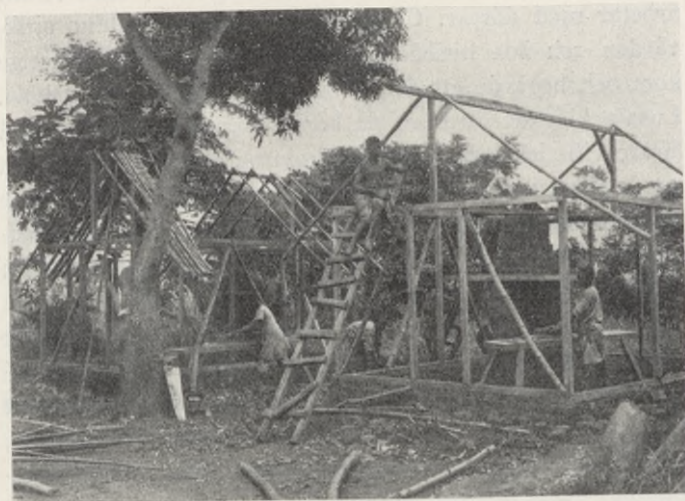
I missionärernas dagboksanteckningar får man en god föreställning om livets mångskiftande förhållanden på en missionsstation. Ända från vår Kongo-missions början ha dagböcker blivit förda av föreståndaren. Vid en av våra konferenser blev det emellertid beslutat, att dagboken skulle vara tillgänglig för alla och att var och en av missionärerna, som hade något att anteckna, skulle göra det. Om så skett från första början, skulle säkerligen mycket av intresse för eftervärlden ha blivit antecknat. Men trots det vid konferensen fattade beslutet blev i stort sett allt som det förut varit. Det var alltför i regel endast föreståndaren, som gjorde anteckningar i stationens dagbok.

Prövningar och missräkningar

Då denne befann sig borta från stationen, förde hans ställföreträdare anteckningarna.

Lektor Waldenström var mycket angelägen om att sådana dagböcker skulle föras och att anteckningar skulle ske för varje dag. Så har ock i stor utsträckning skett, även

Ett hus för skolbarn under uppförande.

om det icke varit något särskilt nytt att anteckna. Det kan ju emellertid ha sitt stora intresse att genom dagboken följa de arbeten, som utförts. Man kan på så sätt få reda på, hur lång tid det gått åt att t. ex. uppföra ett boningshus, en kyrka eller ett sjukhus, se vilka och hur många missionärer som varit i arbete på stationen, och få kännedom om vilket arbete var och en av dem utfört. Så här te sig anteckningarna vid Kibunzi för ett par dagar våren 1905:

"16/4 1905: Hildur kvinnoskolan och sjukvården, Ida hushållet, Flodén skolan och barnen i arbetet. Wennerström i skogen för brädsågning, Ceder inreder sitt rum. 17/4 1905: Kvinnoskola, stationsskola. Gossarna göra i ordning vägarna och göra rent från gräs, andra bära stängselstolpar och bräder från skogen. Wennerström arbetar med dörrar. Ceder inreder salen. Hildur sjukvården och Ida hushållsbestyren. Evangelisten Mbiongo kom och begärde att få börja arbeta vid någon byskola. Lusala klagade över att de börjat dansa i hans by. Två lärare ville icke gärna gå till skolorna så långt borta utan att de finge hjälplärare med sig, vilket de dock icke kunde få. Det var besvärligt att få iväg sex bärare till Mukimbungu. Tio bärare ha kommit från Matadi med bördor: kokspis från Husqvarna och tapeter."

Våra vördade missionsföreståndare ha säkerligen haft mycket intresse av att läsa i dessa dagböcker, då de inspekterat våra stationer. Ibland ha de därigenom kunnat få en del glimtar av våra bekymmer och glädjeämnen, vilket kanske gripit dem rätt djupt. Då missionsföreståndare Axel Andersson befann sig vid Kibunzi, fick jag ett vänligt brev från honom, vari han tackade för mina anteckningar i dagboken, vilka han då läst och av vilka han kände sig djupt rörd.

Skyddslingar och barnhem.

*D*A min hustru och jag reste till Kongo — jag för femte gången — hade vi glädjen ha doktor K. E. Laman med fru i vårt sällskap. Vid framkomsten till Matadi motto-gos vi av hundratals svarta, vilka hälsade oss välkomna tillbaka. Missionär Hammar tog oss sedan med till vårt kära Londe, där vi omedelbart bänkade oss vid kaffebordet.

Det första, som fångslade vår uppmärksamhet, var en liten flicka på omkring tre år. Hon satt blyg och försagd i en korgstol och såg frågande på oss. Vad hon tänkte kunde hon icke meddela oss, ty lika litet som hon kunde tala till oss kunde vi tala till henne.

Hammar berättade då, att den lilla kommit dit från övre Kongo. En statens tjänsteman hade skrivit och frågat Hammar, om han ville taga emot en liten mulattflicka. Han hade uttalat som sin önskan, att den lilla skulle bliva döpt och få en kristlig uppfostran.

Den av missionärskonferensen tillsatta kommittén hade på Hammars framställning ansett, att flickan borde omhändertagas av missionen, i all synnerhet som den tjänste-

man, vilken gjort hemställan om flickans upptagande, var svensk. Man kunde icke annat än glädjas över att han på detta sätt ömmade för sitt barn och önskade, att det skulle få en kristlig uppfostran.

Ett kontrakt hade blivit upprättat. Flickans fader skulle

Mulattflicka.

till missionen betala ettusen francs, vilket belopp skulle insättas på banken i Matadi för flickans räkning. Årligen skulle till hennes underhåll uttagas sjuttiofyra francs. Om flickan doge, innan hon fyllt sexton år, skulle det, som eventuellt fanns kvar av beloppet, tillfalla fadern. Mannen hade gått in på villkoren och sänt den lilla till Matadi, dit hon ankommit omedelbart före oss.

Då den lilla en stund betraktat oss, började hon gråta. Även vi kände oss rörda, då vi sökte tänka oss in i hennes förhållanden. Jag gick till den lilla, tog henne i min famn, smekte henne och talade både kikongo och svenska om vartannat med henne. Den lilla slog upp sina stora, vackra ögon och såg på mig. Så slog hon sina armar om min hals, log emot mig och började skratta och prata, som om vi varit gamla goda vänner. Vi förstodo varandra

Skyddslingar och barnhem

alldeles utmärkt och kramade varandra, så gott vi kunde. Alla sågo på oss och kände sig rörda.

Hammar försäkrade, att det syntes, att vi hörde ihop, och menade, att vi borde taga flickan med oss till Kibunzi.

Även min hustru och flickan blevo goda vänner, och

På karavanvägen från Songololo.

då vi sedan sutto till bords och åto, möttes våra och flickans ögon gång på gång. Det var, som om hon velat bedja oss att icke lämna henne. Jag försökte då säga henne, att vi skulle följas åt, att vi skulle färdas på tåg och karavanväg, att vi skulle gå över Kóngofloden, uppför och utför backar, genom skogar och över gräsfält och så slutligen komma till Kibunzi, där det fanns många hus och många barn. Där skulle hon få en kamrat att leka med, en liten flicka, som hette Betty.

Den lilla såg på mig, nickade, pekade och frågade. Jag svarade, som om jag förstätt allt vad hon sade, och alla hade roligt åt oss.

Kongominnen

Så kom dagen för uppbrottet. Redan klockan fem på morgonen voro vi uppe och begåvo oss iväg. Lilla Josefine följde oss med glädje. Vi pysslade om henne, som om hon varit vår egen flicka. Då vi kommit till Songololo station, möttes vi av en stor skara bärare från Ki-

Barnhemmet. Fru Flodén, Betty, Kimona, Flodén. Till höger köket med Nsimba och hennes flicka.

bunzi. Då dessa fingo se, att vi hade en mulatt i vårt sällskap, blevo de storögda. Två bärare fingo taga hand om den lilla. De blevo tillsägda att följa mig hela vägen.

Vid vår ankomst till Kibunzi blev uppståndelsen om möjligt större än någon gång förut. Dels stod glädjen högt i tak över att vi åter voro där, dels blevo våra kamrater förvånade över att se den lilla mulattflickan i vårt sällskap.

Då den lilla fyraåriga Betty fick se Josefine, slog hon ihop sina händer och utbrast:

Skyddslingar och barnhem

— Nkiongono Kimona kiokio (= Det var någonting nytt det där)!

Från den stunden fick Josefine heta Kimona, vilket namn hon bär än i dag.

— — —

En av våra första uppgifter blev nu att skaffa ett hem åt barnen, vilket även

lyckades över förväntan bra. Vår distriktsföreståndare,

Mpaku, hade byggt ett hus av bräder på stolpar med en liten veranda. Till min stora glädje var han villig sälja detta. Frågan blev emellertid, hur man skulle få hem det. Att riva huset och sedan på nytt bygga upp det var knappast värt. Vi togo mått av huset och lade grund till det. Med hjälp av våra lärare och en

hel mängd pojkar lösgjorde vi sedan huset från stolparna och praktiserade det ned på marken, varefter vi rullade det den cirka fyra hundra meter långa vägen fram till grunden, där det placerades.

Så hade vi då en byggnad för de små. Utom de båda flickorna hade vi ock att sörja för en liten gosse. Nu gällde

Kimona med make och barn.

det emellertid att finna en föreståndarinna. Snart nog lyckades vi även finna en sådan. Det berättades nämligen från Kinkenge, att missionärerna där måst taga hand om en kvinna med ett litet barn, som kommit dit och bett om deras hjälp. Hennes man hade kört bort henne, då hon icke kunde giva sitt lilla barn di, och vart skulle hon vända sig om icke till missionärerna? Så snart jag fick höra berättas härom, skrev jag till missionär Arvid Larsson och bad honom sända den nämnda kvinnan till Kibunzi. Vi blevo ock uppriktigt glada, då hon en afton tillsammans med sin lilla flicka anlände till vår station. Hon visade sig vara mycket intelligent och för övrigt särskilt lämplig för uppgiften ifråga. Hennes renlighet och förmåga att sköta om de små förvånade oss icke så litet, alldenstund hon var en hednisk kvinna.

Nsimba — så hette kvinnan — lärde sig snart läsa. Längre dröjde det icke heller, förrän hon blev en kristen. Hon var oss till stor glädje i många år. Hon skötte om barnen under hela tiden, de gingo i skolan, och till dess de båda flickorna ingått äktenskap. Kimona blev gift med en lärare: År 1933 fingo vi meddelande om, att hon kallats till den eviga vilan och lämnat sin make samt en liten flicka i stor sorg.

Varför ha ni icke kommit förr?

UNDER en byresa 1916, vilken varade i sju veckors tid, fingo min hustru och jag göra många glädjande upplevelser. Vi träffade människor, som voro villiga att lyssna till evangelii budskap, vi fingo tillfälle att föra många avfallingar tillbaka till Frälsaren, att hjälpa sjuka och att söka få missionsarbete i gång i sådana byar, som förut varit stängda för oss.

I en by, där ingen vit kvinna förut varit, voro kvinnorna så skygga, att de sprungo in i sina hus och stängde dörrarna efter sig, så snart de fingo syn på oss. Under en vandring, som min hustru företog i byn, fann hon dörren till ett hus öppen. En kvinna satt inne i hyddan. Hon var förlägen och rädd men visade ändå ett visst intresse. Nu och då kastade hon en förstulen blick på min hustru, som hukade sig ned utanför huset och började tala med kvinnan om hennes arbete, om matlagning och liknande.

— Vad är det där? frågade kvinnan om en stund, undet det hon trutade ut med läpparna mot en medaljong, som min hustru bar.

— Det är en bild av min lilla flicka.

— Var är hon då?

— Hemma i vårt land.

— Har ni rest till detta land utan henne? Det skulle jag aldrig kunna.

— Visserligen, men vår Gud, som älskar oss alla, har sänt oss hit, och vi ha följt hans maning. Vi älska er och vilja, att ni skola lära känna honom. Vår lilla flicka kunde vi dock inte taga med oss hit, ty små vita barn kunna inte leva här.

Kvinnan hade blivit idel öra, under det min hustru talade.

— Min far och mor och min släkt ha dött. De ha aldrig hört något sådant, som ni nu sagt. Varför ha ni inte kommit förr till detta land?

Denna fråga har alltsedan dess ringt i min hustrus öron.

På kvällen hade vi ett möte, då alla innevånarna i byn voro närvarande. En del ville helst sitta bakom oss, och alla kvinnorna vände ryggarna åt oss, såsom kvinnorna i detta land vanligen göra den första tiden, de äro med på missionärernas möten.

Innan vi lämnade byn, lovade dess innebyggare, att vi skulle få sända en lärare dit och att de skulle hjälpa denne att bygga en skola. Det dröjde icke heller länge, förrän vi hade både skola och församling där. Även i flera andra byar begärde folket att få lärare. De åtogo sig gärna att bygga skolor själva, om vi blott skickade dem lärare.

Minnen från krigstiden.

*D*Å vi en mörk och dyster afton år 1914 sutto till bords och åto, kom en av häpnad gripen inföding in till oss.

— Det har utbrutit krig i Europa. Sverige är med i kriget, och Tyskland har börjat, yttrade han.

Vi sågo ömsom på varandra och ömsom på mannen, vilken såg ut som ett stort frågetecken.

— Vem har sagt, att krig har utbrutit? frågade jag.

— Bula Matadi (statens man), som är i Kingila, har fått posten, och i den stod det.

Att krig utbrutit i Europa hade vi icke svårt att tro, men att Sverige skulle vara inblandat däri, kunde vi dock icke tänka oss.

Följande dag fingo vi med posten från Sverige bekräftelse på att det var krig i Europa. Bland breven var ock ett från missionssekreterare Jakob Lundahl, som berättade, att krig utbrutit och att det såg hotfullt ut även för Sverige.

"Det är omöjligt", sade han, "att nu säga, vilken omfattning det kan få, men för våra ögon synes svåra tider stunda. Jag vill för den skull redan nu påminna Eder

om att iakttaga yttersta sparsamhet. Vidtagen inga som helst åtgärder, som kosta pengar, inga undersökningsresor, inga nybyggen eller reparationer, som kosta pengar. Vi hoppas till Gud, att vi skola kunna få in så mycket, att I kunnen få till Edert underhåll, men det ser mörkt ut”.

I ett nu stod hela situationen klar för oss. Krig, eventuellt internering, brist på missionärer och medel för fortsatt arbete, ovisshet i det oändliga. Vårt hopp stod dock till Gud.

— — —
Sedan vi fått meddelandet om kriget i Europa, började vi vidtaga alla de åtgärder, vi funno nödvändiga. Först av allt sammankallade jag lärarna. Då dessa redan hört berättas om kriget, infunno de sig alla. Själv gick jag till detta möte med större bekymmer, än jag någonsin förut gått till något möte.

Sedan jag delgivit lärarna underrättelserna om kriget och föreställt dem, vilka faror som hotade, erinrade jag dem om, att det nu var nödvändigt iakttaga vissa försiktighetsåtgärder. Jag sade dem, att vi säkerligen måste indraga evangelistverksamheten, då vi icke kunde garantera något underhåll.

— Bröder, sade jag, jag kommer med ett förslag. Sedan blir det er sak att antaga eller förkasta detta. Ni få sluta ert arbete från och med i dag om ni så vilja. Jag kan inte garantera att betala er för ert arbete. Det ser nämligen för närvarande nästan omöjligt ut. Men om någon av er vill arbeta utan betalning, vore det naturligtvis en obeskrivlig glädje för oss. Gud skall ock säkert löna var och en sådan. Om jag skulle kunna betala någon liten del av vad vi nu ha, vore det glädjande för mig,

Minnen från krigstiden

men som ni förstå, kan jag ingenting lova. Om det är någon bland er, som vill arbeta på sådana villkor, får han väl gå ut i byarna, predika och övervaka verksamheten så gott han kan. Skolorna få vi väl stänga.

Alla sutto tysta.

Våra infödda medhjälpare vid Kibunzi.

På min direkta fråga om någon ville arbeta under sådana villkor, fick jag till min obeskrivliga glädje höra alla med en mun svara:

— Jag vill arbeta, antingen jag får något betalt eller inte. Guds verk lämnar jag inte.

Detta var långt mer än jag vågat vänta.

Under vårt fortsatta samtal frågade de, om vi skulle bli hemkallade. Något bestämt svar kunde jag ju icke giva dem. Jag blott förklarade, att vi möjligen komme att bli internerade.

— Men varifrån skola ni då få mat, ifall ni inte få den hemifrån? undrade de.

— Då få vi väl äta som ni, svarade jag.

— Kunna ni äta sådan mat som vi, så skall det inte fattas er något, förklarade de.

Detta möte gav mig anledning att tacka Gud för vår lärarekår mer än någonsin förut. Jag hade fått ett nytt bevis på att lärarna älskade Guds verk och även oss långt mer, än vi hade vågat hoppas.

Glädjande nog blev vårt land icke invecklat i kriget, vilket hade till följd bland annat, att vår missionsverksamhet obehindrat kunde fortsätta. Våra lärare fingo ock sin lilla avlöning, vilket de så väl behövde, då alla priser sprungo i höjden. Vår skolverksamhet måste vi dock nedlägga för en tid.

Fastän vi fingo långt mer från Europa, än vi vågat vänta, fingo vi dock icke tillnärmelsevis så mycket, som vi brukat få. Vi hade vid ett tillfälle en sändning varor på väg från Sverige på icke mindre än tvåhundra lådor. Just som denna sändning ankom till Antwerpen, intogs denna stad av tyskarna, varvid dessa lade beslag även på båtarna i hamnen och magasinerade allt gods. Efter flera månaders väntan skrevo vi hem och frågade efter godset, vilket bland annat innehöll femtio kilogram smör för Kibunzi. Sex månader senare fingo vi svar från Sjöholm, som meddelade, att varorna för länge sedan blivit sända och att de säkert ankommit till Matadi. Sedan vi på nytt meddelat, att varorna icke kommit fram, fick man genom speditionsfirman i Göteborg, vilken haft hand om godset, veta, att det blivit beslagtagit i Antwerpen. Lektor Waldenström tillskrev då den tyska regeringen angående saken. Han erinrade om huru väl vi behövde dessa varor och hemställde godhetsfullt, att varorna skulle utlämnas.

Minnen från krigstiden

Så skedde ock, och fastän smöret var över två år gammalt, då det äntligen kom fram, var det likväl utmärkt.

Lätt var det visserligen icke för oss, då vi icke fingo smör, mjölk, socker och mjöl, men allting går. Vi sparade på det förråd vi hade, så gott vi kunde. Dessutom an-

De som ha bananer och pisang behöva inte svälta.

vände vi oss i större utsträckning än vanligt av infödingarnas produkter. Så tillverkade vi mjöl av pisang. Det blev nästan som sammalet rågmjöl. Vi krossade sockerrör och kokade socker. Vid Kibunzi hade vi lyckats få tag i vildbin, vilka gävo oss cirka femtio kilogram honung per år. Underligt nog hade de svarta större jakt- och fiskelycka än annars. Det gick icke många dagar, utan att vi lyckades anskaffa fisk eller kött. Vi ledo således ingen nöd.

I ett brev till lektor Waldenström, daterat den 17 november 1914, har jag bland annat skrivit: "Det fasansfulla

kriget rubbar hela världsmaskineriet, både till lands och vatten. Samma dag som krigsförklaringen skedde i Europa, kändes rubbningarna även här ute. Banken i Brazzaville stängdes. Räntorna på banken i Matadi höjdes, priserna på livsförnödenheterna likaså. Trafiken till lands och vatten minskades. På sina håll upphörde den helt och hållet och arbetare avskedades. B. M. S. fick tillsägelse att inställa alla arbeten, som kostade pengar. Ingen missionär fick resa hem, såvitt han icke var dödligt sjuk. Liknande brev fingo även vi från Sjöholm. Det gällde att räkna över, vad man hade, och göra, som ordspråket säger, rätta munnen efter matsäcken, ordna verksamheten så, att den kostade så litet som möjligt och sedan anpassa sig efter förhållandena. Det blev ingalunda bättre med tiden. Tvärtom. Missväxt stötte till, så att det var nära nog hungersnöd bland de infödda, och det var nästan omöjligt att få, vad man behövde. Missionär Pettersson talade om, att det under den tid, vi voro hemma i Sverige, var mycket svårt att få några som helst matvaror. Varje lördag var som vanligt torgdag, men det fanns så litet matvaror, att man, så snart man kom till torget, ängsligt spanade efter vad man möjligen skulle kunna få. Så snart andaktsstunden var slut, gällde det att gå rakt på det, man utsett åt sig, och betala vad det än kostade.

Av brev från Nykvist vid Mukimbungu och Larsson vid Kinkenge finner jag, att de undra, huruvida vi skola anordna julfester och giva gåvor som vanligt eller ej. Samma dag, som dessa brev kommo, hade broder Pettersson och jag behandlat denna fråga och beslutat anordna julfest, men att församlingen skulle släppa till juman och vi fläsket, att lärarna skulle få högst två

Minnen från krigstiden

famnar tyg vardera, men att hänsyn skulle tagas till huru mycket de varit i arbete. Detta meddelades som svar på breven, och så skedde även vid dessa stationer. I allt spårar man den yttersta sparsamhet.

Ingen hade väl vågat vänta, att vi skulle kunna få

Söndagsskolans demonstrationståg vid Kibunzi.

något hemifrån till julfesten detta år, men ibland händer sådant, som man minst väntar."

Av ett brev till missionsstyrelsen, daterat den 29 december 1914, finner jag, att vi ändå för Kibunzis räkning fått icke mindre än 250 kronor till en julfest. En insamling i Kongo hade uppgått till 150 kronor. Av samma brev finner jag, att vi juldagen haft ett stort demonstrationståg till alla byarna. Vi hade förfärdigat tio små, vita flaggor med ett rött kors. Två lärare gingo i täten, en bar den svenska flaggan och en den stora mis-

sionsflaggan. Efter dessa följde de tio vita flaggorna. Så snart tåget satt sig i gång, började vi sjunga, vilket vi fortsatte med under hela tiden vi gingo genom byarna. Efterhand ökades skaran med sådana, som slöto sig till. Medaljhövdingen hade fått reda på att vi skulle komma och hade därför låtit sätta upp en äreport. Själv var han iklädd sin ämbetsdräkt, då han tog emot oss. Vi förklarade, att vi samlats från hela hans hövdingedöme för att på detta sätt visa, att vi voro eniga i vår kamp mot synd och orättfärdighet och att vi ville erinra om Frälsaren, vars födelse vi denna dag firade. Vi framburo vårt tack till hövdingen, för att han alltid visat oss vänlighet och förståelse och uttalade en önskan om att alltjämt få räkna med hans hjälp och bevägenhet. Till sist framställde vi även den önskan, att han själv måtte komma till Herren.

Hövdingen lyssnade med intresse till vad vi hade att säga och tackade för vårt besök.

— — —

Det förgick väl knappast någon dag utan att någon svart kom in och frågade, varför de krigade, när kriget skulle sluta eller om det redan vore slut. De menade, att européerna voro långt mera barbariska, än de och deras hedniska förfäder varit. Väl kunde de kriga, men aldrig hände det, att de höllo på i åratal och icke heller, att de dödade tusentals människor, som det nu skedde i Europa.

Vi inläto oss aldrig i någon diskussion om kriget. Då evangelisterna en gång undrade, vem som skulle segra, svarade jag:

— Ingen. De komma att förlora allesammans.

— Ibobo tata (= Just så, fader), inföllo de och skratade.

Vid ett tillfälle hade ett rykte kommit ut, att de svarta

Minnen från krigstiden

vid Kingoyi skulle ha hört, att Belgien hölle på att förlora i kriget. Då detta rykte nådde Boma, sändes genast en högre ämbetsman upp genom landet, för att han skulle söka utröna, hur det förhöll sig med folkets lojalitet. Då han på sin väg hunnit till Kingoyi, hälsade han på oss. Han uttalade sin glädje över den neutralitet, vi intogo, och berättade, att han under sin färd icke hört ett enda ofördelaktigt ord om Belgien. Hans besök bidrog till att ytterligare stärka regeringens förtroende för oss.

— — —
Att det var bekymmersamt för oss och att vi voro ytterst försiktiga efter krigets utbrott visar bland annat ett brev till missionsstyrelsen, daterat Kibunzi den 9 december 1915.

Jag klagade i detta brev över att styrelsen icke uttalat sig rörande vårt förslag till utgiftsstat. Jag hade under året icke vågat använda mer än tolv infödda lärare, vilka fått hela arbetsfältet fördelat mellan sig. De övriga lärarna väntade på att få arbeta såsom förut. Jag hade

Wilh. Sjöholm med fru som missionärer.

ock önskat börja en kurs med en del hjälplärare för att sedan kunna använda dessa bland folket.

I brevet meddelade jag vidare, att vi haft helt obetydlig inkomst av handeln samt att min hustru och jag bestämt oss för att underhålla tvenne lärare. Jag bad om ett gynnsamt svar och tackade redan på förhand för ett sådant.

Som ett P. S. till detta brev skrev jag: "Just nu kom en evangelist in så lycklig och glad och berättade, att icke mindre än trettio personer i hans by lämnat sig åt Gud och att många avfällingar kommit tillbaka. Gud vare lov, det ljusnar."

— — —
Jag hade skrivit brev till Sjöholm, rörande en del saker. Hans svarsbrev hade tagit två månader på vägen. Som detta var det sista privata brev, som Sjöholm skrev till mig, låter jag det inflyta här, i det närmaste in extenso:

"Stockholm den 8/1 1916.

Käre Flodén!

Så vill jag tacka dig för brevet av 26 oktober. Det kom mig tillhanda själva julafton. Att det därför fått ligga över helgdagarna må du icke undra över, ty det har varit rätt mycket att göra. Tack för alla goda, glada och uppmuntrande meddelanden, som du kommit med! Gud välsigne dig därför! Det är knappt någon plats i Kongo, som jag följer med så stort intresse som Kibunzi, ty där fick jag mina första lärospån, där hade jag mina första februar och där kämpade jag mina första strider på missionsfältet.

Jag vill först som sist säga, att vi från Dalaväveriet fått mottaga icke mindre än 500:— kronor, ett tackoffer

till Herren. Av detta förstår jag, att deras affärer gått bra. Även från andra håll ha vi rönt mycken uppmuntran. Så vill jag säga — såvida jag icke redan förut meddelat detta, vilket jag tror, att jag gjort — att styrelsen bifallit förslaget om utgivandet av 'Stycken av livets ord'. Den saken är således klar. Vi skola sedan i dagarna skicka ytterligare papper till tryckeriet i Londe. Grahn har skrivit, att det är på upphällningen med den saken. Det har annars, som du väl vet, varit svårt att sända något, men nu äro både abc-boken, sångboken och tabellerna färdiga, så att vi skola försöka skicka detta, så fort sig göra låter. Du nämner om en sak, och det är traktater. Jag har icke varit i tillfälle att föredraga denna sak inför styrelsen, men det är av sådan art, att om Eder missionskommitté därute beslutar, så är nog detta tillräckligt. Du kan därför rådgöra med bröderna därom, och som Ni komma överens, så blir det säkert. Något hinder från styrelsens sida kommer nog icke att möta i en så viktig fråga. Det var roligt att få se det blad, du låtit trycka för att tillställa avfällingarna. Låtom oss hålla på i tid och otid, i tal och skrift, i sång och bön, ty vi veta icke, vilket som kommer att lyckas bäst. Gud välsigne dig, käre Flodén, för vad du gjort och gör i evangelijs tjänst. — Jag hoppas, att Gud låter dig leva många år ännu till fromma för vår Kongomission. De hjärtligaste hälsningar till dig och din gumma!

Din tillgivne
Wilh. Sjöholm"

— — —
Den 12 maj hade jag brev från J. P. Norberg, som då tillträtt missionssekreterareposten. Han berättade bland annat om Sjöholms död, vilket väckte stor förstämning

bland oss alla och i synnerhet bland oss äldre, som arbetat tillsammans med honom härute och som även sedan haft så mycket att göra med honom. Han hade också gjort sig känd och älskad bland de svarta. Då jag fått meddelandet om hans död och berättade därom för folket, brast en evangelist ut i gråt och ropade: "O, vår fader, vår fader!" Därpå bad han så varmt för Sjöholms familj, för Missionsförbundet, för missionärerna och för vårt arbete, att jag blev riktigt gripen i mitt hjärta.

En hemresa i krigstid.

SOM vi voro trötta och utslitna, nödgades vi trots krigsroligheterna att företaga vår hemresa. Fastän vi hoppades, att resan skulle bliva lyckosam, voro vi dock beredda på att det mycket väl kunde komma att gälla våra liv.

Tillsammans med oss företogo icke mindre än nio andra missionärer hemresan på samma gång. Det var Lisa och C. W. Grahn, Judith och O. Morfeldt, John Södergren, G. N. Nykvist, Maria Wikholm, Hildegard Nilsson och Anna Svadling.

Kvällen före avresan från Londe hade vi ett samkväm av säregen beskaffenhet. Samtliga närde den känslan, att det möjligen var sista gången vi voro tillsammans här på jorden. Hela samvaron präglades ock mycket starkt av denna känsla.

Följande dag gingo vi ombord, och efter en veckas färd kommo vi till Dakar. När vi sedan lämnade denna plats, förklarade kaptenen för oss, att vi under fortsättningen av resan icke kunde vara säkra en enda minut. Vi anmodades att icke kläda av oss och att ständigt föra

livbältena med oss för att i händelse av överfall vara redo att skynda till de anvisade livräddningsbåtarna.

— — —

Vad nu då? — En signal så stark, att båten darrar. Både besättningsmän och passagerare rusa ut.

Hur är det fatt? Hela båten är inhöljd i rök. Högst upp i masterna bolmar det och ser förskräckligt ut.

Har båten fattat eld? — Båtsmännen springa med slangar. Oron är stor.

Det hela var dock blott en övning för manskapet.

— — —

Vad är nu å färde? — En lång signal, ett kanonskott, ett till och ännu ett.

Alla skynda ut. Till vår förskräckelse finna vi, att båten håller på att svänga. Vi speja intensivt utåt havet men se ingenting.

Jo, där långt borta synes en svart punkt. Den liknar närmast en järntunna. Det är en fiende, som beskjutes.

Vår båt inhöljdes på nytt i rök. Det sker för att förvilla fienden. Alla ha samlats vid sina respektive livräddningsbåtar, och upprop äger rum.

Så styr båten åter mot rätt kurs. De upprörda sinena lugnas. Det hela var bara en övning, men den gav oss en allvarlig erinran om att faror lurade på oss.

En natt voro vi jagade av en fiende, fastän vi icke fingo veta något därom. Vi anade dock, att det var fara å färde, ty vår båt sköt fram med så stor hastighet, den kunde prestera. Då vi sedan på morgonen nådde La Rochelles hamn i Biskaja-bukten, jublade alla över att vi kommit oskadda fram. Dagen förut hade tvenne båtar blivit sänkta omedelbart utanför denna stad.

I La Rochelle lämnade Morfeldts oss. De foro över Kon-

tinnten hem. Vi andra fortsatte färden med båten. Fastän det tog oss två månader att komma hem, dröjde det ännu längre för Morfeldts, vilka hade det rätt besvärligt under sin färd över kontinenten.

Från La Rochelle gick vår färd till Falmouth i södra England. Under färden över Engelska kanalen föreföll det oss ofta, som om vi varit vid portarna till dödsriket. Det var tvivelsutan den farligaste delen under hela resan.

Just som vi vid ett tillfälle stodo på däck och sågo utåt havet, upptäckte någon något misstänkt därute. Genast riktades allas ögon dit. En del började att närma sig livräddningsbåtarna. På kommandobryggan stod kaptenen med kikaren för ögonen. Han såg på en karta och ropade till styrmannen. Så kommenderade han stopp. I nästa minut stannade båten. Den låg en stund och gungade på vågorna.

Nya kommandorop hördes. Livräddningsbåtarna firades ned i jämnhöjd med däcket, och linorna lades fram i rullar. En del av passagerarna voro bleka. Andra hade fasan målad i sina ansikten. Alla undrade, vad som var å färde.

— I dont know the point! utbrast kaptenen, varpå han befallde, att båten åter skulle sättas i gång.

En liten punkt borta vid synranden försvann i havet. Endast en liten flagga syntes vid vattenbrynet. Det var en undervattensbåt, som visat sig.

Under det vi stodo och stirrade på flaggan, uppenbarade sig två kanonbåtar vid horisonten. Till allas vår glädje fingo vi höra, att det var engelska båtar. Vår ångare stannade på nytt, gjorde helomvändning och fortsatte sedan sin färd mot södra England.

— — —

Jublande glada kommo vi till sist lyckligt fram till England. I Falmouth kände vi oss som fångar, fastän vi ingenting hade att frukta. Vi fingo inställa oss inför en domstol, där våra pass granskades, och en mängd frågor måste besvaras. Så fördes vi fram genom en smal gång med höga staket på båda sidor. Då vi passerat denna, kommo vi fram till järnvägsstationen, där vi fingo biljett till Paddington station i London, dit vi anlände fram på efternatten.

En engelsk missionär hade godhetsfullt lämnat oss adress till en miss Dutton, vilken ägde ett privathotell vid namn Homelight intill Harbury Park. Så snart det dagats och vi kunde hoppas få komma in på hotellet, skaffade vi en droska för att fara dit: I denna kunde vi dock icke åka alla. Vi ansågo det icke heller klokt att fara på en gång. Det gällde, att någon stannade för att övervaka vårt resgods. Fru Wikholm, fröknarna Svadling och Nilsson samt min hustru och jag stannade kvar, under det att makarna Grahns, Södergren och Nykvist foro till hotellet för att skaffa rum. Vår väntan vid stationen blev emellertid lång. Till sist beslöto även vi att fara, och fastän vi därigenom bröto vår överenskommelse, funno vi efteråt, att det var till vår lycka.

Då vi kommit till hotellet, där vi träffade miss Dutton, visade det sig, att vi icke kunde få rum där. Då vi frågade efter våra kamrater, fingo vi det beskedet, att de icke hade kunnat få stanna där, då Grahns hade ett litet barn med sig. Vi vädjade emellertid till värdinnan om att få rum. Hon granskade oss några ögonblick, varpå hon svarade, att hon endast hade två rum till förfogande och att vi kunde få dessa, i händelse vi så önskade.

Så glada vi blevo! Bättre hotell kunde vi aldrig ha fått.

Det var just ett passande hem för trötta och utslitna missionärer. Våra kamrater hade fått rum på ett annat hotell icke så långt därifrån.

Sedan vi installerat oss på hotellet, började våra vandringar till konsulatet, polisstationen, Home-office samt till domstolen. Inför denna blev jag först inkallad, emedan jag var den äldste i sällskapet. Vid mitt inträde kändes det, som om jag varit en förbrytare. De åtta män, som sutto omkring det stora bordet, spände alla sina ögon i mig, som om de tänkt fälla mig med sina blickar. Jag mötte dem med behärskat lugn och satte mig på den anvisade stolen. Så började en ingående examen om mitt yrke, varifrån jag kom, vart jag skulle, hur många gånger jag varit i Kongo, om jag icke lika gärna kunde ha rest till barbarerna i Tyskland o. s. v.

Sedan jag fått order att infinna mig där var tredje dag, förvandlades mina stränga domare till välvilliga gentlemän. Sedan blev fröken Hildegard Nilsson inkallad. Också hon fick svara på liknande frågor som jag. Därtill begärde de upplysning om min person, helt naturligt för att undersöka sanningsenligheten i vad jag sagt.

På svenska konsulatet frågade vi, om det icke fanns någon båtlägenhet, med vilken vi genast kunde lämna England för att resa hem till Sverige. Konsuln svarade med ett leende:

— Om ni få komma härifrån om tre veckor, kunna ni vara glada.

Hu då! Tre veckor! — Men det blev i stället sju veckor, vi måste stanna i London.

Under vår vistelse i London besökte vi några gånger Skandinaviska sjömanshemmet. Då vi kommo dit första

gången och träffade allas vår fru Welin, hälsade hon oss välkomna på sitt säregna sätt.

— Ja, var så goda och stig in! Jag får väl se, om jag har någon spik att hänga er på.

Vi bjödos på middag och stannade sedan över ett möte, som leddes av henne själv. Under vår samvaro med fru Welin berättade hon om sin omvändelse och drag ur sitt skiftesrika och farofyllda liv. Hon talade om hur hon varit inne på krogar och där tagit sjömän i nacken, kastat ut dem och sedan fått dem med till sjömanshemmet, hur hon räddat hundratals stackare, sänt hem millioner kronor åt sjömän och fått bort en mängd krogar i ett eländigt Londonkvarter, där fylleri och slagsmål hörde till ordningen för dagen och där även mord emellanåt förekommo. Vi måste beundra och högakta henne.

Under vår långvariga vistelse i London hade vi även god tid att besöka muséer, katedraler och andra kyrkor. Understundom fingo vi erfara något av krigets fasor. Då vi en dag voro ute på promenad, alarmerades från en spaningsballong att fara hotade, varvid alla, som voro utomhus, skulle skynda ned i de underjordiska gångar, som funnos. Poliserna formligen föste ned alla, som voro i deras väg. Även vi måste naturligtvis ned i en sådan gång.

Ibland voro vi i tillfälle att se yttringar av krigets hemska framfart. Där var t. ex. en fabrik med närgränsande hus, vilka nu lågo i ruiner; där var en skolbyggnad, som bombarderats från luften och förstörts; där var ett helt kvarter med ammunitionsfabriker och krutupplag, som sprängts i luften. Vid ett tillfälle hörde vi någon rusa uppför trapporna i ett hus, slå några hårda slag på varje dörr och mana människorna att skynda ned i

källaren. Man väntade överfall från luften. Vi sågo män och kvinnor skynda ut från sina lägenheter och ned för trapporna till källaren. En grevinna, vilken varit vänlig nog att bjuda oss hem till sig, berättade, att hon vid ett tillfälle träffat en mor, som i två dagar sökt efter sin lilla flicka. Slutligen hade hon funnit en sko med en avsliten fot i. Hon hade känt igen skon. Det var hennes flickas.

En dag kom äntligen det glädjande meddelandet till oss, att vi kunde få båtlägenhet från Hull hem till Sverige. Återigen hade vi att infinna oss på flera kontor, där vi fingo instruktioner. Viktigast för oss var att av vår svenske konsul få våra pass från Kongo utbytta mot pass till Sverige. Under stor brådska lyckades vi få allt ordnat för resan hem.

Visst har det sitt intresse att vara många i sällskap, men det kan ock ha sina svårigheter. Detta fingo vi mer än en gång erfaras. Då vi kommit till Hull, skulle vi där taga in på ett hotell, men då de fingo se vårt myckna gods, fanns det intet rum för någon av oss. Vi voro ju nio personer i samma sällskap. Till sist lyckades det oss att få plats, ehuru på skilda håll. Detta betydde emellertid icke så mycket. Vi skulle ju snart få resa hem.

Följande morgon infunno vi oss på ångbåtsbolagets kontor. Där fingo vi meddelande om, att båten, med vilken vi skulle resa, redan låg inne. Vi fingo dock icke veta, varken var båten låg eller när den skulle gå. Vi uppmanades dock att vara lugna och fingo löfte att få order i god tid. Vår väntan blev emellertid lång även i Hull. Jag tror vi tvingades stanna där i fem dygn.

Då jag en dag på nytt besökt ångbåtsbolagets kontor och begärt att få upplysningar om var båten låg och hur

snart den skulle gå, men som vanligt icke fått något bestämt svar, beslöt jag mig för att gå ned till hamnen för att taga reda på var båten låg. Jag gick ned mot hamnen, fast besluten att gå så långt jag komme. Egendomligt nog fick jag gå oantastad ända bort mot magasinerna. Då kom emellertid en polisman emot mig med stor hast och frågade, vart jag ämnade mig.

— Jag skall gå ned till den svenska båten, svarade jag. Jag är passagerare.

— Var så god och vänd om! Ni får inte gå till båten, var hans bestämda svar.

— Tack, jag tänkte just det, inföll jag.

Vi skrattade båda två. Jag måste vända, innan jag kommit fram till båten, men jag hade likväl sett den.

Så kom äntligen dagen, då vi fingo bud att infinna oss på kontoret för att få biljetter. Glädjen var dock icke oblandad. Vi fingo nämligen höra, att det fanns plats för blott sex personer i första klassen. Vi hade emellertid ingenting annat att göra än att taga de platser, som stodo till vårt förfogande. Som makarna Grahns hade en liten flicka med sig, var det helt naturligt, att de skulle ha en av platserna i första klass. Sedan uppkom en liten dispyt mellan oss om vilka som skulle resa i andra klass. Kamraterna menade, att min hustru och jag skulle ha första klass. Jag förklarade emellertid, att jag aldrig skulle kunna tillåta någon av de ogifta kvinnliga kamraterna att gå ned i andra klass. Där skulle Södergren, Nykvist och jag ha våra platser. Jag segrade. Sanningen att säga, kände jag det dock icke trevligt, att min hustru och jag skulle skiljas åt på detta sätt under den farliga resan över Nordsjön.

Vårt gods fördes till tullhuset, där såväl detta som vi

skulle visiteras. Vi fingo gå in en i sänder och visiterades av tvenne personer. Vi undersöktes på det noggrannaste från huvudet till fötterna. Jag hade en del vackra fotografier med mig från Kongo i en av fickorna. Dessa tyckte tullmännen mycket om. De fingo välja ut var sitt av dem och visade sig särskilt tacksamma därför. När jag skulle taga på mig västen, tog jag fram min plånbok och förklarade, att herrarna icke sett den. De bådo då om ursäkt och bådo mig noga se på, när de undersökte den. Allt lades noggrant tillbaka.

— Ni tycker nog, att vi äro ena barbarer, som behandla er på det här sättet, yttrade en av dem.

— Långt ifrån, svarade jag. Jag skulle handla precis på samma sätt under liknande förhållanden.

Sedan undrade de, om jag medförde flera fotografier, papper och liknande. Jag förklarade, att jag hade en kamera, en del papper och några nya näsdukar.

— Allt detta måste ni lämna ifrån er här, förklarade de, under det de bådo om ursäkt. Kameran och näsdukarna får ni igen av kaptenen, då ni kommer till Göteborg. Papperet blir däremot förstört, alldenstund vi måste lägga det i vatten här.

Man fruktade nämligen, att passagerarna skrivit meddelanden på näsdukar och liknande med vitt bläck, vilket måste undersökas.

När jag senare lämnade dessa båda tulltjänstemän och begav mig bort till den andra ändan av byggnaden, där vi hade vårt gods, som skulle visiteras, följde en av herrarna med ut, satte händerna trutformigt för munnen och ropade något till de andra tjänstemännen. Dessa voro till ytterlighet artiga. Visiteringen var snart över och både vi och vårt gods ombord.

Vid ett samtal mellan stewardtrisen och min hustru om vår skilsmässa ombord kom kaptenen och skulle gå förbi oss. Han stannade emellertid och drog på munnen. Jag kände igen honom. Det var ju samme man jag träffat där uppe på kontoret.

— Jaså, sade han, det är ni, som skola skiljas, men det skola vi nog se till att ni slippa.

Det dröjde icke heller länge, förrän vi fingo en bra hytt oss anvisad.

Så fördes vi av vår båt ut på den farofyllda färden. Kosan styrdes mot norr. Vi följde den engelska kusten, tills vi kommo mitt emot Shetlandsöarna. Allt hade gått bra hittills, men nu inträffade något, som vi minst av allt hade önskat.

Vi hade haft ett samtal med kaptenen. Han hade just lämnat oss, då han på nytt kom tillbaka till oss. Vi sågo på honom, att icke allt var som det borde.

— Är inte allt väl, kapten? undrade vi.

— Nej, långt därifrån, svarade han. Vi ha blivit in-
ternerade och måste nu ligga här på obestämd tid.

— Så ledsamt! Vad är då orsaken?

— Förvecklingar mellan regeringarna. Sverige lär ha befordrat telegram.

Under det han så gick fram och åter och vred sina händer utbrast han:

— Det ginge väl an, om vi bara hade mat.

— Men de måste väl förse oss med mat, om de ämna hålla oss här?

— Jag sade dem det, men då ryckte de endast på axlarna och förklarade, att de själva inte ha något att äta.

Vi fingo stanna här tills på tredje dagen. Under tiden hade vi rika tillfällen att iakttaga krigets verkningar. Det

var härresande scener. I viken innanför vår båt låg en annan båt, som blivit beskjuten och sänkt. Litet längre bort låg ännu en. Vi hade ock tillfälle se, då en torpederad båt bogserades in i viken, där den sjönk. Endast en del av överbyggnaderna syntes ovanför vattnet. Tre bogserbåtar kommo med lika många livräddningsbåtar, vilka voro överfulla av passagerare från en torpederad båt ute på havet.

Så kom äntligen den stund, då vi fingo fortsätta vår färd.

En minsvepare gick före oss ut för att se till, att inga minor funnos i vår väg, men den styrde själv på en mina och försvann i djupet. Hur skulle nu vår båt kunna taga sig fram? Vi voro emellertid icke ensamma. Det blev en hel konvoj på icke mindre än tolv båtar. Bland dessa var det två engelska jagare, vilka sköto fram som pilar. Än voro de långt före, så att man knappast kunde se dem, än kryssade de mellan båtarna, än voro de efter oss. Kapten stod nästan hela tiden med kikaren för ögonen. Så kommenderade han: "Varningsflaggor!"

Se, där gungade en mina, där en till och så ännu en. De hade slitit sig lösa. I annat fall lågo de så djupt, att endast djupgående fartyg kunde stöta på dem. Vi voro alla beredda på att vår båt vilket ögonblick som helst skulle sprängas och gå ned i djupet. Ingen visste, hur det skulle komma att gå, om så skedde. Det var därför gott att vara anbefalld i Herrens hand.

Bland passagerarna ombord fanns en finsk fru, som hade fem barn med sig. Alla skreko och väsnades både dag och natt. Vi hade vår hytt intill hennes och kunde knappast få en blund i ögonen under nätterna. En natt knackade jag på dörren till deras hytt, steg in och skakade

den lille skrikhalsen och befallde honom att tåga, varom icke skulle han få se på annat. Det blev alldeles tyst, och den stackars modern, som var fullständigt uttröttad, uttalade sin tacksamhet till mig.

I vanligaste fall gå båtarna från England till Sverige öfver Nordsjön på två dygn. Vår färd tog däremot tio dygn. Från Shetlandsöarna gick vår båt till Norge. Då vi den nionde dagen fingo se Norges kust, jublade vi, fastän vi alltför väl visste, att faran alltfört var överhängande. Först då båten styrde in i Bergens vackra hamn, kände vi oss tryggare och kunde börja hoppas, att vi till sist ock skulle lyckligt komma till Göteborg.

Från Göteborg fick kapten ett telegram, att han på inga villkor fick gå utomskärs, enär farorna där voro mycket större för lösryckta minor än inomskärs.

Följande dag satte vår båt kurs på Sverige. När vi fram på dagen fingo sikte på den första grå klippan på den svenska kusten, kunde vi icke förhindra, att våra ögon fuktades och att det ville stocka sig i halsen på oss. Aldrig förr har jag för min del funnit dessa klippor så kära. Då båten till sist äntligen förankrat i Göteborgs hamn och vi kommit i land, såg jag en och annan av passagerarna liksom stå och känna efter, om det verkligen var sant, att de voro på land. Månget öga grät glädjens och tacksamhetens tårar, och vi sade varandra ett varmt: "Tack, tack och farväl."

— — —

Det var så underligt att komma till Missionsförbundets expedition denna gång, ty den man, som där varit allt i allo, fanns icke längre till. Wilhelm Sjöholm, mannen som icke behövde tänka för att kunna arbeta, den framsynte och initiativrike missionären, yttre missionens sek-

reterare under en följd av år hade fått sluta sina dagar.

Sjöholm var den förste, som mötte och välkomnade oss därute i Kongo. Jag hade sett honom en enda gång tidigare. Det var, då han själv reste ut till Kongo och jag hade nöjet göra hans sällskap till båten. Hans sista yttrande till mig vid det tillfället var: "Hjärtligt välkommen till Kongo."

Sjöholm var en god språkman. Han talade engelska som en engelsman, och med kikongo rörde han sig ledigt och lätt. Fastän han icke ägnat någon nämnvärd tid åt studiet av franskan, förstod han även detta språk rätt bra.

Som talare var Sjöholm mästerlig. Det budskap, han hade att frambära, kom alltid från hjärtat och gick till hjärtan. Hans predikan var praktisk samt rik på bilder och liknelser.

Som exempel på hans initiativrikedom kan nämnas, att han redan 1892 utgav en almanacka på kikongo, den första i Kongo. Samma år i juli månad startade han en tidning med namnet "Minsamu Miyenge" (Fridsbudskapet), vilket var den första tidning som utgivits i Kongo. Sjöholm översatte eller författade ett tjugotal sånger, vilka än i dag sjungas.

Sjöholm hade en lätt och flytande stil, och aldrig tycktes han sakna ämnen att skriva över. Likväl kunde även han under sin missionärstid ibland dröja med brev till missionsvännerna. Om anledningen härtill berättade han i ett brev, vars innehåll jag här återger:

"Vad nu oss och vårt arbete för Guds rike i Kongo beträffar, så ha vi (åtminstone för tillfället) icke orsak annat än att tacka Herren. Nog tycka vi ibland, att vi ha anledning till klagan, icke på Gud men väl på oss

Kongominnen

---

själva och på dem, vi arbeta ibland. Då missräkningar inträffa, då vi finna otrohet, där vi väntat trohet, likgiltighet, där vi väntat nit, hårdhet, där vi väntat kärlek, och när vår egen kärlek och vårt eget tålmod håller på att tryta, då låtet det knappt, som om vi hade något gott att säga. Därför säga vi det icke heller. De flesta skulle icke ha något intresse av att läsa, vad vi skrivit, andra skulle smittas av missmod, några skulle icke förstå oss, och därför tiga vi.”

Man finner härav, att även en man sådan som Sjöholm ibland kunde känna trycket av svårigheterna, som mötte.

Förnyad utresa.

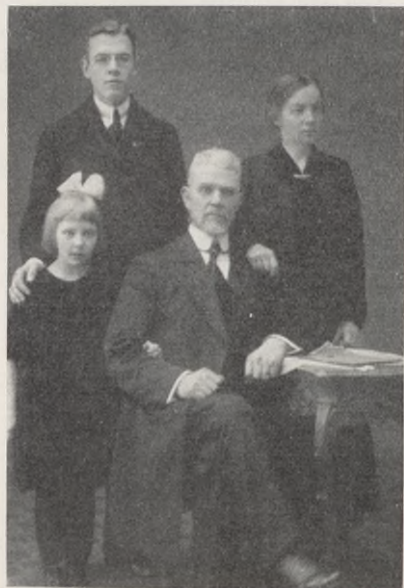
*P*A grund av de svårigheter, som förorsakats genom kriget, tvingades vi stanna hemma rätt länge, innan vi på nytt kunde resa till Kongo. Vi anmälde oss att resa, så snart styrelsen fann det lämpligt att sända oss. Till vår överraskning fingo vi någon dag i december 1920 meddelande från expeditionen, att styrelsen önskade, att vi om möjligt skulle resa ut redan i mitten av januari månad följande år. Den satte dock ifråga, huruvida vi skulle hinna bliva färdiga på så kort tid.

Så snart min hustru och jag fått detta meddelande, satte vi oss ned för att övertänka, om det vore oss möjligt att på så kort tid och mitt under julstöket ordna frågan om uthyrning eller försäljning av vårt lilla hem, utrustning för en ny period på missionsfältet samt packning för den långa resan. Vi visste, att våra kamrater i Kongo väntade på oss. Vi kunde icke komma ifrån tanken att det var Guds vilja, att vi skulle följa styrelsens önskan, varför vi ock meddelade, att vi voro villiga att resa.

Det blev bråda dagar. Vi sålde i hast vårt lilla hem och flyttade till svärföräldrahemmet, där vår flicka

skulle stanna. Vi rustade och packade nära nog natt och dag och lyckades bliva färdiga att inlämna godset i Jönköping den 21 december.

Enligt meddelande från expeditionen skulle vi resa med ångaren "Albertville" från Antwerpen den 15 januari.

Författaren med familj.

Den 6 firade jag min sextionde födelsedag, och den 7 hade församlingen i Huskvarna anordnat ett avskedsmöte för oss. Följande dag skulle vi lämna Huskvarna för att resa till Malmö, där vi skulle sammanträffa med våra reskamrater till Kongo. Min svägerska och våra båda barn, Josef och Vivi, gjorde oss sällskap till Nässjö, där vi skildes från dem. Det var sista gången vi sågo vår Vivi. Hennes sista ord

till oss var: "Gud välsigne pappa och mamma!" Icke långt därefter kallade Herren henne hem till sin härlighet.

Ingen av oss hade fått pass för resan, vilket vållade oss stor oro. Under vistelsen i Malmö fingo vi meddelande från expeditionen, att tiden för båtens avgång från Antwerpen blivit framflyttad till den 18 januari, vilket för oss innebar möjligheten att få passfrågan ordnad.

Först den 13 på kvällen kom underrättelsen, att passen voro klara.

Vid ankomsten till Antwerpen mötte nya bekymmer. Vårt gods från Göteborg hade ännu icke ankommit, och på ångbåtsbolaget visste ingen, när det kunde komma. Det var nämligen strejk i Antwerpen. Vi måste fara och reda oss bäst vi kunde med vad vi hade som resgods. Om cirka sex månader återsågo vi vårt gods.

Det var nu sjätte gången jag företog resan till Kongo. Min hustru reste dit fjärde gången. I vårt sällskap hade vi missionär G. A. Hult och hans hustru, som reste till Kongo för andra gången, P. Algot Nilsson samt fröknarna Karin Larsson och Ester Kumlin, vilka för första gången företogo resan dit.

En trevligare resa än denna kan man knappast önska sig. Friska och glada ankommo vi till Londe, där vi hälsades välkomna av missionär och fru Grahn samt Mathilda Larsson.

Det hade ordnats så, att fröknarna Karin Larsson och Ester Kumlin skulle göra oss sällskap till Kibunzi. Där blevo vi välkomnade såsom knappast någon gång tidigare. Redan vid floden möttes vi av en skara barn, vilka hoppade, skrattade och slog sig på munnen i glädje över att få se oss. Under vägen från floden till stationen växte skaran till en hel karavan, som sprang efter våra bärmattor, ropade och skrek av alla krafter. På stationen stod en annan skara, vilken hälsade oss lika hjärtligt. Bland de välkomsthälsande voro tre vita. Av dessa tillhörde endast fröken Kristina Nilsson Svenska Missionsförbundet.

De andra båda voro fröken Elin Karlsson från Örebromissionen samt missionär Blomgren, en baptist, som var

på väg till Ostafrika, där han hade för avsikt att upptaga ett nytt missionsfält.

Ett par dagar efter vår ankomst till Kibunzi kom missionär Anders Walder från Kingoyi för att hämta fröken Kumlin. Kört därefter begav sig Karin Larsson till Mukimbungu, och Kristina Nilsson vände åter till Kingenge, där hon var stationerad. Så voro min hustru och jag lämnade ensamma på Kibunzi för en tid.

En säregen rörelse i Kongo

*B*LAND de många väckelser och andliga rörelser, som under den senare tiden gått fram bland västra Centralafrikas negerstammar, är det särskilt en, den s. k. profetrörelsen eller Ngunza, jag här vill erinra om. Jag gör det så mycket hellre, som jag själv både med glädje och bekymmer deltagit i den.

Icke långt från den engelska baptistmissionens station, Wathen, ligger en liten by med namnet Ngombe. I denna by bodde på sin tid en ung man vid namn Kibangu. Denne hade vid många tillfällen blivit uppmanad att predika men alltid förklarar, att han icke kunde det. Vid något tillfälle blev han ombedd att bedja för ett sjukt barn. Han efterkom då uppmaningen. Under bönen lär han ha fallit i extas, varvid han skakat i hela sin kropp, hoppat, ropat och predikat. Snart föllo även andra i extas, och människor från nära och fjärran samlades kring Kibangu. Man förde sjuka människor till honom, och han botade dem alla, sades det.

Efterhand nåddes även vi av ryktena om denne man och den rörelse, han blivit upphovsmannen till. Det berätt-

tades, att han icke blott botade sjuka utan att han även uppväckte döda. Ryktet framkallade stor uppståndelse bland människorna överallt i dessa trakter av Afrika. Människor från när och fjärran sökte sig till Kibangus by. Även från Kibunzi begåvo sig stora skaror dit för att se och höra den underbare mannen och för att få hjälp av honom. Det glädde mig, då jag en dag fick höra, att bland dessa, som tänkte begiva sig till Kibangu, befann sig även vår gode och lugne snickare Mayiza. Jag hoppades att genom honom få tillförlitliga underrättelser om såväl Kibangu som den underbara rörelse, om vilken det ryktades.

— Nå, har du sett någonting? frågade jag Mayiza, då han kommit tillbaka från besöket i Kibangus by.

— O, tata! — Underbart! svarade han med huvudet på sned, under det han lade fingrarna över läpparna och drog en djup suck.

— Nå, vad är det för underbart, du hört och sett då?

— Jo, redan på långt avstånd hörde vi sång och rop, så att vi förvånades, och då vi kommo fram i närheten av byn — o, vilka människomassor! — O, vilket jubel!

— Vi bara häpnade.

— Nå, än sedan då? — Predikade Kibangu?

— Jaadå. — Och han skakade också.

— Sågo ni några sjuka, som blevo botade?

— Ja, en som hade sömnsjuka och som var mycket utmärglad. De lade ned honom framför Kibangus hus, och så talade Kibangu till honom och sade, att han i Jesu namn skulle stå upp och gå till vattnet, och han stod verkligen upp och gick.

— Blev han frisk då?

En säregen rörelse i Kongo

— Det vet jag inte, ty han kom inte tillbaka, medan vi voro där, men folket försäkrade, att Kibangu även uppväcker döda.

Vad jag så hörde Mayiza berätta bidrog till att stärka min önskan att komma i personlig kontakt med rörelsen. Det lyckades mig också.

— — —

En dag skulle återigen en skara människor från Kibunzi begiva sig till Kibangu. Bland dessa var det även tre personer från Mvizi, en utstation till Kibunzi. En av dessa var en kristen kvinna, Malia, som alltid brukade stödja sig med en käpp, då hon gick.

Då dessa personer kommit ned till Ngulu-vattnet nedanför Kibunzi, stego de ned i detta för att dricka och svalka sig. Under det Malia stod i vattnet, lyfte hon upp sitt huvud i strålände glädje. Hon kastade bort sin käpp och tackade Gud, varpå hon steg upp från vattnet och skyndade uppför backen. Hon sprang så ledigt och raskt, att de båda unga män, som voro i hennes sällskap, knappast kunde följa henne. De passerade vår station och övernattade i Mpambala, en timmes väg från Kibunzi. Då de följande morgon skulle starta därifrån, kom Malia i skakning. Hon förklarade, att hon icke behövde gå till Ngombe, ty Gud hade gjort henne frisk och kallat henne att bliva Ngunza. Hon vände nu tillbaka till Kibunzi, där hon stannade hos sin syster och svåger och talade om den kallelse, hon fått av Gud.

En av våra tjänare, som haft tillfälle se och höra henne, kom inrusande till mig.

— Bwabu kingunza kizidi (= Nu har Ngunzarörelsen kommit hit)! Det har redan kommit mycket folk.

— Ha de möte nu?

— Nej, först i kväll skola de ha ett möte.

— Tack, då skall jag komma med.

Med stort intresse gick jag till detta möte. Malia satt på marken. Nu och då skakade hennes kropp. Allt emellanåt kunde man höra henne utbrista: "Malia! Jesu!" De som slutit sig till henne sjöngo, bådo och talade.

Då mötet var slut, gick jag fram för att hälsa på Malia.

— Är du inte glad? frågade hon.

— Nej, inte precis.

— Varför är du inte glad?

— Jag har just ingenting att vara glad över här i kväll. Men varför ropar du så på Maria? Du är väl ingen katolik.

— Jag heter Malia.

— Jag vet det, men jag kan inte förstå, att det kan vara Gud behagligt, att du åkallar ditt eget namn. Du handlar ju precis som avgudaprästerna. Du skakar och mumlar alldeles som de brukar göra. Du har sett dem och vet mycket väl, att deras anfall av extas inte varit av Gud utan i stället av den onde. Efter sådana där anfall ha de, som du vet, kunnat döma de mest oskyldiga människor till de grymmaste dödsstraff. Du är ett Guds barn, och jag ber dig taga avstånd från allt, som inte är av Gud. Du skall inte föreställa dig, att jag tror, att rörelsen är av Gud, därför att du skakar så där. Du bör se noga till, att Guds verk inte förstöres genom några efter-
apningar av avgudaprästernas handlingar.

Sedan jag sagt Malia detta, vände jag mig till de personer, som slutit sig till henne, och förklarade, att jag komme att glädja mig åt en väckelse, att jag själv skulle delta med dem, sjunga, bedja och tala efter den nåd, Gud gäve, men jag försäkrade dem ock, att jag komme

En säregen rörelse i Kongo

---

att motarbeta allt osunt och allt som icke vore i överensstämmelse med Guds ord.

Malia stannade en tid i Kibunzi, där hon hade flera möten. Hon lyckades dock icke få den fart och den hänförelse, som hon av allt att döma hade önskat och hoppats.

En dag beklagade hon sig över att man icke trodde på henne och förklarade, att hon skulle väcka upp ett dött barn för att därmed bevisa, att hon var kallad av Gud. Vid det därpå följande mötet skulle undret ske. Hon begav sig till graven, bad till Gud och ropade på barnet, utan att dock något skedde. Inför detta misslyckande lär hon ha förklarat, att hon ännu icke kunde utföra undret, men att hon skulle gå till den andra sidan av

Yambula med familj.

floden för att lära av profeten Kibangu. Hennes släktingar kommo emellertid och hämtade henne hem, där hon sedan fortsatte sin verksamhet, tills hon tillsammans med en del andra fördes bort som fånge.

— — —

En dag kom en man, Yambula, in i sin hydda och fann

sin hustru i bitter gråt. Deras lilla flicka var sjuk och syntes icke bliva bättre. Yambula böjde då sina knän och bad Gud för henne. Under tiden Yambula bad, föll han i extas. Triumferande försäkrade han sedan för sin hustru, att den lilla skulle bliva frisk, vilket hon verkligen blev.

Under extasen hade mannen även fått förvisning om att Herren hade ett särskilt uppdrag åt honom. Han jublade och sjöng och började sedan predika. Därmed hade Ngunzarörelsen tagit sin egentliga början i Kibunzi.

Skyndsamt började man nu föra hem virke för att bygga en lumbu (inhägnad), där man skulle behandla sjuka och hjälpbehövande. Jag kände mig icke alls glad åt vad som skedde, men å andra sidan förstod jag, att det gällde att visa förståelse för rörelsen och noggrant pröva, vad som förekom. Jag deltog i deras verksamhet, som om jag varit en av dem och bestraffade öppet de oegentligheter, som förekommo. På så sätt vann jag deras förtroende och fick Yambula, vilken betraktades som deras överstepräst vid Kibunzi, på min sida. Även om denne man i mycket saknade erforderlig stadga, var han dock ödmjuk och gudfruktig.

Ett av de mest karakteristiska tecknen för de människor, som gripits av rörelsen var det, att deras kroppar skakade, i all synnerhet under bönen. Då hustrun till läraren, Nkambulu, vid vår stationsskola, en dag kom till ett möte, just som Yambula börjat tala, föll hon i en så häftig skakning, att jag rent av trodde hennes kropp skulle fördärvas. Då Yambula fick se henne, sprang han bort till henne och slöt henne i famn, varvid även hans kropp började skaka. Det extatiska tillståndet fortplantade sig till en stor del av de närvarande, varvid även

En säregen rörelse i Kongo

---

icke kristna, däribland några hövdingar och avgudapräster, började skaka.

I sitt arbete hade Yambula tvenne medhjälpare. Dessutom stod en stor skara sångare till hans förfogande. Såväl Yambula som hans båda medhjälpare uppträdde understundom som riktiga skådespelare. Vid mötena kunde Yambula ibland stå alldeles lugn, för att sedan i ett nu skjuta fram som en pil, stanna ögonblickligen, böja sig bakåt, tills huvudet närmade sig marken, vrida sig åt olika håll, resa sig upp och hoppa högt i luften. Understundom kunde han stå och stirra mot den brännheta solen och höja högra handen mot himlen. I handen läste han alla sina uppenbarelser. Han kunde ropa till Gud, tacka och lova honom, än under jubel, än under strida tårar. Han bad för folkets frälsning, bad att Gud skulle uppenbara dess hemliga synd och att han skulle låta sin helige ande utgjas över Kongos folk. I sina predikningar vände han sig huvudsakligast mot avguderiet och övertron. Hans förkunnelse hade en märkbar verkan.

— — —

En kväll sutto vi efter kvällsmaten inne i vår matsal och samtalade om denna underliga rörelse. Våra barnhemsbarn voro ock samlade där. Helt plötsligt lyfte vår lilla mulattflicka, Kimona, sin hand mot himlen, började skaka i sin kropp och gick bort till fönstret. Som förklarad stod hon där och såg ut, under det hon tackade och prisade Gud. Den lilla, som annars var mycket blyg och tystlåten av sig, gick sedan direkt till den andra barnhemsflickan, anklagade henne för olydnad och befallde henne att genast gå till oss och bedja om förlåtelse, vilket hon ock gjorde. Kimona vände sig sedan till en av pojkbarna med samma anklagelse och samma befallning, varpå även

denne bad oss om förlåtelse. Sedan Kimona än en gång stått vid fönstret och sträckt upp handen mot himlen, under det hennes kropp skakat, kom hon bort till mig och utbrast:

— O, tata Fuludeni, kukalani kiadi ko. Nkumbu aku yasonwa mu zulu, o, kiese, kiazulu (= Var inte ledsen, fader Flodén, ditt namn står skrivet i himlen — o, vilken himmelsk glädje)!

Sedan hon sagt detta, fortsatte hon att jubla och tacka Gud.

Om det hela fått fortgå på detta sätt, hade ju allt varit gott och väl. Så skedde emellertid icke. Rörelsen råkade snart på avvägar, och onda makter förde sitt spel inom den.

En lördag då mycket folk var samlat på torget, gick Yambula där i sällskap med två kvinnor fram och åter hela förmiddagen. Min hustru erinrade vid ett lämpligt tillfälle honom om det mindre passande i detta uppträdande. Yambula blev då utom sig av grämlse över denna tillrättavisning. Han kom in till mig på kontoret och beklagade sig över att min hustru kunnat tänka något så lågt om honom, att hon ansett sig behöva varna honom. Sedan jag talat med honom en stund, lugnade han sig. Han gick åter ut och samtalade med sina medhjälpare om saken. Så sträckte han upp sin hand mot solen och läste i den, varpå han gick bort till kvinnorna och visade dem handen, under det han utropade: "Buyambudulu (Det är förlåtet)! Han kom sedan in till mig och yttrade samma ord. Jag brydde mig icke om att fråga, vad som var förlåtet. Förmodligen var meningen den, att Gud förlåtit min hustru, som varnat honom.

Detta sätt att lyfta handen upp mot solen och läsa i

En säregen rörelse i Kongo

den använde Yambula även vid botandet av sjuka. Sedan han så lyft upp handen och läst i den, höll han den över den sjuke och bad. Stundom kunde Yambula få den uppenbarelsen, att den sjuke hade med avgudarna att göra, varvid han under starka rop förklarade för den sjuke, att han vore på väg till helvetet, manade honom att lämna avgudarna och bjöd honom gå sin väg. Aldrig hörde jag, att någon vågade opponera sig mot honom.

Den behandling av sjuka, Yambula gav, visade sig icke giva något resultat. Med undantag av hans eget barn blev icke en enda frisk. Vid ett tillfälle såg jag en blind person föras fram till Yambula. Han behandlades på vanligt sätt och blev sedan tillsagd att två sig i vattnet, men därifrån

Yambula, Wamba och Nsimba.

måste han sedan föras lika blind som han kommit. Vid ett annat tillfälle såg jag, då en lam man bars fram. Den lame hade legat i fyra år. Nu skulle han göras helbrägd, men efter behandlingen fördes även han bort utan att ha blivit frisk.

Då jag åsett detta, frågade jag Yambula, om han verkligen trodde, att Gud kallat honom att bota sjuka och om dessa misslyckade försök icke komme att förstöra hela rörelsen. Jag undrade, vem som skulle betraktas som lögnare, han eller Gud. Yambula såg på mig och frågade, vad han då skulle göra. Jag sökte föreställa honom, hur allvarlig situationen i verkligheten var, och bad honom offentligen erkänna, att han trots sig besitta en gåva, som icke var hans. Till min förvåning förklarade Yambula, att jag nog hade rätt och lovade mig att öppet bekänna, hur det förhöll sig. Han handlade ock i överensstämmelse därmed.

— — —
Då Ngunzarörelsens anhängare en dag voro samlade i sin "helgedom", fick jag där se en före detta avguda-präst, Kiasungwa, sitta och skaka.

— Jaså, du är också bland de heliga, Kiasungwa, sade jag till honom, men inte kunna vi tro på dig, bara för att du sitter så där och skakar. Om vi skola tro på dig, måste du avsäga dig hedendomen och skilja dig från dina fril-lor — eller känna ni inte mannen? tillade jag, vänd till de närvarande.

Kiasungwa upphörde att skaka och lämnade platsen.

Efterhand började rörelsens anhängare anordna möten varje dag. Att detta skulle få en menlig inverkan på vår verksamhet var ju helt naturligt. Ogärna ville jag inhibera några av våra möten i kyrkan. Situationen blev därför rätt allvarlig, och jag visste icke riktigt, hur jag skulle gå tillväga för att ordna det hela på bästa sätt. En dag passade jag emellertid på att tala till folket om saken.

— Vi ha ju enats om, sade jag bland annat, att Guds ord skall vara vårt enda rättesnöre. Det säger oss, att

vi ej skola övergiva vår egen församling, såsom somliga hava för sed. Nu har jag tänkt, att jag skulle hålla en serie föredrag om tecken och under. Dessa föredrag kommer jag att hålla i kyrkan de vardagskvällar, då vi bruka ha möten. När ni höra klockan ringa, samlas vi därför i kyrkan.

Så vände jag mig till Yambula och bad honom upprepa, vad jag sagt inför folket, vilket han ock gjorde med stor hänförelse. Han gladdes helt säkert över den möjligheten, att folket skulle få höra berättas om tecken och under.

Jag började mitt första föredrag med att berätta om de under, Moses gjorde inför Farao i Egypten, men jag glömde icke heller att tala om de egyptiska trollkarlarna och vad dessa åstadkommo genom sina trollkonster. Därigenom fick jag tillfälle visa, huru betydelsefullt det var att pröva andarna för att se till, om de voro av Gud eller ej. I fortsättningen påminde jag mina åhörare om Bibelns utsago angående farliga villolärare, vilka skola komma i de yttersta tiderna och genom vilka många av de utvalda skola bliva förförda. Då jag läste Daniels profetia om vad som skall ske i de yttersta dagarna, brusto mina åhörare ut i jubel och sträckte sina händer upp mot himlen.

Under de möten, vi hade i vår kyrka, beslutade många sig för att lämna hedendomen. Många avfallingar kommo tillbaka, och församlingsmedlemmar, vars liv icke voro sådana som de skulle vara, begärde förböner.

— — —

En dag kommo tre kvinnor, "bangunza", från en långt avlägsen by. Då de skulle passera ett hus i Kikada-byn, stannade de och skreko:

— Här finnas avgudar!

— Visst inte, svarade ägaren till huset.

— Ljug inte, det finns avgudar här.

— Gå och se efter då!

Kvinnorna gingo in i huset, lyfte upp ett kistlock och drogo upp en filt ur kistan, varvid en liten avgud föll ned på golvet.

— Du har flera, skreko de åt honom.

Mannen försäkrade emellertid, att det icke fanns någon mer avgud i huset. En av kvinnorna böjde sig då ned och såg in under sängen.

— Vad är det då? utbrast hon och pekade med ett finger på en liten pjäs under sängen, såg mannen i ögonen och frågade, om han vågade fortsätta att ljuga för den helige Ande.

Mannen blev förskräckt, bad kvinnorna om förlåtelse och lämnade avgudarna ifrån sig.

Då Yambula en dag gick över en gårdsplan utanför ett hus, gjorde han plötsligt ett hopp, som om han fått något i foten. Samtidigt ropade han till, att det fanns troll-löv på platsen. Då inga sådana löv syntes till, ville ingen tro därpå.

— Gräv där! sade Yambula, under det han angav en bestämd punkt på marken.

Någon hämtade en spade och började gräva, och mycket riktigt, där funnos en del löv. Det blev en allmän uppståndelse och stor bitterhet hos en del av folket. Efter företagen undersökning blev det klart, att en del personer köpt löv av några kannibaler i Matadi. Löven försäkrades ha förmåga att skydda innehavaren mot allt ont samt att bringa olycka över var och en, som han önskade något ont. Man trodde nu, att en del sjukdomar och olyckor, som förekommit hade förorsakats genom dessa löv.

En säregen rörelse i Kongo

Då jag fick reda på saken, gick jag till hövdingen och tillsade honom strängeligen att hålla räfst med de missfänkta personerna, för att de varit orsak till osämja i såväl Kibunzi som i byarna däromkring. Hövdingen sammankallade folket och förbjöd det att använda såväl dessa löv som varje annan form av trollyg och hotade överträdaren med stränga straff.

Det var icke utan att jag mer än en gång kände mig mycket bekymrad vid tanken på denna rörelse. En och annan av mina kamrater inom missionärskåren höll före, att jag borde söka hindra dess vidare utbredning. Jag fann emellertid, att den hade mycket gott med sig och insåg alltför väl, att det skulle vara omöjligt att söka hindra den genom att sätta "kött till arm".

Min övertygelse var ock den, att jag, om jag så gjorde, skulle förlora förtroendet och den makt, jag hade över folket.

Distriktsföreståndare Mpaku jämte bärare.

— — —
En dag kom distriktsföreståndare Mpaku till mig

och beklagade, att han icke kunnat sova under natten. En röst hade sagt honom, att han skulle bliva profet. Hans kropp hade skakat, och han hade känt sig mycket orolig. Han berättade ock, att han tänkt sluta sin tjänst som distriktsföreståndare för någon tid.

Jag förklarade för honom, att jag ingenting hade emot, att han slutade.

— Kanske Gud aldrig kallat dig till det arbete, du nu har? sade jag honom.

På samma gång frågade jag honom, om han talat med Gud om saken, och bad honom göra det, innan han fattade något bestämt beslut. Mpaku tackade mig och lovade, att han skulle följa mitt råd.

Följande natt fick han nya skakningar, såg syner och hörde röster. Han svettades och plågades på många sätt. I detta tillstånd började han tänka över sin ställning och bad Gud om visshet angående sitt arbete. Slutligen kom han ock till klarhet, blev lugn och fick sova. Vid ett möte i kyrkan deltog han sedan med stor frimodighet. Under detta berättade han om sin kamp och huru han kommit till visshet.

— Det verk, jag fått av Gud, sade han bland annat, är större än detta andra. I många år har jag fått gå omkring i många byar och fått föra många, många människor till min frälsare. Jag känner detta verk, men det andra känner jag inte. Jag vill ock deltaga med er, så länge jag finner detta verk vara av Gud.

Mpaku fortsatte sedan sitt arbete i missionens tjänst till år 1928, då han i stor frid gick hem till Gud.

— — —

Så småningom började röster höjas, för att man skulle göra sig oberoende av staten och även av andra vita, då

nu Gud uppenbarat sig på ett så underbart sätt för bakongo. Man kunde icke förstå, varför man skulle betala skatt till främlingar. Eftersom rörelsen utvecklades och en del icke kristna grepos av den, blev man alltmer aggressiv i kampen mot de vita. Man började fantisera om att rensa hela landet från dessa inkräktare. Man trodde, att Gud skulle låta skjutvapen falla ned från himmelen, så att man skulle kunna nedgöra dessa främlingar.

Så snart jag fick del av dessa rykten, kallade jag Yambula till mig och frågade honom, om han kände till, att man börjat opponera sig mot staten.

— Jag har hört det, förklarade han.

— Vem har sagt något sådant?

— Ingen här, men vi ha hört det från den andra sidan floden.

— Vet du, vad Guds ord lär i dessa stycken? frågade jag.

— Ja, det vet jag, tata.

— Gå då och säg folket, vad du vet, att Guds ord lär.

Till min glädje följde Yambula mitt råd även denna gång. Han talade mycket allvarligt och bestraffande. Då Yambula slutat sitt tal, tog jag tillfället i akt och betonade ytterligare, vad han sagt dem. Jag sökte framhålla för dem, att ett upprorsförsök mot staten endast skulle leda till ödeläggelse. På samma gång sökte jag ock visa dem, att staten gjort dem mera gott än ont.

— Ibobo, tata (= Just så, fader), förklarade de.

— — —

En dag kom en lärare från Ntandu anzadi, den by, i vilken man först börjat opponera sig mot staten och de vita, och frågade, vad han nu skulle göra. Hövdingen i

byn hade fått "mayemba", samlat folket och sagt sig vara kallad av Gud att bliva lärare i byn. Den lärare, de förut haft, kunde nu lämna dem.

— Nå, vad svarade du därpå? frågade jag.

— Jag sade, att jag var sänd av de vita och att jag inte ämnade lämna byn, förrän de kallade mig därifrån.

— Och sedan då?

— Hövdingen sade, att jag skulle få stanna kvar men inte såsom lärare. Bibeln skulle jag heller inte få använda, ty den innehöll bara lögner, som de vita samlat.

— Och så kommer du hit till mig för att fråga mig till råds?

— Ja.

— Men nu skall du helt enkelt gå tillbaka, samla folket och berätta, att du varit hos mig och att jag sänt dig tillbaka för att säga både hövdingen och folket, att det icke var Gud, som skakade och kallade honom, utan att det var satan. — Så skall du vara oförskräckt inför honom, läsa, sjunga, bedja och predika.

— Tack, svarade han. Det skall jag göra.

Han följde mitt råd. Jag skrev ock genast till missionär Nykvist i Mukimbungu, inom vars distrikt Ntandubyn låg, berättade saken för honom och bad honom gripa in i utvecklingen där. Nykvist anmälde saken för medaljhövdingen, vilken genast gick till Ntandu anzadi, grep hövdingen och överlämnade honom till statsposten i Luozi.

— — —
Allt eftersom Ngunzarörelsen utvecklades, uppkommo nya oegentligheter, vilket hade till följd att staten till sist fann sig föranlåten gripa in mot rörelsen. Statens män gingo därvid rätt hårdhänt fram, kanske mer än nödvän-

digt var på sina håll. De tillfångatogo alla ledare och orosstiftare, vilka fördes till övre Kongo. En del oskyldiga fingo därvid dela de skyldigas lott.

Då jag en dag fick höra, att några av statens män varit i Mukimungu och där fängslat en del "bangunza", vände jag mig till hövdingen och varnade honom. Han var mycket ängslig och på samma gång tveksam, om han skulle våga vidtaga några kraftåtgärder.

— De bry sig inte om vad jag säger, sade han.

— Jo, försäkrade jag. Kom bara, så gå vi till Yambula! De måste lyssna till dig.

Hövdingen gjorde mig sällskap till Yambula.

— Har du hört, att Bula Matadi kommer hit? frågade jag, då vi träffat Yambula.

— Vad skall han här? undrade denne.

— Han ämnar taga alla ledare för "bangunza".

— Ka diambu ko (= Låt gå då)! svarade Yambula.

— Säg inte så. Det blir inte trevligt för dem att föras bort som fångar och inte heller för gråtande kvinnor och barn. Det bjuder emot att tänka på att något sådant skall behöva ske här i Kibunzi, förklarade jag.

— Vad skola vi då göra? undrade Yambula.

— Riv ned er "helgedom" och bed Gud skona både er och oss för ledsamheter, men låt det ske genast, ty Bula Matadi kommer säkert hit i morgon. — Har du förstått?

— Ja, jag har förstått, tata.

Med hjälp av sina disciplar förstörde Yambula deras "lumbu". Han sökte lugna folket och varnade det för att yttra sig ovisligt mot staten, då dess män kommo på besök.

Följande dag kom mycket riktigt en av statens män

från Louzi, monsieur Cartieaux, jämte en hop soldater. Han uppmanade hövdingen att tillkalla alla de andra hövdingarna samt alla Ngunzaledarna från hela distriktet. Längre dröjde det ej, förrän det vimlade av folk utanför hövdingens hus.

Under väntan på att hövdingarna och Ngunzaledarna skulle samlas, begärde monsieur Cartieaux ett samtal med mig, varvid han utfrågade mig angående rörelsen. Det var för mig en glädje att kunna säga honom, att jag hade makten över folket. Han försäkrade mig, att detta glädde honom.

Under vårt samtal hade en del av ledarna för Ngunzarörelsen hunnit samlas. Bland dessa var även Yambula, vilken soldaterna bundit vid ett träd och nu höllo på att piska. Statstjänstemannen uppmanade dem att upphöra med tortyren och släppa Yambula. Så skedde ock. Då min hustru träffade Yambula, sedan han utstått sin tortyr, uttalade hon sitt deltagande med honom. Han förklarade emellertid, att han icke känt någonting av de slag, han fått. Icke heller syntes några märken på hans kropp efter slagen.

Innan folket skildes, blev jag av monsieur Cartieaux uppmanad att hålla ett tal, vilken uppmaning jag gärna efterkom, då tillfället var särskilt gynnsamt.

Blott tre personer togos tillfånga vid Kibunzi, och glädjen över att ha sluppit undan så lätt var obeskrivligt stor bland folket. Den underliga rörelsen hade visserligen icke upphört med detta, men det var nu lättare att leda folket än förut. Dess tillgivenhet mot oss var ock större.

Enligt min uppfattning besökte Gud genom denna rörelse på ett särskilt sätt Kongos folk. Det var en väc-

En säregen rörelse i Kongo

---

kelse, genom vilken många tusen hedningar kommo till tro på Gud och genom vilken han fick uppenbara mycket till välsignelse för dem själva och den kristna församlingen. Att även djävulen var med och drev sitt spel under rörelsens utveckling är påtagligt. Icke obetydlig skada åsamkades Herrens verk genom dessa, som läto sig bedragas.

För den kristna församlingen i Kibunzi blev det emellertid en rik skördetid. Vi fingo under denna tid intaga icke mindre än 1,300 personer i församlingen. Även på platser, där rörelsen urartade, kommo dock många till tro på Herren. Så skedde bland annat i Kinkenge, där församlingen ökades med ett ännu större antal än i Kibunzi.

Fastän tusentals personer lämnade de kristna församlingarna, fingo vi under ett enda år intaga mer än 6,000 medlemmar, och under den tid rörelsen fortsatte, ökades församlingsmedlemmarnas antal med över femtio procent. Efteråt gällde det för missionen att åter söka upp de förlorade fåren. Genom Guds stora nåd har det ock till stor del lyckats.

Helt har emellertid Ngunzarörelsen ännu icke upphört. På sina håll går den för närvarande fram med större styrka än någonsin. Hövdingar, statsmän och missionärer stå frågande inför vad som är att göra. Rörelsen synes nämligen bliva allt svårare att leda.

Beträffande de personer, som togos tillfånga och sändes bort från sina respektive byar, har det sitt intresse att taga del av innehållet i ett brev, jag fått från missionär Gustaf Reinholdson. Brevet är daterat den 14 april 1929 och skrivet under hans resa tvärs över den afrikanska kontinenten. Jag återger ur detta brev följande:

”Vi ha under färden i norra och östra Kongo träffat hundratals kingunzister. De första träffade vi i Stanleyville, men de flesta — en hel koloni — vid en plats, som heter Lonða, där de arbetade på kaffe- och tobaksplantager samt med skogsavverkning. De typiska åsikterna ha de för länge sedan lämnat, men enligt vad vi kunna förstå, äro de icke mindre gudfruktiga än andra — tvärtom.

Att beskriva den glädje de kände, när de fingo se oss, höra kikongo, veta att vi voro missionärer, som kommo från deras trakt, är ej möjligt. De formligen hoppade av glädje, och både stora och små kommo omkring oss. De verkade ödmjuka och goda. De besöka B.M.S:s stationer i Stanleyville, Yakusu och Waika, men de sakna våra sångböcker. Skulle julgåvekontot bli för stort, kanske du kunde sända några sångböcker till dem.

Vi ha träffat folk från Kingoyi, Sundi Mamba, Kingenge, Kibunzi och Mukimbungu. En lärare, Esaya Ntumbu, visade oss certifikat, som utvisade, att han är lärare. Det var underskrivet av Laman, Flodén och Palmkvist. Detta hade följt med honom genom alla svårigheter hit upp. På en plats träffade vi sjuttio män, lika många kvinnor och ett hundratal barn. Ingen skola. De äldre lära barnen kikongo. En sådan tacksamhet har jag aldrig sett hos någon svart förr, ej heller en så fast beslutsamhet att fortsätta på Guds väg. Sent på kvällen kommo andra och ville se oss. Vi kände det nästan svårt att lämna dem. De bådo oss bedja för dem, så att även de måtte kunna hålla ut i tron. I sanning, om någon behöver att ihåggkommas, så är det dessa. De läsa ”Minsamu Miayenge” om och om igen. Ingen av dem undrade, om de skulle få komma åter. Vi hörde icke ett ord i den

En säregen rörelse i Kongo

---

vägen, men man såg med vilken hänförelse och glöd de talade om hembygden.”

Det har från andra håll berättats, att till och med soldater genom dessa fångar blivit vunna för Herren. Hans vägar äro många gånger så underliga. Ett är säkert, att han dock skall föra sitt verk till slutlig seger.

Inspektion.

*U*NDER den inspektionsresa missionsföreståndare J. Nyrén företog i Kongo år 1921, hade vi även glädjen få ett besök av honom i Kibunzi. Med honom följde ock fru Nyrén samt missionär fru Anna Berg från Kina. Som vi kort förut förlorat vår dotter, var deras besök hos oss synnerligen uppmuntrande.

Från besöket, som varade en veckas tid, återger jag här följande dagboksanteckningar:

"På Kibunzi missionsstation vajar missions- och svenska flaggan sedan åtta dagar tillbaka. Det har varit högtidsdagar för vita och svarta såsom väl aldrig tillförne. Vi ha haft inspektion av missionsföreståndare Nyrén. I sitt sällskap hade han sin fru samt fru Anna Berg från Kina. De anlände hit den 14 september, ledsagade av C. Palmkvist från Kinkenge, friska och krya, och medförde friska fläktar från Norden och älskat fosterland.

Redan samma dag började inspektionen, som sedan fortsatte på torsdagen. Stationsområdet med dess vägar, planteringar och inhägnader besågs. Reparationsverksta-

Inspektion

den och slöjdsalen för de tredje och fjärde klassernas skolgossar, magasinerna, handelsboden med dess varulager etc. inspekterades. Kyrkan tycktes särskilt tilltala honom, skollokalerna däremot mindre. Han besåg med intresse tegelslageriet, där tegel tillverkades för det nya

Inspektor med fru bland missionärerna i Kibunzi.

skolhusbygget. Den nya slöjdlokalen, sjukhuset, barnhemmet samt våra boningshus besågos.

På torsdagskvällen hade vi möte i kyrkan, då missionär Palmkvist predikade och presentation ägde rum.

På fredag och lördag hölls en evangelistkonferens, vilken utan tvivel var av den största betydelse för vår mission. En del viktiga frågor behandlades. Särskilt två av dem voro av stor betydelse. Den ena rörde evangelisternas arbete och betalning m. m.; den andra gällde Ngunzarörelsen. I dessa frågor gjorde missionsföreståndaren

utomordentligt goda inlägg. Han talade dels om det ekonomiska läget i världen, dels om församlingens plikter och skyldigheter, dels ock om lärarnas stora ansvar och saliga förmåner. Vad Ngunzarörelsen beträffar framhöll han, att man borde taga avstånd från allt, som avviker från Guds ord, men ändock böja sig för landets överhet och statens lagar.

På lördagskvällen hade vi ett avslutningsmöte, då inspektorn talade till den samlade skaran. Han påminde då om vad han hört och sett samt delgav oss sina intryck. Han sade sig vara glad och tacksam över vad han sett och hört.

På söndagen var det jubel. Stora skaror av människor voro samlade trots det hotande regnet. Missionsföreståndaren frambar först hälsningar från direktionen hemma, från missionsvänner, distriktsföreståndarna och predikanter samt predikade sedan över dagens text. Han talade särskilt till församlingen om dess utomordentligt höga och härliga uppgift här i tiden. Fruarna Nyrén och Berg framburo hälsningar och lämnade tänkespråk. Jag är övertygad om att mycken och rik välsignelse skall följa på dessa mötesdagar. — Ett hundratal avfallingar upptogos på nytt i församlingen och Herrens heliga nattvard firades.

På måndagen besågos omgivningarna. En lam man besöktes och uppmuntrades. Statens medaljhövding uppvaktades. På tisdagen inspekterades skolans alla klasser. Inspektorn tackade lärarna och barnen. Sedan studerade han dagböcker och räkenskaperna.

Missionsföreståndarens inblick i förhållandena, hans klara och bestämda uppfattning, hans kärnfulla föredrag och kraftiga inlägg i diskussioner, hans vänliga, gudfruk-

Inspektion

tiga väsen och hans representativa person har lämnat det djupaste intryck på både vita och svarta.”

Den 21 september gjorde jag våra gäster sällskap till floden, där broder Nykvist mötte med kanot för att färja dem över floden och sedan föra dem till Mukimbungu.

En slöjdskola i Kongo.

Före sin avresa från Kongo skrev missionsföreståndare Nyrén en tacksamhetsskrivelse till alla Missionsförbundets församlingar samt till statens ämbetsmän och andra, som han kommit i beröring med under sin vistelse i Kongo. Denna skrivelse, som infördes i tidningen Minsamu Mia-yenge, hade följande lydelse:

”Till Svenska Missionsförbundets församlingar i Kongo.

Nåd vare med eder och frid av Gud, vår Fader, och Jesus Kristus, vår Frälsare.

Då jag nu avslutat mina vandringar vid S.M.F:s stationer i Kongo och där inspekterat arbetet och återvänder till Europa, så vill jag sända eder min broderliga hälsning.

Mitt besök i edert ärade och underbara land har i många avseenden givit mig mycken glädje och uppmuntran. För det första har min ungdoms längtan att komma till detta land gått i uppfyllelse i och med denna min resa. Då jag slutade på missionsskolan och var redo att resa hit, släcktes mitt hopp att få komma. Det var en sorg för mig, då mina kamrater Sjöholm och Walldén reste till edert land och folk, men jag blev hindrad. Mitt hopp att få se eder och dela med eder några andliga gåvor var då krossat. Detta mitt hopp har nu uppfyllts. Jag har sett, och jag tackar Gud för det. Nu har jag icke bara sett början med dess ringa arbete utan det vittomfattande och av Gud så rikt välsignade verket och de förberedelser, som tyda på stora mått. Edra stationer, edra bönehus, boningshus, skolhus, sjukhus och sjukstugor, seminariet, där lärare utbildas, barnhem m. m., allt väcker glädje och tacksamhet till Gud och till missionärerna, som frambringat allt detta under stor uppoffran, trohet och mycket tålmod och stundom med fara för sina egna liv.

Det gemensamma arbetet är beundransvärt. Av de statistiska sammandrag, som jag fått, ser jag, att i församlingarna finnas 15,733 medlemmar och i dopskolorna 7,033 lärjungar. Genom alla dessa hoppas vi få en rik skörd för Guds rike. Och då de mognat för att bärgas in i den himmelska ladan, skall det väcka förundran, begrundan och behov av frälsning i mångt hjärta hos många av edra landsmän.

Under de månader jag vandrat ibland eder, har jag lärt att älska de infödda och missionen i detta land. Mer än annars har jag blivit övertygad om att evangelium i sin väldiga seger har visat sig vara en Guds kraft till

Inspektion

frälsning för var och en, som tror. Och även i det praktiska arbetet skall det alltfört omskapa detta land och folk och likställa eder med de gamla kristna folken.

Men om sådant skall kunna ske, så är det eder sak att med trohet och nit i eder kallelse befinnas vara fasta

Kvinnoskolan med lärare vid Kingoji.

och tillväxa i Guds nåd och vår Herres och Frälsares, Jesu Kristi kunskap. En orubblig vilja bör finnas hos er att förbliva vid Herrens ord och i hans gemenskap. Den som satt sin hand till plogen må icke se sig tillbaka. Den som börjat i anden må icke lyckta i köttet.

Varen brinnande i bönen och flitiga i att betrakta Herrens ord samt i att besöka bönehusen. Tagen eder tillvara för all synd i alla stycken, tagen avstånd från allt, som står i strid med Herrens ord, även om det ser aldrig så oskyldigt och roligt ut. Söken att föra människor till Gud och till hans församling. Varen så allesammans ett

Kongominnen

föredöme för de unga i tro och gudsfruktan. Frukten Gud, älsken bröderna, ären konungen!

Församlingens inbördes kraft och yttre tillväxt ställer stora krav på lärare och sändebud. I, mina bröder, haven ålagts ett högt ämbete. I bören stå över de andra i att

Flickavdelningen vid Kibunzi.

pejla Guds ords djupheter och vara rotade i Gud och vår Frälsares Jesu Kristi kunskap. Ingen kan giva åt andra, vad han själv icke har vunnit eller funnit. Det är till stor del på eder det beror, hurudana församlingarna skola bliva framdeles. Därför, vården med omtänksamhet Guds hjord, som är ibland eder. Gören det icke av tvång eller för slem vinnings skull, men med kärlek och för Herrens skull, som köpt församlingen med sitt blod, helgat sig själv för den; och då överherden varder uppenbar,

Inspektion

skolen ock I undfå härlighetens oförgängliga segerkrans. Haven allt gemensamt med edra vita lärare i en uthållig tro, mottagen alla deras lärdomar. De ha offrat sig själva utan tanke på sitt eget bästa och sitt land, för att tjäna Herren i edert land. Utom bekymmer för sig själva skola

Inspektor med sällskap på karavanfärd.

de ha omsorg om församlingarnas bästa lika väl som för edert. Med detta deras djupa, kristliga överlåtande skola de kunna hjälpa eder i allt och framför allt i andligt avseende.

Till eder alla sänder jag mitt hjärtliga tack för all vänskap, med vilken I mött mig överallt under våra vandringar i edert land. Aldrig skola vi glömma dessa månader bland eder. Tack för eder vackra sång, som vi snart deltog med eder uti att sjunga. Tack för edert varma deltagande i evangelii tjänst från första dagen intill nu. Gud skall löna eder alla. Må han välsigna eder och edra barn från nu till eviga tider!

Till Guvernören, till statsmän och läkare i Congo Belge och i Franska Kongo, till administratörerna vid statsposterna, där jag hälsat på och som stå vår mission bi, till medaljhövdingarna och alla, som jag haft äran att besöka, frambär jag Missionsförbundets värdsamma tack. Det är av allra största betydelse, att det finnes ömsesidigt samförstånd och samarbete mellan staten och missionärerna, då ju deras arbete går ut på att förbättra både i timligt och i andligt avseende.

Till våra syskon, missionärerna, män och kvinnor, säger jag vårt hjärtliga tack. Edert arbete är mångsidigt liksom ock den undervisning, vilken ju icke kan givas utan att I känna den. Hemarbetet, för att det skall kunna gå undan, är ett tankarnas och framgångsmännens arbete. Lärarens verk, evangelistens, läkarens, allt haven I fått pröva på, allt haven I måst vänja eder vid i detta land, och Gud bekänner sig till er. Och I få utföra gärningar i öde land, som skola bliva till välsignelse för detta folk. Tröttnen icke att göra det goda. Gal. 6: 9. De som hava fört fram folk till rättfärdighet, de skola lysa såsom stjärnor i evighet. Dan. 12: 3.

S.M.F., Matadi, den 5 november 1921.

J. Nyrén."

För att vinna deras själar.

*P*Å ett missionsfält, där ingen litteratur tidigare funnits, blir det en av missionärens första och viktigaste angelägenheter att söka skaffa folket lämplig litteratur. Svenska Missionsförbundets missionärer i Kongo ha i detta avseende ock gjort, vad de kunnat. Bland dem, som betytt mest på detta område, äro missionärerna Nils Westlind och K. E. Laman. Även en del andra missionärer ha ock gjort värdefulla insatser på detta område. Personligen umgicks jag länge med tanken på att söka lämna något bidrag till kongofolkets uppbyggelselitteratur. Jag talade med missionär Laman om saken och undrade, om det icke vore lämpligt att översätta P. P. Waldenströms "Stycken ur livets ord" till kikongo. Han understödde förslaget på det varmaste. Såväl Kongokonferensen som Missionsstyrelsen hemma uttalade sig för saken. Missionsstyrelsen var ock villig anslå de pengar, som erfordrades för tryckningen. Trots detta välvilliga tillmötesgående beslöt jag att på enskild väg söka samla det erforderliga beloppet, vilket även lyckades över förväntan bra. Av grosshandlare Gerdner i Jönköping fick jag paper till

4,000 ex., och av fabrikör Brodin i Floda fick jag skinn till ryggar och hörn för boken. Tryckningen betalade jag själv.

Många, både vita och svarta, ha ock uttalat sin tacksamhet för denna bok. Läraren Jeremia Kibangu, välbe-

Dr K. E. Laman och hans medhjälpare vid översättningen av Bibeln.

kant från sin vistelse i Sverige, skrev och tackade på följande sätt:

"Till fader och moder Flodén.

Gud är kärlek.

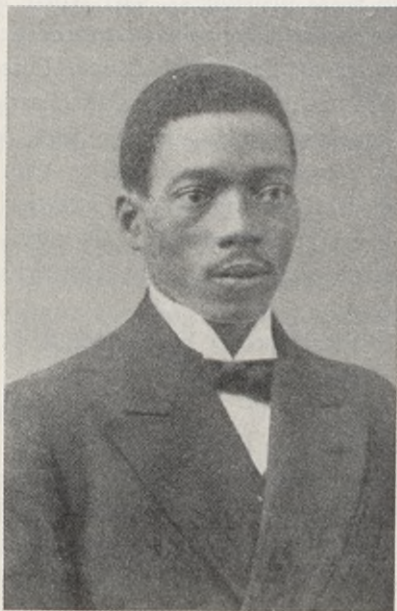
I vördnad och mycken tacksamhet vilja vi lärare här vid seminariet skriva detta brev. Innersta orsaken är den att få uttala vårt hjärtliga tack för den goda bok, ni sänt oss. Vi ha just börjat att läsa den, och i den ha vi ännu tydligare sett själva orsaken till vår frälsning. Med be-

För att vinna deras själar

undran se vi ock, vilken kännedom du har om vårt språk för att få fram de lärdomar, varningar och förmåner, som höra till vår frälsning.

Genom denna gåva till oss se och begripa vi ännu bättre Guds kärlek, hur den kan överflyttas till våra hjärtan och visa sig i goda gärningar. Vi se, hur var och en som törstar efter ett rent hjärta, kan få ett sådant. Denna törst finnes hos många bland de vita. Edra gärningar, fulla av kärlek, komma tillsynes i edert arbete bland oss, Kongos folk. Även denna bok bär vittne om att ni nitälska för oss och vår frälsning. Ni frukta icke heller för att draga fram sanningen i ljuset, draga fram allt, som hör till Guds rike och vår frälsning i Kristus Jesus. Ni säga det rent och tydligt.

Seminarieläraren Jeremia Kibangu.

Vad oss beträffar kunna vi ingenting säga utom detta enda: Tack, min Herre! Gud välsigne dig! Må han vedergålla dig allt det goda, du gjort oss. Välsigne han ock oss och vår bok, att den må kunna tillföra oss mycken hänförelse och komma oss att söka Hans rättfärdighet.

så att vi må få ny kraft att tjäna honom med glädje, tro, hopp och vördnad, som det anstår oss!"

— — —

Vid en omarbetning av församlingsboken, fann jag, att närmare trehundra medlemmar måst uteslutas under de svåra prövningar, vårt arbete hade att genomgå under palmvinsstriden och Ngunzarörelsen. Jag led utesägligt på grund av detta förhållande. Personligen kunde jag icke heller få tillfälle att träffa alla dessa. Lärarna hade fått i uppdrag att besöka så många, de möjligen kunde finna ute i byarna. En stor del av dem befunno sig i städerna och vid järnvägsbygget. Till sist beslöt jag mig för att skriva ett cirkulärbrev till dem. Det resultat, jag uppnådde med detta brev, blev vida större, än jag vågat vänta.

Cirkulärbrevet hade följande lydelse:

"Min vän N. N.!

Jag känner mig manad av Guds ande att framföra ett budskap till dig från Herren. Det gäller din själ. Jag lider mycket i min ande vid tanken på att du skall förlora din själ. Jag beder för dig till Gud, men det räcker inte. Du måste åter höra med dina öron, att Gud vill frälsa din fattiga själ. Jag besvär dig därför inför den levande Guden, din skapare, vid hans Son, din frälsare, och vid den helige Ande, din hjälpare, att du icke går och förlorar din själ, då du än i dag kan frälsas.

Säg, vill du frälsa din själ eller vill du förlora den? Svara inför Herren och låt också mig få ett svar på detta brev.

I Herrens Jesu Kristi namn.

Din vän
S. A. F."

För att vinna deras själar

På nära nog vartenda ett av dessa brev fick jag svar. Som typiskt för innehållet i dessa svar anför jag följande:

"Tata Flodén!

Jag tackar så innerligt för brevet. Tänk, att du kommer ihåg mig! Då förstår jag ock, att Gud kommer ihåg mig. Då du besvär mig inför Gud att säga, om jag vill frälsa min själ eller förlora den, så har jag tänkt: Vem är jag, att jag skulle vilja säga: jag vill förlora min själ. Jag vill stå upp för Herren och bedja honom och församlingen om förlåtelse. Jag vill åter komma till församlingen."

Det bästa av allt var, att de allra flesta av dem även kommo. Vid det stora möte i Kibunzi, vid vilket missionsföreståndaren Nyrén var närvarande, hade vi glädjen återupptaga ett hundratal av dessa avfällingar i församlingen.

Hövdingarna mötas.

*D*ISTRIKTSKOMMISSARIEN för nedre Kongo hade befallt, att en av medaljhövdingarna inom detta område skulle för Luozi distrikt väljas som administratörens närmaste man. Han skulle tillkännagiva statens lagar för folket, se till att dessa efterlevdes samt döma i alla de tvister, som icke kunde avgöras av byhövdingarna. Han skulle följaktligen vara en hövdingarnas hövding.

Det var med spänt intresse alla hövdingar begåvo sig till Luozi den 16 mars 1923, då detta val skulle äga rum. Vem av hövdingarna ville icke bliva den lycklige, och vilket av deras folk ville icke se sin hövding korad? Avgörandet skedde emellertid utan någon röstning. Kommissarien hade redan på förhand bestämt, att Kibunzihödingen, Pauli Komunwa, skulle koras till medaljhövding. Administratören hade blott att lämna meddelande därom samt förklara, att den nyvalde skulle sammankalla folket, då i första hand hövdingarna från hela sitt hövdingdöme, för att kungöra lagarna.

Då medaljhövdingen, som valt en sekreterare och en

Hövdingarna mötas

domare såsom bisittare, sedan för första gången sammankallade hövdingarna, sände han bud även till oss med förfrågan, om vi önskade närvara. Han försäkrade, att det skulle glädja honom, ifall vi ville infinna oss. Fastän vi voro strängt upptagna, ville vi dock icke låta detta till-

Hövdingen Meso från Kinkenge anländer med stor ståt.

fälle gå oss ur händerna. Både min kamrat, Manne Lundgren, och jag gingo därför dit.

Det var en högintressant syn att se dessa hövdingar i sin stass. En del ståtade i europeiska kläder, andra buro endast skynken kring midjan och en hatt på huvudet. En av dem var iklädd en röd soldatrock. Han var barhuvad och barbent men hade skor på fötterna.

Alla väntade med spänning på att dörren till "slottet" skulle öppnas. Då stunden var inne, trädde den nyvalde medaljhövdingen ut. Han bar befälskostym med långa snodder från axlarna och hjälm på huvudet. I ena handen hade han sin stav, och på bröstet bar han sin stora medalj. Han benämndes nu Mbazi ankanu.

Sammanträdet inleddes med följande meddelande av sekreteraren:

"Mbazi ankanu har valts av distriktskommisarien över nedre Kongo, och av administratören, chefen för Luozi region samt av hövdingarna här vid Kibunzi.

Hövdingarna Mampuya, Mese, Mabanda och Nsakala nkento ha infunnit sig med sina uppvaktningar, som uppgå till etthundraåttioåtta personer. Hövdingen S. A. Flodén och herr Lundgren ha ock hörsammat kallelsen och infunnit sig."

Härpå framträdde Mbazi ankanu och erinrade de församlade om att alla lagar och förordningar voro orubb-
liga och att alla hövdingar hade att rätta sig efter dem. Tillfälle gavs sedan de församlade att framställa frågor till besvarande. Från sekreterarens protokoll antecknar jag här följande:

"Fråga 1. Hur mycket skall en man betala, som bedrivit otukt med en annans hustru?

Svar: Var och en sådan skall betala sextio francs och ett svin.

Fråga 2. Om en hövding icke vill lämna brev (intyg) till den, som vill gå till Mbazi ankanu med något rättsgångsärende, vad har han då att göra?

Svar: Ingen hövding äger rätt att neka någon person ett intyg. Fastmer är han pliktig att giva honom ett sådant, då han ju vet, att det här fälles en rätt dom.

Fråga 3. Vad skall man göra med den giftaspant, som man gav för en kvinna, då hon nu är död?

Svar: Man skall icke begära betalning för en kvinna, då hon är död, men om maken varit god mot henne, må

Hövdingarna mötas

---

släktingarna ge honom en gris till tröst. Barnen böra icke tvingas av moderns släktingar att gå till dem, om de annars vilja stanna hos fadern.”

Detta var första gången jag hörde ett så humant beslut fattas.

Enbart dessa utdrag ur protokollet från rättegången visa, vilka frågor som dominera vid rättegångar i Kongo.

En svår uppgift.

*E*NLIGT kongokonferensens beslut år 1922 skulle ett skolhus byggas vid Kibunzi följande år. Det skulle innehålla fyra lärosalar och en stor slöjdsal.

Sedan en del förberedande arbeten blivit utförda och skolorna efter jullovet åter börjat, fick jag en dag ett brev från doktor Georg Palmær. I detta hette det bland annat:

"På grund av de stora svårigheterna att ha vårt medicinska huvudkvarter förlagt så nära gränsen, har jag tänkt mig en förflyttning därav nödvändig. Det blir då blott tal om Kibunzi. Den nya platsen i Kinkenda-landet kan ej heller komma ifråga, då den ej är lämplig ur sömnsjukeverksamhetens synpunkt och även den kommer i kanten av fältet."

Palmær tillsporde mig, om jag redan före konferensen, som ju måste besluta i ärendet, kunde börja ordna med tegelslagning och anskaffning av virke till klinikbyggnaden samt till inredningen. Då förflyttningen av det medicinska huvudkvarteret dessutom komme att innebära ökning i missionärernas antal vid Kibunzi, vore det nödvändigt att uppföra ytterligare ett boningshus där.

En svår uppgift

Doktor Palmærs brev satte myror i huvudet på mig. Jag hade ju redan förut övernog med arbete, men som jag mycket väl visste, att en förflyttning av sjukvårdscentralen var nödvändig och dessutom räknade med den stora betydelse, denna verksamhets förläggande till Ki-

Dr G. Palmær i sjukvårdsarbete.

bunzi skulle få, kunde jag icke annat än hälsa hans förslag med tillfredsställelse. Jag lovade honom försöka taga itu med det förberedande arbetet.

Det första jag gjorde var att beräkna, hur många arbetare jag skulle behöva och hur många jag möjligen kunde sköta. Jag fann därvid, att jag behövde åtminstone hundra personer utifrån byarna. Dessutom ämnade jag låta skolbarnen delvis hjälpa till. I händelse av behov kunde jag även låta lärarna delta i det praktiska arbetet någon vecka. Jag skrev till hövdingarna i samtliga byar i trakten av Kibunzi och begärde deras medverkan vid anskaffandet av arbetare. Till min glädje lovade höv-

dingarna, att jag skulle få de begärda arbetarna från respektive byar.

Ett av mina största bekymmer var frågan, hur jag skulle få kärll till den för tegelslagningen nödvändiga vattenbärningen. Jag skrev till alla våra missionsstationer och begärde att få låna eller köpa tomma fotogenburkar, men jag lyckades blott få två. På grund därav måste jag sända extra bud till Matadi för att där söka uppbringa flera kärll. Budet lyckades anskaffa tjugofem stycken tomma fotogenburkar. Dessutom lyckades jag av en händelse köpa fjorton stora kalebasser. Därmed hade jag ock fått erforderliga kärll för vattenbärningen. Nu gällde det att få fatt på en del behållare för åtminstone ett par tusen liter vatten. Vi hade visserligen några baljor och ett gammalt badkar, men vad förslog det? Men bättre brödlös än rådlös. På gården växte ett stort jätteträd, fuma. Toppen hade blåst av under en storm, varför trädet icke längre var till någon prydnad. Det kunde kanske nu komma till användning. Vi höggo omkull trädet, sågade av det i tre längder och urholkade dessa. Därmed hade vi fått de vattenbehållare, vi behövde.

På avtalad dag, den 15 maj, på morgonen, stodo ett-hundra arbetare från byarna på vår gård och väntade på arbete. Femtio man sattes att slå tegel och tjugofem att bära vatten till tegelslagarna. En person fick i uppdrag att övervaka vattenbärarna. Åt de övriga arbetarna gävos olika uppgifter.

Enligt avtal med arbetarna skulle de varje lördag få uppbära två francs till matpengar för veckan. Först vid månadens slut skulle de få ut resterande avlöning. Med den kännedom jag på förhand hade om kongonegern, hade jag beräknat, att den första avlöningsdagen skulle

bliva rätt så besvärlig. Då lördagen sedan var inne och arbetarna voro samlade, fann jag, att jag icke tagit fel. En stor del begärde att trots avtalet få ut hela avlöningen. Om jag inte ville gå med därpå, skulle de gå och icke komma tillbaka mera. Jag såg stint på dem, pekade på min mun och sade:

— Jag har bara en tunga i min mun. Med den har jag gjort överenskommelsen med er, och nu blir det så, som ni lovat.

Så ropade jag upp dem och betalade dem efter överenskommelsen.

Arbetarna sorlade och gnatade. De menade, att de blivit grundligt bedragna och försäkrade, att de nu skulle gå utan att komma igen. Jag bad dem emellertid lugna sig och erinrade dem om, hur trevligt det skulle bli, då de sedan kunde få ut en större summa på en gång.

Icke utan en viss spänning gick jag på måndagsmorgonen till tegelslageriet, där jag emellertid fann hela skaran församlad. En del av dem sutto på gropkanten, sparkade med benen och sågo sura ut. Några muttrade om bedrägeri, andra åter arbetade, så att svetten flöt om dem, under det de skrattade åt de missnöjda.

Avlöningsdagen var åter inne, och alla arbetare voro samlade. För tegelslagarna hade jag en särskild lista, vilken upptog det antal sten, var och en av dem slagit. De ropades upp i tur och ordning och fingo sin betalning. — Men vilket väsen! Det visade sig nu, att bråkmakarna fingo minst betalt, icke därför att de bråkat, utan därför att de slagit minsta antalet sten. Då de nu funno, att en del pojkar fingo minst tio gånger så mycket som de, krökte de sina ryggar, pekade ut dessa med darrande händer, trängde sig alldeles inpå mig och molstirrade,

under det de jämrade sig över att de själva fått så dåligt betalt, medan andra fått så mycket mera. En del skratade, så att de knappast kunde stå på benen, då de hörde deras utgjtelser. Att disputera med dem tjänade icke mycket till. Jag lyckades dock få dem så pass lugna, att jag med några ord kunde säga dem, att jag icke brukade betala efter en persons storlek och ålder utan efter arbetsresultatet. Efter mycket parlamentering blev det ock klart för dem, att de fått vad de förtjänat. Men nu skulle de gå och icke komma tillbaka mer.

— Ja, hälsa edra hövdingar, sade jag.

Följande måndag fann jag dem emellertid på nytt i arbete. Nu visade det sig ock, att bråkmakarna lärt av läxan, de fått, ty nu arbetade även de med all flit.

Det var under denna tid mer än vanligt liv och rörelse vid stationen. Vi stakade ut grunden för polikliniken, rev den gamla skolbyggnaden, murade upp väggarna till sjukhus och skolhus samt en bostad för skolbarnen. Tolv man arbetade i skogen med att såga ned träd. Andra buro hem virket. Hundratals skolbarn buro kalksten från floden. Bärare sändes till Matadi för att hämta takplåt och annat erforderligt material.

I början av augusti kom doktor Palmær hem från den stora läkarekongressen i S:t Paul de Loanda. Trots brådskande arbete med sjukvården kunde det dock hända, att man ibland kunde få se honom som murare på en ställning och höra honom ropa:

— Twala nteke ye matadi (= Hit med lera och sten)!

Ju närmare det led mot julen, desto större blev brådskan. Före julen skulle nämligen invigningen ske. Det lyckades oss ock att bliva färdiga till utsatt tid. Till in-

En svår uppgift

---

vigningen av polikliniken och examen hade vi inbjudit administratören från Luozi, monsieur Cartieaux, vilken ock var den förste patienten vid det nya sjukhuset. Så hade vi examen, dopskola, dopakt för 150 personer, julgäster och julfirande, vigselakter och nattvardsfirande. Alla voro vi nöjda, glada och tacksamma till Gud.

Vår sista vistelse i Kongo.

*E*NLIGT Svenska Missionsförbundets bestämmelser ingå alla missionärer i pensionsåldern vid fyllda sextiofem år. Då jag uppnått denna ålder men ändå önskade få resa ut till mitt kära Kongo ännu en gång, måste jag göra särskild hänvändelse till styrelsen för att få resa. Då även kongokonferensen hos missionsstyrelsen begärt, att den måtte anmoda mig och min hustru att ännu en gång återvända till missionsfältet, beslöt styrelsen i enlighet med dessa framställningar.

Jag fick alltså företaga min sjunde resa till Kongo. Min hustru som gjorde mig sällskap, reste då ut för femte gången. Vi foro dit i Herrens namn och med stor frimodighet.

Jag hade visserligen hoppats att under denna min arbetsperiod slippa undan de många praktiska arbeten, som en missionär på detta fält måste syssla med, men därav blev annat. Vi hade fått vara tillsammans med vännerna Nykvist blott några dagar, innan dessa reste till Mukimbungu, där de blivit stationerade, och allt arbete vid Kibunzi vilade åter på våra axlar.

Vår sista vistelse i Kongo

Många gånger under vår tidigare vistelse på denna plats hade både jag och andra klagat över den "lerväl-ling", som tidvis uppkom under allt trampet mellan byggnaderna på vår station. Nu var det emellertid värre än någonsin förut. När regntiden började var det snart

Författaren och stationslärarna vid Kibunzi: Nkambulu, Wamba, Basilwa och Nsimba.

sagt omöjligt att taga sig fram mellan byggnaderna. Men vad skulle man göra? Grus fanns icke att uppbringa på rimligt avstånd. Att slå tegel och stensätta gården och vägarna hade ju varit möjligt, men kostnaderna därför syntes snart sagt oöverkomliga. Just då gjorde jag en glädjande upptäckt. Efter undersökning fann jag nämligen ett grustag strax intill stationen, vilket tycktes vara tillräckligt för alla våra vägar på tomten. Så fingo poj-

karna börja bära grus. Då gruset blivit utbrett, blev det så hårt som cement.

Till de praktiska arbetena hörde nu även inredningen av ett sjukhus, förfärdigandet av ett fyrtiotal sängar samt uppförandet av en köksbyggnad för sjukvården.

Samtliga missionärer vid en station hade tidigare alltid haft gemensamt hushåll. Detta hade haft både sina nackdelar och sina fördelar. För engelska och amerikanska missionärer hade det tett sig oförklarligt, att vi kunnat ha det så. Att det icke alltid varit så lätt för husmodern är förklarligt nog. Alla ville ha så bra och god mat som möjligt men på samma gång billigt.

Hur bra det än varit med denna anordning, hade man dock stundom förnummit en känsla av saknad. Man hade helst velat sätta fötterna under sitt eget bord vid måltiderna. De flesta hade dock funnit det gemensamma hushållet vara bäst. Det hade berett oss rikare tillfällen till gemensamma överläggningar och samtal. De gemensamma andaktsstunderna morgnar och aftnar hade säkert varit oss till ömsesidig nytta. Vi hade sammanväxt med varandra. Eftersom tiden gick, började man emellertid så smått tala om fördelen av skilda hushåll. En del hade sina betänkligheter. Man menade, att det kunde komma att missförstås bland kamraterna på de andra stationerna. För min del var jag dock icke rädd för något sådant. Vi hade alltid haft så trevligt i Kibunzi, som man någonsin kunnat ha. Jag beslöt mig för att föreslå kamraterna, att vi skulle dela upp hushållet. Sedan vi kommit överens om denna sak, blev det nödvändigt att bygga ytterligare ett kök. Även detta byggnadsföretag kom på min lott. Sedan vi företagit denna uppdelning av hushållet vid Kibunzi, ha kamraterna på flera stationer följt vårt exempel.

Vår sista vistelse i Kongo

En av de mest betydelsefulla grenarna av missionärens arbete på fältet är byverksamheten. Fastän evangelister blivit anställda i byarna, är det nödvändigt, att missionären nu och då gör ett besök i dessa. Sådana besök äro

"Vi måste uppför kulle och nedför kulle."

icke minst viktiga för evangelisternas skull. De kunna så lätt slöa till och behöva därför en uppräckning. Då jag i det föregående mycket litet talat om bybesök, kan det vara på sin plats att här lämna en mera detaljerad skildring av en byresa.

Det var den 5 januari 1929, min hustru och jag startade för en rätt långvarig resa till olika byar. Jag hade tänkt komma undan eventuell uppvaktning på min födelsedag, men redan klockan fyra väcktes vi med sång av

våra kamrater. Klockan sex på morgonen startade vi med en karavan på nitton man.

Det är ingen lätt sak att ordna för en sådan resa i Kongo. Man måste då ha hela hushållet med sig, sängar och sängkläder, mat och köksattiraljer, kock samt ytterligare ett par tjänare. Möjligen önska dessa senare i sin tur ha sina tjänare med.

Den första delen av vägen är för oss den svåraste. Landskapet är bergigt. Vi måste uppför kulle och nedför kulle. Allt går dock bra, och vid niotiden äro vi framme i den lilla byn Kizeka. Där äro vi väntade och bliva varmt mottagna.

Både vi och våra bärare bjudas på "juma". Min hustru smakar på den med en tesked men spottar ut den och grimaserar värre. Även jag, som vanligen tycker om stark "juma", måste grimasera för att kunna svälja den och sedan dricka upprepade gånger för att släcka den brännande hettan efter den starka pepparn.

Till byresorna hör vanligen besök hos sjuka. Här finns nu en lam man, som legat i många år och som vi hälsa på. Det är nyttigt för en själv att besöka sådana avsides-tagna och hårt prövade människor. Då emellertid denne man kunnat röra sina armar under den tid han legat, har han lärt sig icke blott att läsa utan även att skriva. Men som han icke har någon bok att läsa, är det helt naturligt att vi giva honom en bibel och en sångbok. Den glädje, han visar över denna gåva, är rent gripande.

I byn finns ock en kvinna, vars själsförmögenheter icke längre fungera normalt. Jag finner henne i en jämmerlig bostad och utan både kläder och mat. Till min överraskning svarar hon på mina frågor och lyssnar till mig, då jag talar, vilket förut icke hänt vid våra besök

Vår sista vistelse i Kongo

---

hos henne. Nu vill hon bli "Guds barn och döpt". Under mitt besök hos denna kvinna, är min hustru ute på ett annat sjukbesök.

Sedan vi haft ett gott möte, vid vilket vi sade farväl till folket i denna by, begiva vi oss till byn Mafwambu. Även där äro vi väntade och även där bjudas vi på mat. Liksom i Kizeka samtala vi ock här med folket och ha ett möte. Då vi säga farväl till byns innevånare, klaga de över att vi icke mer skola återkomma dit och undra, vem de nu skola få till "tata". Jag förklarar för dem, att jag icke vet, vem det blir, men att den som kommer är både yngre och kraftigare än jag och att vi ha Gud kvar.

Vid middagstiden lämna vi Mafwambu för att fortsätta vår färd. Himlen har varit molnbetäckt, men nu strålar solen fram. Den gassar så hett, som om den hade för avsikt att steka oss. Svetten lackar av oss. Bärarna börja knäa sig och ge sin misslynthet tillkänna. Det är särskilt en, som är missnöjd. Snart visar han sig ock elak. En annan skämtar med honom, vilket ytterligare retar honom.

Färdens vedermödor bliva allt större. Stigen leder uppför ett högt berg. Solen gassar ännu hetare, och svetten lackar allt ymnigare. Bärarna försöka gå en genväg för att slippa fortsätta högre upp för berget. Snart nog visar det sig emellertid, att de misstagit sig. Denna väg är icke hackad och leder uppåt även den. Till sist nå vi dock bergets krön. Sedan bär det utför på nytt och djupt ned i en dal, genom långt gräs, över en flod och så åter uppför. Solen fortsätter att gassa. Icke ens den minsta vindpust förnimmes, och vi äro färdiga att uppgivas. Vi sätta oss för att vila ut, men solen bränner oss till det yttersta. Karavanen kommer, ringlar fram tyst och slö. Vi sälla

oss till den, tysta och slöa även vi, halvt missnöjda med detta berg, vars krön synes nästan ouppnåeligt.

Allting har dock ett slut. Så även denna väg. Vi nå äntligen bergets topp, från vilken vi kunna se byn Makanga. Åsynen av denna skänker nytt mod. Sinnena bliva

"Här njuta vi i fulla drag."

gladare och stegen lättare. Vi komma fram till byn, men då vi icke ha för avsikt att stanna i den över natten, vilja bärarna fortsätta. Vi hälsa därför till höger och vänster, på gamla och unga. Alla nicka mot oss och ropa sitt: "Malembe, tata! Malembe, mama!" Barnen hoppa omkring oss, under det vår karavan fortsätter sin färd. Vår väg går över en bäck, genom ett gräsfält, över en liten kulle, förbi en palmdunge, över ett vackert litet jordnötsfält, som nästan liknar en klöveråker, och så ned mot en större flod.

Här rasta vi en stund. Här lyftas bördorna av, och här ställas bärstolarna ned. Här drickes och badas och tvättas. Här njuta vi i fulla drag.

Efter en stunds vila fortsätta vi. Vår färd går åter över en liten kulle. Där möta vi den präktige evangelisten Yiesi Lala. Han sträcker fram båda sina händer,

Vår sista vistelse i Kongo

---

som jag fattar i mina. Men Yiesi Lala är icke ensam. Han följes på avstånd av en hel grupp församlingsmedlemmar. De komma för att möta oss med sång. Jag vinkar med handen mot den sjungande gruppen. Så snart de slutat sjunga, rusa alla mot våra bärstolar för att hälsa oss välkomna. Det är icke bara en hand, man får fatt på, då man sträcker ut sin till hälsning. Det blir ett helt knippe händer.

Sedan vi utbytt hälsningar, fortsätta vi färden fram till byn Nsanga. Där står skolhuset, jag byggde för trettio år sedan. Det har, liksom församlingen, under årens lopp varit utsatt för många härjande vindar. Ibland har församlingen levat ett friskt och starkt andligt liv. Då har även huset hållits vid makt. Ibland har församlingens liv varit tynande. Då har ock huset fått förfalla. Nu befinner sig församlingen i ett andligt höjdläge, och nu har det gamla skolhuset fått nytt tak. Nu skall det rappas och förses med kateder för läraren.

Läraren vill, att jag på kvällen skall göra honom sällskap ut i byn för att se de olika byavdelningarna. — Min hustru är omgiven av flera tiotal kvinnor och barn. — Det är för mig en verklig njutning att se, hur välordnat allt är. Vad som mest frapperar mig är den innerlighet, med vilken vi hälsas överallt. Även den store hövdingen, den gamle drinkaren, som på sin tid hjälpte mig att bygga skolhuset, visar oss samma tillgivenhet.

— Tata Flodén, skola vi ringa än? är den fråga, med vilken läraren väcker oss redan klockan sex lördag morgon.

— Ja, det är ju du, som skall ha barnen, och du kan ju börja, när du vill.

— Men du skall väl hålla morgonbön med oss först? frågar läraren.

Jag lovar att genast stiga upp, och när vi om en stund komma ut, finna vi omkring tvåhundra mammor med sina små samlade. Dessa små skola undersökas och få medicin, om så behöves.

Vi ha först ett möte, vid vilket jag talar till de församlade om Guds omsorg om oss människor. Så börjar sjukbehandlingen. Mödrarna komma, bära fram sina små, som om de hade en läkare framför sig. Det är ett sant nöje att iakttaga Yiesi Lala i hans arbete. Han passar för sitt kall. Han är omsorgsfull och nitisk.

Fram på dagen samlas lärarna från hela distriktet. Det är ett tjugotal, som mötas för att dryfta en del frågor. En av lärarna, som på grund av sjukdom varit förhindrad att tjänstgöra, skall åter börja sitt arbete. Han berättar, hur det känts att vara avsidestagen. En dag hade någon kommit till honom för att trösta honom. De hade då kommit överens om att bedja, att Gud skulle göra honom frisk. Gud hade nu hört deras böner. Han var, enligt vad han själv sade, friskare än han varit på många år.

Klockan kallar till möte kring Herrens ord, och huset fylles till sista plats. Det är ett möte, som icke skall bliva utan frukt. Jag anar något, då jag ser den gamle Elava Nsonpani och hövdingen Samueli Nsembani. Deras ansikten riktigt stråla av glädje. De höra till de första, som i denna by blivit kristna. Båda ha en tid varit lärare men sedan blivit avfällingar. Den ene hade blivit vald till hövding och sedan fått så mycket att göra med "världen" och palaver, att han dragits bort från tron. Den andre hade skylt på att han fått någon sjukdom i munnen, som åstadkommit, att han förlorat alla sina tänder. Han hade

Vår sista vistelse i Kongo

sedan icke kunnat förtära någon fast föda utan tvingats dricka palmvin och så måst lämna den kristna församlingen.

Söndagen den 8 januari bryter in. Klockan ringer, och en liten grupp på sex personer beger sig ned till floden för att där mottaga det heliga dopet och genom detta förenas med den kristna församlingen. På förmiddagen samlas vi till möte. Aldrig förr har jag under någon byresa sett en så stor skara samlad. Stämningen är den allra bästa. Det är gripande att höra den gamle läraren berätta om sin kamp med Gud under sin sjukdom.

Efter mötet ha vi en rast. För mig blir det dock ingen vila. Lärare och andra söka mig i en mängd skilda ärenden. Från alla håll ropar man sitt: "Tata! Tata!"

Även min hustru är strängt upptagen. Hon är omringad av kvinnor och barn, friska och sjuka. Alla ha något att fråga om eller något att meddela.

Återigen kallar klockan till möte. En äldre evangelist med något gråsprängt hår och glasögon träder fram. Han förefaller mycket anspråkslös, men ändå har han en viss pondus över sig. Han läser Kol. 3: 1, 2. "Om I alltså ären uppståndna med Kristus, så söken det som ovan till är." Så börjar han tala, och hans tal värmer och eldar. Han talar, som om han själv sett Guds härlighet.

Stunden är inne, då de nydöpta skola intagas i församlingen. De svara på de sedvanliga frågorna:

— Tuzolele (= Vi vilja).

Så riktas frågan till församlingen, om den efter denna bekännelse är redo att mottaga de nydöpta, och svaret kommer:

— Tuzolele (= Vi vilja).

De nyintagna församlingsmedlemmarna böja därpå

sina knän, evangelisterna träda fram och sträcka ut sina händer över dem, under det Guds välsignelse nedkallas. De äldre församlingsmedlemmarna taga de nykomna i hand, uttala ett bibelord och hälsa dem välkomna.

Namnen på sex avfällingar nämnas. De ha förut begärt att åter få inträda

De heliga håvorna bäras omkring.

i församlingens gemenskap. Nu äger deras återupptagande rum. Också de böja sina knän, under det evangelisterna samlas omkring dem och nedkalla Guds välsignelse över dem.

Ett trettiotal mödrar önska, liksom mödrarna på Jesu tid, bära fram sina små för att få dem välsignade. Vi läsa de sköna orden av vår Frälsare angående barnen. Så bedja

vi för dessa barn, för deras mödrar och för oss alla, att vi må bliva lika barnen för att en gång komma in i Guds rike.

Till sist samlas vi kring nattvardsbordet. Evangelisterna bära omkring de heliga håvorna, och sedan vi mottagit dessa och lyssnat till berättelsen om det offer, Frälsaren framburit för vår skull, äro vi ock villiga att fram-bära våra gåvor efter vars och ens förmåga.

Vår sista vistelse i Kongo

Men ännu är dagen icke slut. På kvällen ha vi stormöte, då fyra evangelister tala. En av dem talar över berättelsen om fikonsträdet, för vilket vingårdsmannen bad: "Låt det stå ännu ett år!" Jag börjar söka efter tecken till frukt på detta träd, och då jag ser hövdingen Nsembani och gamle Elaya stråla av glädje och rörelse, kan jag icke annat än utbrista:

— Jag ser redan blom! Det skall bliva frukt!

— Det skall bliva frukt, stönar Nsembani.

Och frukt blev det.

Måndagen är inne. Frampå förmiddagen kommer Nsembani med sin fru, diakonerna Ntoni och Lutete samt lärarna Sita Simona och Yiesi Lala.

Hövdingen är nu besluten att taga steget fullt ut. Han vill få del av det eviga livet, vad det än skall kosta. Det tager lång tid, innan de hunnit uträtta ärendet.

— Jaså, du är Nsembanis andra hustru, sade jag, i det jag vände mig till en av hövdingens fruar.

— Ja, det är jag, svarade hon.

— Och nu är du med om att skiljas från Nsembani, för att det skall bli möjligt för er båda att bli fria och komma in i Guds församling?

— Ja, det är jag, försäkrade hon. Min själ har lidit nog, för att jag inte kunnat komma in i församlingen. Ända sedan förra året, då du var här, har jag önskat få bli fri för att kunna höra Gud till. Ofta har jag sett de förskräckligaste syner. Jag har sett en mängd människor rusa mot en hemsk avgrund. Jag har hört jämmerrop och skrän. Jag har sett en kvinna, som varit bunden med järnkedjor, sträcka fram händerna utan att få tag i något och utan att kunna slita sig lös, och jag har känt det, som

om jag varit med i fångenskapen, men nu vill jag bli fri, för att jag skall kunna vara tillsammans med Guds folk.

— Ha ni några barn? frågade jag Nsembani.

— Ja, vi ha tre tillsammans.

— Hur skall det gå med dessa då?

— Vi ha bestämt det så, att de få stanna hos den av oss, de själva välja. Den minsta flickan skall vara hos modern, tills hon blir så stor, att hon själv kan bestämma, vem hon vill tillhöra. Beträffande fälten få de stå, tills skörden är mogen, då modern får skörda alltsammans.

Det hela ordnades alltså i godo och till det bästa. Kvinnan skulle redan samma dag få återvända till sin släkt.

Tisdagen är inne. Vi göra då en utflykt till byn Kinzinga. Yambula, Sakalia Ntoni, Lutete Osea och Sita Simona göra oss sällskap. Vi anordna ett möte, vid vilket vi tala alla fem. Jag erinrar mina åhörare om den förändring, som försiggått, sedan jag första gången besökte denna by, och de instämma alla i att stora under ha skett. Jag väntar att få se någon synlig frukt även här, ty jag har en förnimmelse av att det är något särskilt, som sker. Vi tvingas dock lämna platsen utan att ha fått se, vad vi väntat. Men frukten skulle dock komma.

Då vi på kvällen ha möte i Nsanga, kommer läraren från Kinzinga och berättar, att en man haft för avsikt att avgöra sig under mötet där, men han ville först ha ett samtal med sin andra hustru. Nu hade han haft det, och de hade beslutat att skiljas. Båda ville överlämna sig åt Gud.

Innevånarna i Makanga hade uttalat sin besvikelse över att vi icke ämnat komma den vägen tillbaka och att de således aldrig mer skulle få se oss. Jag hade därför lovat

Vår sista vistelse i Kongo

dem, att jag skulle avlägga ett besök i byn, medan jag var kvar i Nsanga. Så skedde ock, och jag hade där ett gripande avskedsmöte. Hela byns befolkning samlades omkring mig. Var och en önskade skaka hand med mig.

Efter återkomsten till Nsanga ha vi där församlings-

Friluftsmöte i en kongoby.

möte på kvällen. Sex nya församlingstjänare avskiljas och hövdingen Nsembani återförenas med församlingen.

Följande dag är det stor fest i byn. Ett nytt hus — bättre än alla de andra — skall invigas, medan vi äro kvar. Många vackra tal hållas, och invigningen avslutas med en gemensam middag i en av palmgrenar förfärdigad lövsal. Sju bord äro dukade med duktyg, glas, tallrikar, knivar och gafflar. Aldrig förr har jag i någon by i Kongo sett något sådant. Vid måltiden uppläses en skrivelse om husets tillkomst. Det berättas, att man betalat

med en gris och mycket mat för sågningen av bräderna och att husets uppförande kostat trehundra francs.

På morgonen före vår avresa ha vi ett nytt möte. Det ledes av Nsembani. Lärarna Lala och Yambula Yoane och jag hålla tal. Mitt under mötet kommer distriktsföreståndare Kingwanda och berättar, att den gamle hövdingen Nakibula Kiantu från Yongo är på väg till Nsanga för att bliva döpt av mig. Han hade kommit och knackat på hos Kingwanda, innan det ännu blivit ljusst dagen förut. Han berättade, att han icke kunnat sova under natten. Han var ju så gammal och hade hört så mycket om Gud men aldrig velat lämna sig åt honom. Han hade fruktat för att genomgå dopskolan, "då ju icke hans gamla huvud kunde lära några läxor", men så hade han tänkt sig den utvägen, att tata Flodén skulle döpa honom, utan att han behövde genomgå dopskolan. Kingwanda hade ock tröstat honom med att tata Flodén nog skulle döpa honom, ifall han verkligen trodde på Jesus. Den gamle hade då blivit så glad, att han jublat och bett Kingwanda gå före till Nsanga och berätta, att han var på väg.

Just som Kingwanda berättat den glada nyheten, kommer Nakibula Kiantu i dörren. Allas ansikten lysa upp av glädje. Jag går emot honom och hälsar honom välkommen i Herrens namn. Den gamle ler så gott och tackar. Jag följer honom sedan till ett vattendrag, läser några bibelord och framställer en del frågor till honom. Han besvarar dessa på ett sådant sätt, att jag icke hysar det minsta tvivel om att han av hela sitt hjärta vill höra Herren till. Jag känner mig starkt gripen där i skogens tystnad, då vi böja våra knän för att sedan stiga ned i det klara vattnet.

Då vi sedan ha kommit tillbaka till Nsanga och den

Vår sista vistelse i Kongo

---

gamle hövdingen skall lämna oss, kommer han fram till mig, böjer sina knän och tackar under stark rörelse.

Omkring ett år därefter fick den gamle hembud. Det berättades, att han dog lycklig i tron på sin frälsare.

Den 11 januari begiva vi oss till byn Mbamba, där vi få se fyra personer besluta sig för att stå upp för Jesus.

Redan följande morgon äro vi färdiga att lämna denna by. Det blir då ett långvarigt och starkt parlamentarande. Två bärare fattas, och att i en hast få sådana är ingen leksak. Det lyckas oss dock till sist. Under ihållande regn går sedan vår färd till Nkondo, där läraren Yoane Nlandu tager emot oss i sitt hus och gör upp eld för vår räkning. Vi ha icke en torr tråd på våra kroppar, men nu få vi torka våra kläder och laga oss litet mat.

På eftermiddagen besöker jag byarna Kimbumba och Mbanda Nzadi, där jag har möten och säger farväl till församlingsmedlemmarna. På båda ställena lämna sig flera åt Gud. Under tiden har min hustru möten i Nkondo för både stora och små.

På kvällen samlas vi på nytt till möte i Nkondo. Innan mötet slutar, begär hövdingen, att evangelisten, som är därifrån, skall få stanna kvar för att uppföra ett nytt skolhus.

Från Nkondo går vår färd över det brantaste berg, vi ha inom hela Kibunzi-området. Vid elvatiden äro vi framme vid Yanga. Även där äro vi väntade. Under vårt möte där besluta fyra, fem personer sig för att följa Herren.

Från Yanga fortsätta vi sedan till Kivula och några andra byar. Överallt hålla vi möten och samtala med folket. Alla visa sig vänliga mot oss. Vi övernatta i byn

Dungungoyi. Under vistelsen i denna by kom läraren till mig och bad mig tala med hövdingen.

— Han bör lämna sig åt Gud, sade han.

Jag var icke sen att efterkomma uppmaningen. Då jag träffade hövdingen, tog jag honom i famn och bad honom lämna sig åt Gud. Han drog på munnen under försäkran, att det nog vore riktigast.

— Dricker du palmvin? frågade jag.

— Nej, det gör jag inte, svarade han.

— Har du flera hustru?

— Nej, det har jag inte.

— Vad är det då, som hindrar dig?

— Det är just ingenting, som hindrar mig, men...

Det var detta vanliga "men", som så ofta möter en från människor, vilka stå tveksamma i sitt val.

Sedan vi gått till sängs på kvällen, ha vi tillfälle lyssna till ett samtal. Det är några kvinnor, vilka samtala med sina män och bedja dem bevekande att lämna sig åt Gud, innan det blir för sent. De söka överbevisa dem om det riktiga i vad missionärerna säga och att de själva skola få erfara det, om de blott lämna sig åt Gud. Männen motsäga dem icke, men också de ha detta "men", som hindrar dem.

Både min hustru och jag gladdes, då vi hörde kvinnornas frimodiga vittnesbörd.

Följande morgon lämna vi även denna by. Före vår avresa ha vi, som vanligt, ett möte. Även här stå ett par avfallingar upp och förklara sig vilja komma tillbaka till församlingen. Det är gripande att höra deras vittnesbörd om hur olyckliga de ofta känt sig, sedan de uteslötos ur församlingen, och hur de innerst inne längtat efter frid och ro.

Vår sista vistelse i Kongo

I byn Luwa finna vi allt vara gott inom församlingen. Här är ock en man, som långt tidigare skulle ha försenats med församlingen genom dopet, men han är lam och har på grund därav fått vänta. På min fråga, om församlingen vill taga emot honom, får jag ett jakande svar. Några av medlemmarna lova att hämta honom till lokalen, där vi äro samlade. Med glädjestrålände ansikte tackar han mig för att jag vill döpa honom. Jag begär att få en skål med rent vatten och döper honom sedan i Faderns, Sonens och den helige Andes namn. Den heliga handlingen är lika allvarlig här, som då den äger rum i öppet vatten.

Så lämna vi de kära människorna i Luwa för att aldrig mer träffa dem här på jorden. Vi fortsätta vår färd till Kintempe. Vid vår ankomst till byn mötas vi av en ung kvinna i sällskap med fem andra unga kvinnor.

— Lutuvana sukadi (= Giv oss socker)! beder hon.

— Vi ha inte kommit för att sälja socker. Sådant finns att köpa i Kinkenge, svarar jag, under det kvinnorna se på varandra.

— Han ger oss ju inte socker, säga de till varandra.

Man bör vara givmild av hjärtat, men oförskämt tiggeri bör man visa ifrån sig.

I Kintempe ha vi förhör och dop med ett par personer, som önska sluta sig till församlingen. Vi hålla möte och rådpläga om arbetet. Skolhuset har ramponerats av stormen men skall nu återuppbyggas. Läraren får i uppdrag att gå omkring i byarna inom distriktet för att hjälpa folket att såga bräder till det nya skolhuset, och kvinnorna lova att förse arbetarna med mat under tiden bräderna sågas och huset uppföres. Kvinnorna lova även att anskaffa det erforderliga takgräset.

Efter ett kort besök i den lilla byn Kibunzi fortsätta vi vår färd till Kimpunga. Jag fruktar här det värsta, ty här skola bärarna lämna oss och få sin betalning, och uppgörelsen med bärare brukar vara besvärlig nog. De vilja så gärna ha mer, än överenskommelsen gäller. Här går det emellertid över förväntan bra.

Vi ha nu varit borta i åtta dagar och besökt nitton byar. Utgiften till bärarna uppgick till tvåhundra nitton francs eller icke fullt trettio kronor i svenskt mynt.

På ännu långt avstånd från Kimpunga möter oss en sjungande skara, som med sin sång hälsar oss välkomna. Vi få ett bra hus att bo i. Byns alla barn samla sig omkring oss. Tjänarna önska slå läger så nära vårt hus som möjligt. Till följd därav samlas även byns innevånare i närheten. Även byns hundar, getter, svin och höns söka sig dit. Det är ett liv, så att man rent av kan bliva lomhörd.

Min skrivmaskin intresserar oerhört. Barnen samlas i stora klungor för att få se, hur den arbetar, och de härma den förträffligt. Även de äldre visa stort intresse för denna tingest.

På kvällen ha vi möte, då vi även behandla en del ärenden, som röra den kristna verksamheten i byn. Flera personer stå upp och bekänna sig vilja lämna synden och följa Kristus.

Natten är orolig. Djuren visa ingen hänsyn för vårt behov av sömn. Grisarna grymta, och hundarna skälla. Även vårt morgonmöte störes. Hönsen hoppa omkring och kackla, hundarna få stryk, så att de ligga dubbla utefter marken och skrika, men så snart de åter komma på benen, äro de färdiga att undersöka våra grytor och kastruller. Överallt äro de framme för att söka efter

Vår sista vistelse i Kongo

---

mat. Ett par grisar kunna icke låta bli att slåss. De hugga varandra med sina betar. Den röda är argast.

Efter frukosten fortsätta vi vår färd med nya bärare. Redan vid tiotiden på förmiddagen äro vi framme i Tombe Mwembe, där vi hälsas varmt välkomna. Då jag för ett år tillbaka besökte byn, frågade jag inbyggarna, om de icke ville skaffa sig en stor, vacker kyrka. De voro då icke hågade för saken. Nu kommer frågan åter på tal, och nu vilja de alla hjälpas åt för att få en kyrka. Men de veta ej, hur de skola få den uppförd. Deras bästa karlar tagas ut till järnvägsbygget och hamnarbeten. Jag uppmuntrar dem emellertid och råder dem till att tala med medaljhövdingen om saken.

I Kingwala ha vi ett av våra bästa möten. Det är liv i både tal, bön och sång. Nära nog hela byns befolkning är kristen. Det sades oss, att endast tre män och tre kvinnor icke tillhörde församlingen.

I Malemba-Lemba ha alla män lämnat byn, då de fått höra, att vi skulle komma. De fruktade nämligen att nödgas bära bördor åt oss. Men byns alla kvinnor äro hemma och bevista vårt möte.

Vi stanna icke länge i denna by utan fortsätta till Kikungu. Där bor Kibunzi-distriktets ende medaljhövding, Mpasi Ambongo, som ställt sig på katolikernas sida och nu gör allt för att skada den protestantiska missionen. Han har drivit bort vår lärare från byn och i stället tagit emot en katolik. Den lilla protestantiska församlingen har blivit ruinerad. I byarna runtom har han vid upprepade tillfällen bett hövdingarna driva bort våra lärare och i stället lovat skaffa katolska lärare. Men det har misslyckats med ett enda undantag.

Gärna hade vi önskat få ett samtal med denne höv-

ding, men han är nu icke hemma. På vägen från byn möta vi honom. Jag söker komma till tals med honom, men han är en pratmakare, värre än de flesta andra. Han försäkrar sig vara oskyldig till allt, som lagts honom till last. Till sist tvingas jag taga ordet från honom och säga honom rent ut, att vi ha väl reda på hans intriger. Jag ber honom låta mig få arbeta i fred inom hans distrikt, såsom jag fått göra i andra under mer än trettio år. Jag förklarar för honom, att han icke skall lyckas i sin kamp mot vår verksamhet och mot Gud.

Så gå vi till Nsesa. Medaljhövdingen har där genom sitt intrigspel lyckats få byns hövding att riva ner kyrkklockan i vår kyrka, föra bort bordet ur skollokalen och söka hindra folket från att samlas kring sin lärare. Då vi på kvällen skola ha ett möte, ha vi nu ingen klocka att ringa samman folket med, varför vi muntligen måste kalla folket samman. Det samlas så många, att de icke ens kunna rymmas i den lilla kyrkan. Hövdingen visar sig emellertid icke.

Under mötet frågar jag de församlade, om de önska ha skola och lärare i byn.

- Ja, det vilja vi, svara de med en mun.
- Önska ni ock få er klocka tillbaka?
- Naturligtvis vilja vi det.
- Då lovar jag er, att ni skola få tillbaka er lärare, er kyrkklocka samt bordet redan i kväll.

Jag kunde lova detta, alldenstund distriktsföreståndare Kivambala från Kinganga, till vilken kyrkklockan hade blivit förd, låtit föra den tillbaka till Kikungu, utan att någon visste det.

Kivambala och jag gå ut och hänga upp klockan. Sedan ringer jag, så mycket jag förmår under folkets

Vår sista vistelse i Kongo

---

stora jubel. Utkommen i mörkret ropar jag på hövdingen med myndig ton och begär att få bordet tillbaka. Från ett mörkt hörn i sitt hus svarar han:

— Det står där.

— Var där? Visa mig det, och det genast!

Hövdingen kommer ut. Jag kan se honom i lampljuset från skolan. Han ser slokörad ut och mumlar något mellan tänderna. Så öppnar han en dörr och visar på bordet.

— Bär ut det bara! befäller jag. Och sedan är det nog bäst, att du låter bli sådant här efter detta.

Hövdingen yttrar icke ett ord. Han tager bordet och bär det till skolan.

Församlingen hade så fått tillbaka sin lärare och sina tillhörigheter, och jag hoppades, att allt nu skulle bliva lugnt. Däri blev jag dock bedragen. I förargelsen över sitt misslyckande gick duki till medaljhövdingen och berättade, vad som inträffat. Från medaljhövdingen fick jag sedan ett brev av följande lydelse:

”Till Flodén.

Du gick här förbi men kunde icke säga till mig, att du skulle föra tillbaka klockan till Nzesä. Duki har varit här och klagat och sagt: 'Jag vill icke hava två klockor i min by.' Har din lärare Kivambala fått makt att taga makten från hövdingarna? Jag vill nu veta, vem som är hövding i byn, om det är läraren, eller vem som har rätt att taga bort hövdingmakten? Du själv gick här förbi men kunde icke säga det, så att du hade fått makten av mig, som är hövdingen Mpasi Ambongo, och min duki. Det är jag, som är hövding. Jag äger jorden. Utan min vilja finns ingen, som kan taga makten ifrån

mig. Den som fått makten av mig, han kan hänga upp klockan i Nzesä. Giv mig genast svar, du och Kivambala, ty jag är mycket ond, och jag skall gå och anmäla dig för Bula Matadi, så skall du få se, vem som har makten.

Hälsningar från mig, som är hövdingen

Mpasi Ambongo."

På detta brev svarade jag, att jag mottagit hans brev och att jag sett, att han var mycket ond för att jag åter hängt upp vår kyrkklocka, som han låtit riva ned i Nzesä, där vi haft verksamhet i över trettio års tid. Jag försäkrade, att det aldrig skulle falla mig in att begära hans löfte att få hänga upp denna klocka.

"Du", sade jag, "skrävar om, att du har makten, att du är hövdingen och att du äger jorden. Den äran får du gärna behålla för mig, men jag ber att få arbeta i frid nu som förr. Du hotar att anmäla mig för Bula Matadi. Jag vill bara säga dig, att jag länge tänkt anmäla dig men att jag hittills haft tålamod med dig. Nu skall jag emellertid fullfölja mitt beslut, och såvida det finnes någon rättvisa hos Bula Matadi, skall du få åka i fängelse. Så skriver jag

S. A. Flodén."

På detta brev svarade Mpasi Ambongo med ett ettrigt brev. Han bad mig komma med min gud och visa vår makt. Nu skulle han föra mina båda lärare till Luozi och där låta mig se, hur maktlös jag var. Såväl han som den katolske prästen voro vissa om en glänsande seger. De verkställde ock sitt beslut och förde båda våra lärare till Luozi.

Vår sista vistelse i Kongo

Jag tillställde då administratören en redogörelse för händelseförloppet och uttalade min förhoppning om att full rättvisa skulle skipas, men det blev föga rättvisa.

Administratören lät nämligen våra båda lärare få stanna kvar i Luozi fyra dygn utan varken mat eller logi. På den femte dagen tillkallade han dem och meddelade, att han icke kunde göra något åt saken. Hövdingen hade full rätt att handla, som han behagade. Då våra lärare frågade, om de haft rätt att handla, som de nu gjort, ryckte han blott på axlarna och sade, att han icke kunde göra något däråt.

Våra lärare kommo nedslagna och smått förargade tillbaka. Mpasí Ambongo och hans sekreterare samt duki jublade. De anordnade en stor glädjefest och smådade våra kristna i byn. Men icke nog därmed. De revo ock ned hela skolhuset, vilket tvivelsutan skedde på den katolske prästens inrådan.

Efter denna palaver vände jag mig i en skrivelse till administratören i Luozi. Jag beklagade på det djupaste, att jag blivit så besviken i mina förväntningar på rättvisa i denna affär. Jag förklarade för honom, att även jag kände till den paragraf, av vilken han läst upp en del för lärarna, och bad honom läsa paragrafen till slut. Dessutom krävde jag, att han skulle giva hövdingarna i Kinkungu och Nzesa den näpst, rättvisan krävde.

Då han i svarsbrev till mig förklarade, att han ingenting kunde göra, tillställde jag honom en ny skrivelse, i vilken jag betonade, att vi icke tänkte negligera en sådan handling. Jag framhöll, att hans domsutslag i detta ärende var av prejudicerande beskaffenhet. Det gällde ingenting mindre än protestantiska missionens vara eller icke vara. Som jag fruktade, att han själv blivit förd bakom

ljuset, relaterade jag hela händelseförloppet och bad honom på nytt taga upp saken.

På detta fick jag ett vänligt svar. Han sade, att jag givit honom mycket att tänka på. Han lovade att personligen besöka Nzesa och sedan låta mig få ett nytt svar. Jag väntade, tills den utlovade tiden var ute utan att få något meddelande från honom. Då skrev jag på nytt. Under tiden hade han blivit förflyttad till annan plats, och en ny administratör hade kommit i hans ställe. Denne menade sig icke kunna göra något åt saken. Jag skrev emellertid på nytt och krävde ett bestämt svar, om han ämnade taga upp saken på nytt. Jag betonade även inför honom, att saken var av sådan art, att den icke kunde negligeras. Härpå svarade han, att han själv skulle besöka Nzesa för att undersöka förhållandena och sedan avgiva svar.

Efter några dagars förlopp kom en ung man, som administratören sänt för att skaffa bärare och arbetare. Han stannade vid Kibunzi ett par dagar. Vi bjödo honom hem och fingo då veta, att han skulle besöka Nzesa med anledning av denna sak. Han tycktes emellertid icke ha mycket reda på sakens förhistoria. Han visste blott, att det var en monsieur Flodén, som anmält en katolsk lärare. Dessutom trodde han sig veta, att en protestantisk lärare övergått till katolikerna och sedan vänt sig mot protestanterna i byn. Jag kunde emellertid upplysa honom om att jag var denne monsieur Flodén och att saken icke alls låg till så, som han tycktes tro. Jag relaterade för övrigt hela händelseförloppet för honom och gav honom en del nödvändiga upplysningar om verkliga förhållandet i byn. Han var tacksam till mig för dessa upplysningar och lovade att låta vår distriktsföreståndare och

lärare i byn vara närvarande vid den rättegång, han skulle hålla där.

De undersökningar, ämbetsmannen sedan föranstaltade i Nzesa, blevo till favör för oss. Hövdingen beslogs med lögn den ena gången efter den andra. Då ämbetsmannen t. ex. frågade efter bordet, som funnits i skolan, förklarade hövdingen, att han icke visste, var det fanns. Folket förklarade emellertid, att hövdingen tagit det. Till sist måste han också erkänna sanningen. Vid en undersökning av böckerna, som varit förvarade i bordslådorna, visade det sig, att de voro trasiga.

— Har ni haft så trasiga böcker i skolan, eller har du rivit sönder dem? frågade tjänstemannen hövdingen.

— Det har inte jag gjort, svarade denne.

Tjänstemannen vände sig då till folket med frågan, vem som rivit sönder böckerna.

— Det har hövdingen gjort. Han kastade bladen omkring på marken. Vi ha sedan plockat upp dem, svarades det från flera håll.

— Nå, vem har rivit ned huset då? frågade tjänstemannen vidare, vänd mot hövdingen.

— Jag har inte gjort det, svarade denne.

Då tjänstemannen lät frågan gå till folket, svarade detta, att det var hövdingen och Mipasi Ambongos sekreterare som gjort det.

Tjänstemannen fortsatte att fråga. Han ville veta, om byns invånare ville vara katoliker eller protestanter. Härpå svarade de kristna, att de både varit och ville förbliva protestanter. Även en del icke kristna förklarade, att de ville ha protestantiska lärare. En del försäkrade, att de icke ville bli katoliker, även om de hotades att mista huvudet.

Tjänstemannen gav till sist hövdingen en tillrättavisning och hotade honom med straff. Till folket och våra lärare talade han mycket vänligt. Sedan han begivit sig till Luozi, kommo de av våra lärare, som varit närvarande vid rättegången, jublande till mig och berättade, vad som tilldragit sig.

— Twanungidi kweto (= Vi ha segrat), sade de.

Då tiden gick och jag icke erhöll något svar från Luozi, skrev jag ånyo till administratören om saken. Som svar fick jag blott ett meddelande, att också han blivit förflyttad. Jag fann då för gott att skriva till vår representant i Matadi, missionär Hede, angående saken. Han vände sig då till distriktschefen i Matadi och lät denne taga del av vad som förekommit. Sedan han fått en kopia av min skrivelse, begärde han från administratören i Luozi kopior av alla mina brev samt svaren på dessa, ävensom kopior av alla brev rörande denna sak från den katolske prästen.

Det hela resulterade i att vi fingo rätt. Medaljhövdingen skulle straffas och vår skola återuppbyggas. På grund av de täta ombytena av administratörer som vid denna tid förekommo i Luozi, blev emellertid skolhuset aldrig uppbyggt. Förhållandet mellan hövdingen och hans folk var ytterst spänt. Hövdingen krävde, att folket skulle höra den katolske läraren, men folket självt förklarade, att det icke önskade lyssna till honom. Då enighet icke kunde uppnås, flyttade till sist hela byns befolkning från hövdingen och hans tre hustrur och förenade sig med en annan by, där vi hade både skola och lärare.

Den 22 januari fortsätta vi vår färd till Ngombe, där vi bjudas taga in i ett nytt hus. På natten öser regnet ner, och vårt nya hus visar sig vara ett dåligt skydd mot

hällregn. Det regnar lika bra inne i huset som utanför. Vi lägga våra regnkappor över sängarna och ha stort besvär med att få upp presenningen. Men även denna natt har ett slut.

Vägen till Kinganga, dit vi fortsätta följande morgon, är svårframkomlig på grund av det myckna regnandet. Den är hal, som om den blivit bestruken med såpa. En av mina bärare faller omkull, vilket har till följd, att jag faller ur mattan och ned i smörjan.

I Kinganga ha vi många möten. Vi få bland annat bevitna, hur sju personer stå upp och bedja om förlåtelse för att de tagit del i en hednisk åminnelsefest.

Vår väg går vidare. Vi besöka byarna Kiluangu och Londe. Den sistnämnda byn är belägen på toppen av ett högt berg. Färden dit är ingalunda lätt. Den ene efter den andre av våra bärare halkar omkull i den smetiga leran. Då vi komma fram till Londe, bliva vi emellertid hjärtligt mottagna. Icke mindre än fyra äreportar äro resta för vår räkning.

Londe är en liten idyllisk by. Den är ren och snygg. Alla de vuxna utom hövdingen höra Herren till. Folket är intelligent. Vi ha också här ett möte. Alla lova att icke glömma oss och bedja, att vi icke heller skola glömma dem. De sända hälsningar till missionens vänner i Sverige, som sänt dem lärare, vilka undervisat dem om Herrens väg.

I byn Nsundi, där vi göra ett kort uppehåll, saknas skolhus. Innebyggarna ha nämligen flyttat sin by och icke kunnat taga med sitt präktiga skolhus av sten. Vi samlas här i ett eländigt ruckel. Då det blev fråga om uppförandet av ett nytt skolhus, måste jag varna dem för att bygga det av sten. Jag fruktade nämligen, att de icke komme

att stanna länge på denna plats. Själva voro de icke heller så säkra på, hur länge de komme att stanna. Hövdingen är själv en kristen och hör församlingen till.

Från Nsundi går vår färd direkt hem, och arbetet vid stationen fortsätter sin vanliga gång. Efter en vecka gjorde vi ytterligare en två veckor lång byresa, vår sista.

Den var både farlig och välsignad. I en flod, hade krokodilerna tagit en gosse. Kläderna lågo ännu kvar på stranden. Då vi kommit över floden, öfverfölls vi av ett skyfall, så svårt att vi omöjligt kunde komma vare sig fram eller tillbaka för vatten. Vi måste taga långa omvägar och med fara för våra liv kämpa oss fram. Men Herren hörde oss även den gången.

Under dessa våra byresor hade vi fått se omkring 60 personer stå upp för Jesus, flera avfallingar återupprättade och 10 gamla döpas i sina byar.

Medhjälpare i missionsarbetet.

I DEN lilla byn Ngombe föddes på sin tid det barn, som en gång skulle bliva en av vår kongomissions första evangelister och ett Herrens utkorade redskap. Han fick namnet Kiasungwa.

I Kiasungwas födelseby rådde den svartaste hedendom. Hans fader var hövding i byn och dessutom avgudapräst. Som sådan anlätades han vid sjukdomsfall och olyckor, men han kunde ock uppenbara hemligheter. Han kände ju till allting.

I de vita, vilka kommit som inkräktare till hans land, såg han en stor fara. Han förmanade därför folket och framför allt mödrarna, att de icke skulle låta sina barn komma i någon beröring med de vita. Han lät stänga den skola, som vi lyckats få till stånd i hans by, och förbjöd lärarna att samla folket till möten. Han förbjöd ock folket att lyssna till vad lärarna hade att säga och sökte förhindra, att barnen besökte skolan. Den som överträdde hans befallning, hotades med straff. Trots detta lyckades jag dock åter få skolan i arbete. Då min hustru vid ett tillfälle besökte byn och samlade kvinnorna till möte, blev

han så förbittrad, att han gick in i sitt hus efter bössan i avsikt att skjuta henne. Han hindrades emellertid därifrån av några karlar, som kastade sig över honom och togo bössan ifrån honom. Aldrig ville han själv lyssna till Guds ord, även om han stundom skröt med att hans son var lärare vid missionsstationen.

Så inträffade en händelse, genom vilken hövdingen fördes i direkt kontakt med oss. I sällskap med en av sina söner hade han vid ett tillfälle varit ute för att jaga leoparder. Under jakten hade de skadeskjutit en leopard, vilken i fullt raseri rusat på dem och rivit sönder dem så illa, att de båda måste föras till missionsstationen för att få vård. På så sätt kom min hustru i tillfälle att hjälpa den gamle hövdingen, vars liv dock icke stod att rädda. Under den tid han låg sjuk, hade hon rika tillfällen att få tala med honom om den store läkaren och frälsaren, Jesus Kristus.

Sonen Kiasungwa, som av fadern lärt sig att frukta för de vita, var icke mera rädd för dem, än att han begärde få genomgå missionens skola, där han ock togs emot.

Det dröjde icke så länge, förrän den vetgirige Kiasungwa var den främste i elevskaran. Han omfattade snart den kristna läran och lämnade sitt unga hjärta åt Gud, fastän han mycket väl visste, att såväl hans far som födelsebyns befolkning skulle komma att hata honom. Han vågade ej heller på lång tid besöka sin by. Så småningom vann han dock både förtroende och aktning, och det var säkerligen genom hans inflytande som fadern gav sin tillåtelse till att en skola öppnades i Ngombe. En tid tjänstgjorde Kiasungwa där såsom lärare tillsammans med en av missionär K. J. Pettersson friköpt slav,

Mayala, men då vi ansågo honom vara den lämpligaste att upptaga arbetet i byn Kizeka, där vi, såsom jag berättat i första delen av denna bok, lyckats komma in, blev han förflyttad dit. Han upptog arbetet där, kämpade och segrade.

Då missionärskåren reducerades starkt genom de täta dödsfall, som inträffade, måste verksamheten vid Kibunzi station skötas från Diadia. En infödd lärare måste taga ledningen av arbetet vid den förstnämnda stationen, och vem var lämpligare därtill än Kiasungwa? Han förflyttades därför från Kizeka till Kibunzi och skötte sina uppgifter till allas vår belåtenhet och glädje.

Kiasungwa ingick äktenskap med en präktig och gudfruktig kvinna. De levde ett lyckligt familjeliv tillsammans. Prövningar uteblevo dock icke. Först dogo makarnas två barn, och till sist togs även hustrun bort. Själv drabbades Kiasungwa av sömnsjukan, som gjorde honom nära nog vansinnig. Han måste noggrant bevakas och stundtals bindas. Han grät som ett barn, då man träffade honom. Efterhand klarnade dock hans förstånd. Han kunde åter tala till folket, sade det farväl och uppmanade dem alla att leva för Herren.

Så fick även Kiasungwa sluta sin dagar och gå till den eviga ron. Vi sörjde honom djupt och saknade honom mycket i arbetet vid Kibunzi.

— — —
Namnet Eliza Nkambulu är känt över hela vårt missionsfält i Belgiska Kongo och vida därutöver av både vita och svarta. Enbart detta förhållande visar, att Nkambulu är en man av stor betydelse.

Nkambulu räknar sig som missionens tillhörighet. Som han är den förste bland våra friköpta barnhemsbarn,

räknar han sig som hövding över alla dessa, vilka vi upp-tagit som missionens barn. En bättre hövding kunde de heller aldrig få, om de skulle ha en sådan.

Nkambulu härstammar från den vackra Mbidi-byn, där hans fader var hövding. Denne, som var den äldste i sin syskonkrets, ansågs vara mycket rik. Hans broder, som var den andre i ordningen, var avundsjuk på honom för hans rikedom och stod efter hans liv. När han en dag befann sig i skogen för att skörda frukt, passade brodern på att skjuta honom bakifrån, så att han föll död ned till marken. Då det icke fanns varken åklagare eller domare, tillägnade sig brodern såväl hövdingevärdig-heten som ägodelarna. Icke långt därefter sålde han Nkambulu som slav. Det lyckades sedan missionär K. J. Pettersson att friköpa honom, vilket ock blev till yng-lingens räddning.

Nkambulu var väl omkring tolv år gammal, då han friköptes. Han fick då börja gå i skola och røjde snart en synnerligen stor begåvning. Han artade sig väl och överlämnade sig tidigt åt Gud. Vid dopet fick han namnet Elisa.

Alltsedan Nkambulu blivit kristen, stod hans håg till lärarekallet. Det var rent av gripande att se, hur allvarligt han tog det, då vi 1894 skulle utvälja några personer till evangelister. Vi hade inga läskunniga äldre kristna. Jag kände ingen så bra som min trogne tjänare Mbembo, var-för jag föreslog denne. Han blev ock enhälligt vald till evangelist. Då Nkambulu ansåg sig förbigången, berördes han till synes mycket starkt därav. När någon sedan före-slog även honom och jag frågade, om han önskade ägna sig åt lärarekallet, förklarade han, att det vore hans högsta önskan. Så blev även han enhälligt vald. I en by,

som då bar namnet Kibangu, men som sedan efter en flyttning benämndes Nsundi, fick Nkambulu sitt första verksamhetsfält som lärare och evangelist. Byns innevånare voro till en början mycket otillgängliga, men Nkambulu vann snart deras förtroende. Han blev icke

blott deras lärare utan även deras rådgivare i allt. Han fick deras hjälp att bygga skolor och lärarebostad, men då han sedan försökte få dem att hjälpa till i arbetet ute på fälten med att plantera jordnötter och fruktträd, misslyckades han. Sådant arbete ansågs icke höra männen till. Nkambulu tog då skolpoj-karna till hjälp. Han satte potatis och planterade jordnötter och majs. Några månader

senare fick han inhösta en rik skörd. Männen hade skratat åt honom, då han var upptagen med sitt planteringsarbete. De ansågo det vara en skam för en man att arbeta på fältet likt en kvinna. Men då skördetiden var inne och resultatet visade sig, förstodo de, att det var bättre att arbeta och få rikligt med mat än att gå sysslolös och sedan svälta.

Nkambulu var aldrig sen att utnyttja de tillfällen, som

Elisa Nkambulu med familj.

gåvos till att meddela lärdomar. Nu kunde han praktiskt visa dem sanningen i Herrens ord: "Den som icke vill arbeta, han skall icke heller äta." Så lyckades det honom efterhand att få männen med sig till arbetet på fälten, och hela byn förvandlades snart till den främsta i trakten. Genom Nkambulus verksamhet kommo ock många av byns innevånare till tro på Herren.

Som lärare var Nkambulu ett mönster. Han arbetade alltid med bestämda mål i sikte, och han uppnådde dem också. Kanske det till stor del är hans förtjänst, att missionen fått icke mindre än sex lärare från denna by.

Nkambulu har en fast och stark karaktär. Han är icke mångordig och icke stridslysten. Då han talar, har han alltid något av värde att säga. Han är klok och beräkande och förhastar sig aldrig.

Från början var Nkambulu icke med om att införa förbud mot palmvinsdrickandet i den kristna församlingen. Men då beslutet om dess införande var fattat, böjde han sig lojalt inför det och smakade sedan aldrig palmvin. Han höll ock strängt på att detta förbud skulle upprätthållas, så länge det var gällande. Men då en evangelistkonferens, som trott sig ha makt att förändra stadgarna, sedan beslutade att stryka paragrafen ifråga, höll Nkambulu lika hårt på detta beslut, emedan han ansåg det vara riktigt. Följden blev den, att Nkambulu i likhet med många andra måste uteslutas ur församlingen. Det skedde till vår obeskrivliga sorg. Någon anmärkning hade man dock icke att göra mot honom. Aldrig var han tillsammans med sådana, som överlastade sig, och aldrig såg man honom drucken.

Hur Nkambulu kände det, då han såg vår sorg för hans skull, är icke lätt att säga. Själv kunde han icke förstå,

att han begått någon synd genom att dricka litet palmvin. Han önskade ock allvarligt, att vi skulle giva med oss, i synnerhet som ingen av oss någonsin sett honom berusad, men då det här gällde en principfråga och då vi redan haft tillräckligt många syndafall att göra med, höllo vi fast vid vårt beslut. Då hände det värsta. Nkambulu tog sig en andra hustru. Var det möjligen för att han på så sätt skulle muta sitt onda samvete, eller skedde det av trots?

Då jag vid ett tillfälle talade med honom om saken, erkände han, att han begått ett fel, då han tagit en andra hustru. Han kunde dock alltfört icke anse det som synd att dricka palmvin.

— Möjligen, sade han, genom att jag blivit andra till anstöt och er till sorg. Jag känner, att det inte är, som det skulle vara, och nog önskar jag komma tillbaka till församlingen.

Det dröjde icke heller så länge, förrän Nkambulu lämnade sin andra hustru, gjorde upp alla andra mellanhavanden och begärde församlingens förlåtelse. Han blev ock åter upptagen i församlingen. Även om han alltfört behåller sin övertygelse, har han dock aldrig sedan smakat något palmvin.

Som talare är Nkambulu oöverträffad. Vanligtvis tager han ett ordspråk eller ett bibelord till utgångspunkt för sitt tal. Stundom kunna hans uttryck verka frapperande, och man måste fråga sig, vad han egentligen menar, men alltid har han ett bestämt mål i sikte. Ett exempel kan här anföras:

Då doktor Georg Palmær på grund av sin sjukdom måst återvända till hemlandet men sedan återkommit frisk och kry till Kongo, steg Nkambulu vid välkomst-

mötet fram, bugade sig för doktor Palmær och klappade händerna, varefter han vände sig mot församlingen och yttrade: "Låtom oss glädjas och fröjdas, ty denne min son var död och har fått liv igen." Så kom han in på frågan om sömnsjukan, mördaren, som varit nära att ödelägga landet. Han talade om, hur doktor Palmær kommit till Kongo och lyckats rädda dem ur dödens gap, hur de jublat och tackat Gud för hans arbete bland dem. Han erinrade om, hur sjukdomen fått makt även med läkaren och hur han måst föras bort för att dö. "Så trodde vi", fortsatte han, "och vi sörjde honom såsom död. Sorgen var stor hos hela vårt folk, men vad är det vi se i dag? Han har fått liv igen. Han är frisk och kry. Skulle vi då icke glädjas och fröjdas? —r-r-r-r-rr tjia!"

Hela skaran brast härvid ut i ett starkt fröjderop.

Här ett annat exempel:

I en predikan vid en offerfest yttrade Nkambulu: "Våra vita tala ofta om självunderhåll såsom ett mål, vilket vi skola eftersträva och slutligen vinna. Detta mål kommer väl ock att uppnås, men då vila säkert de flesta av oss i våra gravar. Ju längre jag får vara med och arbeta, desto bättre inser jag vår egen oförmåga och vårt eget oförstånd samt vårt behov av våra vita lärares ledning. För tjugo år tillbaka skulle vi lärare ha känt oss dugliga nog och ansett oss väl kvalificerade att på egen hand föra verket framåt. Då kände vi oss starka och tyckte oss vara så förståndiga. Då ville vi leda och ha bestämmanderätt vid våra konferenser. Då upphävde vi palmvinsförbudet trots våra vita lärares protester. Då gjorde vi det ofta svårt för våra lärare och fäder. Nu förstå vi, hur barnsliga och övermodiga och oförståndiga vi då voro. Genom Guds nåd ha vi fått lära oss inse

vår oförmåga och vårt behov av de vitas hjälp. Vi ha fått lära oss, att vi inte tro på Gud och arbeta förgäves. Vem kunde för bara tio år sedan tänka sig, att Kibunzi församling nu skulle bestå av mer än tvåtusen medlemmar, och vem kunde då drömma om, att den offerinsamling, vi i dag ha, skulle ge över tvåtusenfemhundra francs som resultat? Men, mera tro, mera offersinne, mera bön och mera nit behöva vi. Det skall ock Gud giva oss."

Då min hustru och jag hade vårt avskedsmöte i Kibunzi, innan vi för sista gången skulle lämna Kongo, lät Nkambulu alla de andra tala först. Sedan stod han själv upp, såg sig omkring och yttrade: "Mycket har här talats till tata och mama Flodén, och i allt instämmer jag. Ingen har dock sagt, vad jag nu tänker säga. Det är detta: "Bulungidi" (= Det är nog). Då de förra gången reste hem, sade de, att de troligen inte skulle komma tillbaka någon mer gång, men vi trodde, att de ändå skulle komma. Vi längtade efter dem, och vi behövde dem. Därför "kältade" vi på Gud dagligen och envisades, att han på nytt skulle skicka dem till oss. Så sade Gud till dem, att de skulle resa, och de kommo. Nu önskade jag visserligen, lika väl som alla ni andra, att de skulle komma tillbaka ännu en gång, men tata Flodén har sagt, att han är för gammal för att på nytt komma hitut. Jag kan visserligen inte se någon ålder på honom. Jag har sett honom i arbete tidigt och sent, sett honom bära träd och plank, som andra inte orkat med, sett honom gå som en yngling, men vi få väl ändå tro, att han är många år gammal. Om han komme hit på nytt, kanske han inte kunde lugna sig vid stationen utan ville ut i byarna, och jag kan inte se honom, allas vår tata, begiva sig ut i dessa berg och i denna solhetta utan bärare. Så svårt som det nu är efter

bärare, skulle jag inte kunna se honom gå här och vara ledsen över att han inte finge komma ut till folket i byarna. Det är därför jag säger: "Bulungidi, batata" (= Det är nog, fäder). Nu vill jag bara säga: För allt vad ni gjort oss, för allt vad ni givit oss och för allt, ni varit för oss under denna långa tid, tu — tutondele!"

I detta "tutondele" instämde hela den stora skaran.

Nkambulu är den ledande själen och de vitas högra hand i verksamheten vid Kibunzi. Till honom hänvisas alla lärare, alla församlingsmedlemmar och alla andra, då de komma på besök. Ibland kan man se honom liksom undrande, var han skall göra av alla, men när han strukit sig med handen ett par gånger bakom örat, har han funnit på råd. Aldrig finner han någonting omöjligt. Alltid har han råd för allt och alla.

Till Nkambulu vänder man sig rörande de arbeten, som skola utföras, och till honom går man, då man önskar sända bud till någon av de andra stationerna och då man behöver bärare. Nkambulu är ansvarig för barnen i skolan och deras arbete utomhus. Vi tacka Gud för Nkambulu.

— — —

Under den lärarekonferens, som hölls vid Vivi, innan min hustru och jag reste hem från Kongo, fick en lärare från varje missionsstation berätta om sitt arbetsfält. Läraren från Kingoyi, Metusala Mwanda, höll då ett tal, som grep oss alla mycket starkt. Hans uppträdande, hans ödmjukhet och gudsfruktan bidrogo i sin mån till att förstärka intrycket. Han verkade som ett riktigt helgon. Sedan han hållit sitt tal, bad jag honom, att han skulle skriva ned det och låta mig få det. Talet följer här:

"I augusti 1920 fick jag i uppdrag att gå till Mos-

sendjo. Dessförinnan hade tata Walder begärt ett samtal med mig. Han sade därvid: 'Du skall gå till Mossendjo, ty konferensen har valt dig därtill. Tata Ålin, som varit där, skall flytta till Indo.' Mitt hjärta brann som av eld, och jag försökte att komma med ursäkter. Tata Walder blev då mycket allvarlig och sade: 'Vi ha kommit från ett fjärran land hit till er, men ni kunna inte ens tänka på era egna.' Jag kände mig mycket orolig och fruktade att gå till ett fullständigt okänt land, men jag måste ändå lova att gå. 'Du bör ock taga din hustru och ditt barn med dig dit', fortsatte tata Walder.

Då folket fick kännedom härom, sade alla hennes släktingar: 'Vi komma inte att tillåta vår syster att följa med.' Jag svarade då: 'Får hon inte följa med, behöver hon inte heller stanna i mitt hus.' Då ropade de till mig: 'Är det du, som äger henne?' Jag svarade: 'Nej, jag äger inte henne, men hon är min hustru.' Då de förstodo, att hon ändå ville följa med mig, utbrusto de.: 'En sådan dum kvinna! Hon vill vandra omkring som en karl.'

Vi startade vår resa till Mossendjo. Hon bar barnet och sin korg och gick verkligen som en karl, fastän det var många, stora berg. Den femte dagen kommo vi till Indo. Där mottogos vi mycket vänligt av tata Ålin. Han visade oss ett hus, i vilket vi fingo bo i två dagar för att vila våra fötter. Den tredje dagen bröto vi på nytt upp för att gå till Mossendjo. Färden tog fem dagar. På den sjätte anlände vi dit. Där mötte oss Mose Lunungu. Han och Kinwani hade fått i uppdrag att vakta stationen med alla dess tillhörigheter både dag och natt.

På kvällen tog Mose Lunungu mig med till en närbelägen by, som hette Muyonzi, där vi hade ett möte. Han föreslog sången 229: 'Kinza Nzambi, Nzambi ni tata.' Av

detta begrep jag icke ett ord. Då började de förundra sig över att jag inte kunde sjunga. De tyckte det var ledsam och bådo mig försöka. Jag följde deras önskan, men det gick inte. Då tog jag i stället upp och sjöng en av våra sånger. De fröjdades då och undrade, om jag ändå inte skulle kunna sjunga deras sånger. Dagen därpå hälsade vi på i några närliggande byar för att jag skulle visa mig för folket. Då lärde mig Mose Lunungu Joh. 3: 16—18. Dessa ord lärde jag dem, tills de kunde dem fullständigt.

Sedan kommo Edw. Karlman och C. N. Börrison på sin undersökningsresa, då de också fingo koncession vid Mossendjo. Nu började jag vandra omkring i byarna, sjöng och undervisade folket. Kvinnorna och barnen voro särskilt glada åt sången. De lärde sig dock icke blott sångerna utan även åtskilliga bibelställen. Några av dem avlade också snart den goda bekännelsen. Efterhand började jag även undervisa i franska. Jag fick då ett hundratal elever.

Det var ett farligt land att leva i, ty där finnas många farliga djur. De äta många människor. År 1922 togo de tjugofem personer, som jag kände till. De kommo ock mycket nära våra områden men gjorde där ingen skada, åtminstone inte så länge jag var där. År 1923 blev jag kallad till Indo, där jag arbetade i två år. De vita ville inte, att jag skulle flytta därifrån, utan att jag i stället skulle kalla dit min hustru. Samtidigt skickade tata Unsgaard en lärare, som skulle byta ut Laomi Ndilu, men efter en månad kom det bud, att han låg sjuk och var nära döden. Vi sände medicin till honom, men hans tid var ute. Han dog den 23 eller 24 juli år 1924. Innan dess hade han fört många, många till frälsning. I augusti kom Yelemia Ngoma till Indo för att fortsätta till Mossendjo,

men han ville inte gå dit utan återvände hem tillsammans med sin hustru och sina barn. Då det nu inte fanns någon lärare att få, måste jag gå dit och stanna där, tills någon annan kunde anskaffas. I två månader väntade jag förgäves. Sedan blev jag åter kallad till Indo. Då jag kom dit, fann jag mitt barn mycket sjukt. Min hustru och jag togo då vårt lilla barn och gingo den långa vägen till Kingoyi för att få hjälp, men där kunde de ingenting göra. Då startade vi åter och gingo till Kibunzi för att träffa doktorn och få hjälp, men det var förgäves. Barnet dog.

Sedan kallades vi åter till Mossendjo. Jag gick då dit. Min hustru stannade för att få hjälp för ett styggt sår, som hon fått, då hon grävt kassavarot. Hon kom sedan efter till Mossendjo, och vi stannade där i två år, varpå vi fingo återvända till vår by, där vi arbetade under stor glädje en tid framåt. Men andra tider skulle komma. Vi känna till satans list. Han vill förstöra Guds verk. En del avgudapräster togo sig för att göra tecken och under, vilket kommo många på fall. Många ha dock fått hembud och vila nu i ro.

År 1928 blevo vi lärare av administratören utkommen-derade till Madingu för att arbeta på järnvägsbygget mot Pointe Noire. Där arbetade en mängd olika folk. Där samlades vi ock för att sjunga, bedja och undervisa. Många församlingsmedlemmar från Missionsförbundets mission samlades också med oss. En del avfällingar bådo om nåd. Många voro sjuka, och dagligen dogo många. Även tre av våra lärare dogo. Där fick jag ock meddelande om att min hustru hade dött den 14 januari 1929. Hon lämnade tre barn efter sig. Två av dem ha sedan dött. Nu är jag ensam kvar med ett litet barn, som föddes i Mossendjo.

Men vad skall jag göra? Job sade: 'Herren gav och Herren tog. Välsignat vare Herrens namn.' I sången 154 har mitt hjärta funnit hugsvalelse. Jag har ock ett fast hopp ifråga om dem, som kallats hädan, men många av min hustrus närmaste ha sört mycket.

I fyra månader har jag varit hemma, men nu har jag åter blivit kallad till Mossendjo, och jag vill stå upp och gå på min Herres kallelse, ty jag känner det som en ständig eld i mitt hjärta, då jag tänker på mina vänner och mitt arbete där. Mitt samvete tvingar mig att gå dit. Där ha vi många stammar, som inte ha hört det glada budskapet. Över dessa ömkar jag mig, såsom Jesus gjorde. Därför, älskade vänner, låt oss förena oss och bedja om Guds kraft att föra våra strider. Låt oss förena oss i att överlåta oss som ett offer åt Gud, fastän vi endast äro stackars syndare.

Eder i Jesus
Metusala Mwanda."

— — —

Lovisa Yamfila hade kommit till hög ålder. Hur gammal hon i verkligheten var, visste hon icke själv och icke någon annan heller. Man har icke i Kongo några anteckningar i kyrkböcker såsom här hemma. Man räknar icke heller tiden på samma sätt, som vi göra, Kongonegern har sin tid indelad i fyra marknadsdagar samt i regn- och torrtider. Yamfila var emellertid gammal, kanske åttio år, men hon hade varit ung även hon. Hon kände till den tid, som med full rätt kunde kallas barbarismens tidevarv. Hon kunde ock tala om denna tid, men hon hade så svårt att finna ord för vad hon ville säga. Hon skakade vanligen på huvudet, då man kom in på detta ämne.

— Inte kunde barnen leka så då, som de nu göra. Vi

bara fruktade. Kanske vi skulle offras för att blidka gudarna?

— Har du då, Yamfila, sett något barn offras?

— Ja, det har jag. Jag minns mycket väl ett sådant offer, då jag var med och såg på. Jag glömmer det aldrig. Det begrovs levande.

Gamla Yamfila skakar på sitt huvud.

— Hur gick det till då?

— Det var så, att avgudaprästen blivit anlitad för att avvända en olycka i byn. Efter en del undersökningar dömde han en flicka att levande begravas. Avguden hade uppenbarat för honom, att hon var skuld till olyckan. — Flickan var så här pass stor.

Yamfila mäter ut en höjd med handen, varav vi kunna sluta, att den lilla väl kunde vara omkring tio år gammal.

Hon är ndoki. (häxa), sade prästen. En grop skulle grävas i jorden och i den skulle flickan stiga ned och lägga sig. Så skulle hon levande begravas.

— Ah, tata, vilket trummande det var och vilket väsen, och så mycket folk sedan! — Så kallades flickan fram. Då hon fick se graven, började hon gråta bittert. Då röto de åt henne och befallde, att hon skulle stiga ned i graven, annars skulle de skära halsen av henne. Hon bad så bevakande, att hon skulle få litet gräs att ligga på. En kvinna sprang då efter litet gräs och kastade ned i graven, och så måste den stackars flickan stiga ned där. — Ah, tata, vilket väsen! Vilket skrik och vilket trummande, då hon steg ned! Så fyllde de graven med jord. — Jag glömmer det aldrig, nej aldrig. — Tänk, så gott vi ha det nu!

Yamfila var änka, redan då jag kom till Kibunzi. Hon torde väl då ha varit en femtio år. Hon var en mycket

vacker kvinna och hade varit bortgift fyra gånger, men alla hennes män hade dött.

— Många gånger sedan ha de förföljt mig och velat gifta sig med mig. Men, ngongo ami (= jag vill inte), försäkrade hon.

Yamfila blev tidigt omvänd till Gud. Hon var en av de första kvinnliga medlemmarna i vår församling. Från den första dagen till den sista visade hon sig vara en sann kristinna. Hon var alltid glad och vänlig. Aldrig hörde jag Yamfila vara missnöjd. Aldrig såg jag henne förgå sig, och aldrig hörde jag någon ha ett ofördelaktigt ord att säga om henne. Däremot hörde jag många berömma henne.

Med stor lust tog hon aktiv del i församlingsarbetet. Ofta tog hon med sig någon annan kvinna och gick ut till någon by för att vittna om Kristus. Vanligen gingo de på lördagskvällen och stannade borta till söndagens kväll, då de vid mötet berättade sin erfarenheter. Ibland blevo de väl hånade och skymfede, men de ledo gärna detta för att få vittna om sin frälsare. Att lida för hans namns skull var ingen skam, menade Yamfila. Aldrig var Yamfila sen att tala med människor om Gud efter mötena. Jag minns så livligt, då jag efter ett möte såg henne slå armarna om en hednisk kvinna från Kiasi-byn. "När skall du komma till Jesus?" hörde jag henne fråga. "Jag har ju mina svin att vakta", svarade den andra. "Jag har svin, också jag, men det går ändå. Kom du till kvinnoskolan. Där ha vi så roligt." — "Ja, kanske jag skall komma", svarade den andra.

Någon tid efter detta samtal kommo många kvinnor från Kiasi-byn för att få undervisning. Under en lång tid hade vi ända upp till etthundra kvinnor att undervisa i

Medhjälpare i missionsarbetet

den s. k. morgonskolan. Det var ock vid denna tid den första stora väckelsen utbröt vid Kibunzi.

Även i det praktiska livet uppenbarade Yamfila sin gudsfruktan. Hon trodde barnsligt på Gud och hans löften och talade med honom som ett barn med sin mor. Vid

Församlingsmedlemmar vid Kibunzi.

ett tillfälle hade vi inom församlingen bestämt, att medlemmarna skulle göra i ordning fält och plantera majs för missionens räkning. Även en del kvinnor, som icke tillhörde församlingen, ville vara med. Då fälten voro iordningställda och kvinnorna skulle plantera majsen, såg jag en syn, som aldrig går ur mitt minne. Kvinnorna ställde sig i en rad, togo majsborn i ena handen och hackan i den andra. Så böjde de sig alla i bön till Gud. Yamfila var den, som ledde. De kände behov av att bedja Gud välsigna deras lilla insats för församlingens räkning. Det gjorde han ock rikligen.

Då jag under palmvinsstriden tvingades utesluta en stor del församlingsmedlemmar, kom Yamfila en dag för att trösta mig.

— Var inte alltför ledsen, tata. Det är ännu många kvar i församlingen. Många ha ock redan gått till himlen. Vi ha också Gud kvar.

Allt detta visste jag väl förut, men då den gamla Yamfila på detta sätt och vid detta tillfälle kom som ett Guds sändebud till mig, gjorde det mig särskilt gott.

Yamfila blev tidigt vald till församlingstjänarinna. Fastän hon icke kunde läsa, var hon säkert både den mest trogna och den mest arbetsamma inom kretsen. I det tysta utförde hon ett mycket gott arbete.

Då Yamfila började åldras, blev hon trött. Mötena i kyrkan ville hon dock icke försaka. Hon kom, stödd på sin käpp, till dessa, och då hon till sist uteblev, förstodo vi, att det var illa ställt med henne. Min hustru och jag gingo då för att besöka henne och funno henne liggande på sin enkla bädd. På golvet framför henne brann en eld. Det kändes så ömt att se henne i hennes ensamhet. Då vi frågade henne, hur det stod till, svarade hon:

— Det är inte farligt med mig, men jag orkar ju inte gå någonstades.

— Men är det inte svårt att vara så här ensam?

— Jag är inte ensam. Jesus är ständigt härinne, och jag talar med honom, sade hon och log så vackert mot oss.

Vi besökte henne sedan varje dag, så länge hon levde. En kväll då vi kommit till henne och frågade, hur hon hade det, fingo vi till svar:

— Tack, det är bra, men det är så svårt att komma ned på sina knän. Det går inte nu längre. Är det synd?

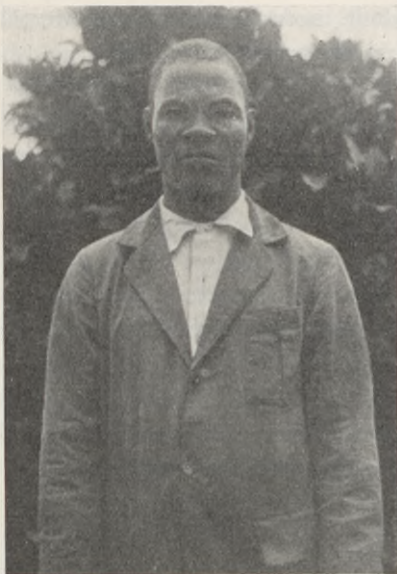
— Nej, kära Yamfila, svarade jag lugnande. Gud

unnar dig gärna att vila på din säng. Snart kommer han ock för att hämta dig till sin härlighet.

Det dröjde icke heller länge, förrän han kom och hämtade henne. Då vi följande morgon besökte hennes hydda, funno vi henne liggande död på bädden.

Stilla och fridsamt hade Yamfila levat. Stilla och fridfullt somnade hon ock in i döden för att vakna hos Gud. Vid hennes grav hade samlats en stor skara människor. Alla förnummo helt visst något av frid och lugn mitt i sorgen, och mer än en var säkert villig instämma i Bileams ord: "Må jag få dö de rättfärdigas död, och blive min ände såsom deras ände."

Jesaya Kilola.

En av vår missions mest kända och trogna lärare i Kongo var Jesaya Kilola. Vid hans död berättade missionär August Jansson en del om honom i tidningen Missionsförbundet. Jag låter här Janssons berättelse inflyta.

"Ingen, som vandrat karavanvägen mellan Songololo järnvägsstation och Mukimbungu missionsstation, glömmmer, hur trevligt det var att efter en ansträngande dags-

marsch få tåga in i den trevliga byn Mpelo och få taga in i Kilolas efter kongoförhållanden så ovanligt präktiga hus samt finna allt ordnat för sitt välbefinnande. Var Kilola hemma, så möttes man ock av hans glada, hjärtliga välkommen.

Han har nu kämpat ut, vår gode, trogne vän och nitiske, glade medarbetare. Han hörde till de gamla. Ja, han var för närvarande den äldste av våra infödda evangelister. Han var född i Mpelo något av de sista åren på 1870-talet. Således medan ännu allt folket i de trakterna vandrade i den svartaste hedendom. Han kunde berätta om att hans första minne av de vita var, då han såg Nils Westlind slå ned en påle i marken till tecken på att nu skulle här i hans by börja ett Guds verk. Sedan blev han tagen i tjänst hos en statens man, Mbusi vid Bakabaka, en man, som genom grymhet och ohederlighet ådrog sig Kasifolkets hat, så att de gjorde uppror och dödade honom. Kilola flydde då tillsammans med denne ämbetsmans soldater undan upprorsmännen och kom så hem till sin by men stannade där endast en kort tid. Sedan finna vi honom i skola vid Mukimbungu och därpå i tjänst hos missionärerna vid Nganda.

Under sin skoltid fann Kilola sin Frälsare och intogs i den kristna församlingen. Den har han sedan tillhört hela denna tid, och vid hans namn i församlingsboken finns ingen anmärkning. Hans håg var att få gå ut och vittna om sin Frälsare, och år 1897 efter genomgången kurs i evangelistskolan på Mukimbungu började han såsom ett evangelii vittne bland sitt folk och har sedan dess stått troget i oavbrutet arbete.

Sin mesta tid har han tjänat som distriktsföreståndare för Nsweka-distriktet, ty med det utpräglade herdesinne,

som förefanns hos honom, ansågs han rätt snart passande som herde för de församlingsgrupper, som funnos inom det området. Få äro de lärare jag samarbetat med, som med sådant intresse följt var och en av de troende inom sin församlingsgrupp. När t. ex. någon föll i synd och gick bort från Gud, så hände det, att Kilola under nattens timmar vätte sitt läger med tårar över deras olycka. Med honom kunde man dela bekymret för församlingens väl. När man talade med honom i församlingstvård, var det ej i känslan av att man hade en, som man skulle undervisa i detta ämne utan en, som man samrådde med. Efter ett sådant samtal kände man sig lättad. Han axlade bördan med oss och hjälpte oss att bära den.

Han var en begåvad talare, varm och nitisk. Man kände, att han trodde, därför talade han. När han från talarestolen vittnade om Guds kärlek, strålade hans ansikte av glädje och fröjd, och ofta vibrerade hans stämma av djup rörelse. När han talade om synd och dom, präglades hans drag av djupt allvar. Låt mig här anföra, vad redaktör J. M. Ollén säger i sin bok *Missionsbragder*, sid. 497, om Kilola:

"Kongos land var en kyrkogård som dalen med de döda benen, varom Hesekiel talade. — Det var Kilola, den gamle, varmhjärtade evangelisten, som talade, och hans blick var ljus och god. Han stod där inför den stora åhörareskarar, som till trängsel fyllde Mukimbungukyrkan, och såg så glad och hjärtlig ut; han hör till dem, på vilkas anlete Guds frid satt sin prägel. Hans hederliga svarta ansikte strålade av djup inre lycka, när han fortsatte: Kongo behövde liv, och därför sände Gud de vita hit med sitt livgivande evangelium. Gud kan ge liv. Vi människor ha många 'om', som stå oss i vägen, men

för Gud finns inga om. Gud kan ge liv, och han vill det. — Evangelisten gjorde ett kort uppehåll, innan han fortsatte: — Det är ej nog att höra de vita, det är ej nog att lyssna till deras läror. Det är ej nog att veta, att man måste ha liv. — Och jag såg åter det strålande lyckoskimret över det grovhuggna svarta ansiktet. Det var samme man, som vid 25-årskonferensen predikade över texten: 'Jag tackar dig, Fader, att du fördolt detta för de visa och förnumstiga och uppenbarat det för de fåkunniga; ja, Fader, ty så har varit behagligt för dig.' Han talade så, att intet öga i hela församlingen var torrt, talade i helig ande och kraft om Guds underbara nåd mot de fåkunniga och elända, talade endast som den, som sett Guds härlighet, kan tala. Så även nu.' — —

Kilola var en öppen och känslig natur, som ej kunde dölja sitt varma, rika hjärtas känslor. De flödade över ibland. Första gången jag såg en neger hejdlöst gråta av rörelse var, då Kilola på avskedsmötet för missionärs-paret Laman en gång grät som ett barn. Han kunde ej för gråt avsluta sitt tal till dem utan sade till de församlade, då han lugnat sig något: 'Jag vet, att ni anse detta som något oerhört opassande för oss svarta, men jag kan ej hjälpa det, jag måste gråta.'

Kilola var högt aktad och mycket avhållen även av folket i allmänhet. Ofta blev han anlitad att giva råd och ledning i deras rättegångar eller mellanhavanden. Detta visade sig ock nu vid hans begravning, ty enligt vad missionär Berg skriver, var den mycket storslagen. Av sina ägodelar hade han förordnat, att en tredjedel skulle tillfalla missionen, något som vittnar om hans nit för Herrens verk in i det sista."

Axplock från en lärarekonferens i Kongo.

ÅR 1929 hölls i byn Vivi i närheten av Matadi den i vissa avseenden största och mest betydelsefulla lärarekonferens, som någonsin hållits i Kongo. Konferensen var anmärkningsvärd redan ur den synpunkten, att en självunderhållande församling tagit emot den. Detta förhållande blev oss till icke ringa hjälp under diskussionen i de betydelsefulla frågor, som vid konferensen förelågo till dryftning. Fyra av dessa frågor behandlade just problemet om självunderhåll och självstyrelse. Tre av dessa hade blivit inlämnade av infödda kristna. Den fjärde hade kommit från missionärernas konferens i Madzia, vilken föreslagit både självunderhåll och självstyrelse för den infödda församlingen i Kongo. Utom dessa spörsmål hade vi fyrtiofem andra frågor att diskutera.

Trots de långa och besvärliga färderna, vilka för en del tagit ända till sju dagar i anspråk, hade jämt ett-hundra lärare samlats från skilda håll. Enbart åsynen av denna skara välklädda missionsarbetare var imponerande. När så den stora kyrkklockan ringde samman till vårt

första möte, klappade våra hjärtan av hänförelse. Över trehundra människor voro samlade för att övervara konferensens högtidliga öppnande. Som ordförande tjänstgjorde missionär Sam. Hede. Den originelle läraren Luka Didi från Kinkenge höll konferenspredikan, och evangelisten Tandu i Vivi hälsade konferensen å församlingens vägnar välkommen. Att förberedelserna vållat åtskilliga bekymmer var helt naturligt. Det var icke blott de hundra lärarna, som behövde logi och mat under vistelsen i Vivi. Ytterligare ett hundratal personer, bärare och andra, hade samma behov.

Sedan konferensen konstituerat sig, upptogs först en del bibelfrågor till samtal. Bland dessa märktes sådana som "Upptända icke Sodoms synder Guds vrede även under närvarande tid?" — "Då Gud och hans son äro ett, varför visste då icke Jesus om tider och stunder?" — "Varom skola vi bedja i Jesu namn, för att Fadern må bliva förhärligad?" — "Hur kunde den rike mannen och Lasarus tala med varandra?" — "Varför skall satan släppas lös, då han ju en gång fått sitt straff?"

Dessa frågor diskuterades med stort intresse.

Frågorna rörande lärarna sysslade huvudsakligast med sådana problem som hjälplärarnas bristande kunskap i Guds ord samt huruvida deras lämplighet för lärarekallet skulle grundas på deras kunskap i franska språket eller deras pedagogiska förmåga. Även andra frågor beträffande lärarna voro uppe för behandling.

Diskussionen var livlig. Kritiken var ofta skoningslös men alltid öppen och ärlig. En stark hänförelse behärskade talarna.

Konferensens huvudintresse knöt sig dock till den stora frågan om självunderhåll och självstyrelse. Den hade på

förhand blivit preparerad inom församlingarna i Belgiska Kongo, där den rönt rent av oväntad förståelse. Även missionärerna hade diskuterat den, dels vid årskonferensen sommaren förut, dels vid ett förberedande sammanträde i Matadi, dit representanter av infödda lärare för samtliga stationer blivit kallade.

Aldrig torde väl en fråga ha diskuterats under känslan av ett så heligt allvar och en sådan hänförelsens glöd, som fallet nu var. Särskilt intressant var den berättelse, som den gamle veteranen Manangu och en lärare från Vivi lämnade rörande förhållandena där. Båda sade sig ha hyst stora farhågor, då tata Hede föreslagit dem, att församlingen i Vivi själv skulle underhålla sin lärare och sin verksamhet för övrigt. I Herrens namn hade församlingen dock påtagit sig uppgiften. Medlemmarna hade arbetat och offrat i full enhet och Gud hade välsignat församlingen. Nu kände de sig inom församlingen översvallande glada i sitt arbete. Sedan konferensen lyssnat till denna berättelse, var det som om alla tvivel på självunderhåll hade försvunnit. Varje talare gav uttryck åt sina förhoppningar och möjligheterna att förverkliga den tanke, som förslaget innehöll, och då ordföranden sedan framställde frågan, om de församlade voro redo att antaga det av kommittén framlagda förslaget om självstyrelse och självunderhåll samt förslaget till församlingsordning, svarades ett högt och enhälligt ja. Då klubben sedan föll, förnams det, som om något sällsamt hade inträffat, och under den bönestund, som sedan följde, kändes det, som om var och en mera helt överlämnat sig åt Gud.

De tre frågor, rörande den inhemska kyrkan i Kongo, vilka därpå upptogs till diskussion, gävo anledning till en mycket livlig debatt. Det var med spänt intresse, man

följde denna diskussion. Det framhölls, att lärarna hade alltför obetydliga kunskaper, att de saknade litteratur och att deras förutsättningar i alla avseenden voro för ringa, för att de skulle kunna åtaga sig ledareskapet. Stundom kunde man märka — isynnerhet från ett håll — uttryck för fullständig hopplöshet. Då vi emellertid upplyst konferensen om att vi icke hade någon som helst tanke på att lämna landet, även om vi efterhand skulle överlämna stationerna åt de inföddas ledning, blevo de nöjda, och diskussionen fortsatte i hoppets tecken. Man betonade gång efter annan, att det gällde att gå framåt och ej tillbaka, att det gällde självttukt, självstudier och gudsfuktan samt att det framför allt gällde att minnas Jesu löfte: "Jag är med Eder alla dagar intill tidens slut."

Då diskussionen äntligen var slut och ordföranden framställde frågan, om förslaget rörande självstyrelse godkändes, sådant kommittén avfattat det, svarades ett rungande ja.

Ett par frågor om palmvinsförsäljning och förtärande av palmvin voro ock inlämnade. Den kommitté, som förberett frågorna, hade beträffande dessa svarat, att såväl palmvinsförsäljningen som palmvinsdrickandet måste betraktas såsom en ful sed, vilken på allt sätt måste motarbetas, och att felande medlemmar måste bekänna och bedja om förlåtelse för sina överträdelser. Då frågorna och kommitténs uttalande blivit upplästa inför konferensen, hördes ett enstämmigt rop: "Bulungidi (Det räcker)! Alltså, ingen diskussion.

En fråga, som var fullständigt ny i sitt slag, väckte ock särskilt intresse. Den gällde sång och musik. Vid behandlingen av denna fråga uttalade konferensen en önskan om att såväl sången som musiken skulle mera beaktas vid

Axplock från en lärarekonferens i Kongo

seminarierna, än vad fallet förut varit. Ett par, tre personer från varje station skulle sändas till Kibunzi för att där få undervisning i de första grunderna i sång och musik. Dessutom framhölls, att var och en borde lägga an på att icke bara skrika utan verkligen sjunga.

Kibunzi sångkör.

Ett gott resultat av detta beslut har ock kommit till synes. Sångkörer äro nu bildade vid samtliga stationer.

Under konferensen höllos tre föreläsningar av infödda lärare. En eftermiddag samlades vi i en palmlund för uppbyggelse och firandet av Herrens nattvard. Över detta möte vilade en stilla och god ande. Tacksägelser frambyros till Vivi församling för den frikostighet, med vilken den mottagit konferensen samt för det goda exempel, den visat. Även statens medaljhövding avtackades för hans

vänlighet och offervillighet. Flera bland de infödda fram-
buro tack till missionärerna för vad de varit för Kongo.

— Kongo skulle aldrig ha varit vad det nu är utan
er, yttrades det bland annat.

Personligen gladdes jag övermåttan, för att jag fått
vara med om denna konferens och fatta beslut i dessa
frågor, som jag väl tusende gånger talat om och vars
lösning jag längtat efter. Nu hade alltså tidpunkten kom-
mit. Besluten om självunderhåll och självstyrelse voro
fattade. De ställa nya krav och nya fordringar, de kom-
ma att åsamka nya bekymmer men ock möjligheter till
utveckling och utvidgning.

Knappast hade väl missionens banbrytare i detta land
kunnat drömma om att man skulle ha hunnit så långt vid
denna tid. För något över sjuttio år sedan började David
Livingstone sitt banbrytarearbete i Kongo. Det hela såg
då nära nog hopplöst ut. Nu finns det där mer än tre
hundra tusen människor, som prisa Gud för frälsning i
Kristus Jesus. För omkring sjuttio år sedan förlöjligades
missionär Kraph, för att han djärvdes tala om en kedja
av missionsstationer tvärs över Afrika från Atlanten till
Indiska oceanen. Sedan ett par tiotal år är denna Kraphs
plan förverkligad. Missionen har nu grenats ut åt alla
håll på vida sträckor i detta stora land. För femtio år till-
baka var Uganda en hednisk stat, i vilken hedendom och
grymhet var härskande. Nu kan man tala om Uganda som
en kristen stat. För femtio år sedan började Svenska Mis-
sionsförbundet mission i Kongo bland hedniska stammar,
fientliga hövdingar och rasande avgudapräster, som ofta
traktade efter att taga missionärernas liv. Nu har mis-
sionen erövrat stora områden. Missionären har blivit fol-
kets vän och auktoritet. Den 1 jan. 1935 hade vi där något

Axplock från en lärarekonferens i Kongo

över 30,000 församlingsmedlemmar. Nu stå flera hundratusen människor under kristendomens inflytande. Stor är ock den skara, som redan samlats hos Herren. Alla dörrar stå nu öppna för oss. Hur gärna önskade man icke, att det blott vore möjligt få ut arbetare till dessa väntande själar. Dörrarna kunna möjligen åter stängas.

Sången i Kongo.

KONGOS folk är ett sång- och musikälskande folk. Deras instrument äro av flera slag. Icke minst barnen visa särskilt stort intresse för musik. Åtminstone förr kunde pojkarna i missionens skolor stundom rent enervera oss med sitt musicerande. De spelade alltid och allestädes. När de gingo ute på gården, när de sutto till bords' när de lågo i sina bäddar, spelade de sina diti. (En liten urholkad träask, försedd med fjädrar av stål eller trä, som anslås.) Till sist sågo vi oss nödsakade gripa in mot detta klin-kande.

Ännu värre var det dock, då de började trumma ute på skolgården. Som trummor kunde de använda snart sagt allt möjligt; tomma burkar, trälådor, bräddbitar och stock-ändar. Det var ett sådant väsen, att man rent av kunde bli lomhörd. Att se dem under deras musicerande och trummande var en kostlig syn. De nickade med huvu-dena, ryckte på axlarna och svängde med kropparna i takt med musiken. Då det ibland ledde till dans, tvingades vi till sist förbjuda detta trummande. För dessa, som ny-ligen kommit från hedniska byar, förnams förbudet som

Sången i Kongo

ett hårt straff. De voro ju så vana vid att spela, trumma och dansa till långt inpå nätterna.

I danser och nattliga gillen är det icke nog med att man slår på trumma, skakar sina gudar och skramlor, man måste ock skrika av fullaste hals och emellanåt utstöta riktiga indiantjut. Vid rättegångar, som avhandla äktenskapsbrott, framsjunger advokaten under dans frågor och påståenden, som den kvinnliga parten i målet har att sjungande besvara under dans.

Då fetischmannen skall bota sjuka, skakar han sin avgud, sina skramlor och sin trollstav, hoppar och skriker och betar sig, som om han vore besatt. Under tiden sjunga och dansa de församlade vid trummornas dån. Ju ivrigare fetischmannen visar sig, desto högljuddare blir sången och trummorna.

Vid dödsfall tillkallar man gråterskor. Någon kvinnlig släkting till den döde leder sången. Är denna kvinna en änka efter den döde, sätter hon sig med den dödes huvud mellan sina knän och kryper så nära inpå honom, som det är henne möjligt. De övriga änkorna flytta sig ock så nära liket de kunna. Anförerskan av sången försöker att i sången få fram den dödes meriter i t. ex. följande ord: "O, denne min man, han som äktade mig, han som kom mig att föda så många barn, han som skaffade mig kött, o, nu är han död. O, vem skall nu giva mig kött? Vem skall nu äkta mig? Aldrig mera får jag något kött."

Det kan ock hända, att man kan få höra sorgesång så mild, så djup, så ren, att ens innersta hjärtesträngar vibrera. I ett hus kämpar kanske ett barn med döden. Modern skriker av förtvivlan. Hon ber andarna om förskoning, ber dem att rädda barnets liv. Men barnet dör.

Modern dämpar rösten. Hon vänder sig till de avlidna i dödsriket och ber: "Kom hit över med kanoten. Hämta mitt barn. Akta det väl. För det över till den andra stranden. Tag, hand om mitt lilla barn, mitt barn, mitt lilla barn."

Då infödingarna passera en flod, sjunga de alltid och paddla kanoten i takt med sången. De författa ord till sången, allt eftersom de sjunga. Även vid sådana tillfällen är det en, som leder sången. Först då de komma till refrängen, stämma alla in. Om strömmen är stark och floden svår att passera, våga de icke sjunga. Ingen får då säga något, de blott väsa fram ett starkt ljud mellan tänderna och tungan, starkare ju större faran synes vara.

När kvinnorna befinna sig ute på fälten, arbeta och sjunga de alltid i takt. Dessutom stampa de takten med fötterna. Bära de fotringar, slå de den ena ringen mot den andra för var tredje gång hackan berör jorden. Ha de inga fotringar, kunna de taga en sten i den ena handen och slå denna mot hackan vart tredje hack. Om man har tillfälle se och höra ett antal kvinnor, kanske ett femtiotal i rad, då de på en gång höja sina hackor, klinga med sina fotringar och sjunga sin sång, kan man icke annat än förvånas över dem. Alltid ligger det även någon mening i dessa kvinnors sång. Man kan få höra dem sjunga om lata ynglingar, som skola få se sig om efter präktiga flickor och själva få "teta nkandi" (= knäcka och äta palmnötskärnor).

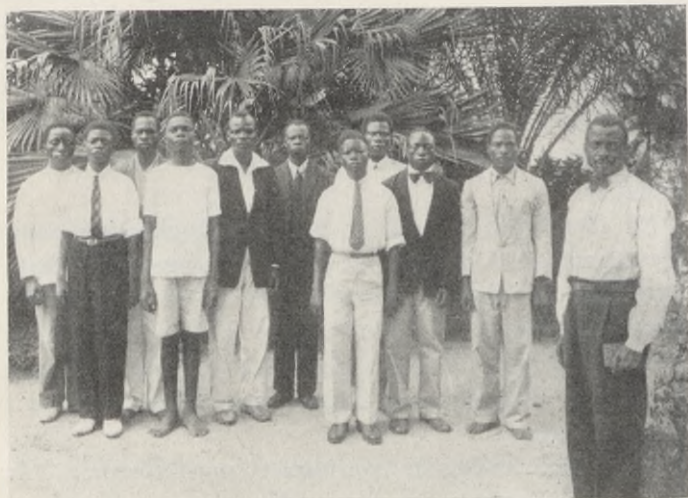
När en ny kanot skall fraktas till floden, måste kvinnorna vara med och sjunga. Genom deras sång underlättas männens arbete.

Vid tillfällen då glädjen är särskilt översvallande, slår man sig vanligen på munnen, under det man ropar allt

Sången i Kongo

vad man förmår. Jag iakttog detta vid Kibunzi, då församlingen där fått sin nedbrunna kyrka återuppförd, just som regntiden bröt in. Glädjen var då överväldigande. Alla kvinnorna samlades utanför kyrkan och slog sig på munnen, under det de ropade allt de förmådde. Vid ett an-

Manskören vid Kibunzi.

nat tillfälle såg jag något liknande. Det var vid Mukimbungu, då fru Walfridsson vid ett tillfälle kommit hem och fört med sig en flicka, vilken blivit tillfångatagen av en hop soldater.

Att de kristna bland detta folk omfatta den andliga sången med ett särskilt intresse är helt naturligt. Det är sången, som ofta givit färg och liv åt mötena. Den sångbok, vi utgivit, har ock fått en mycket stor spridning. Den har reviderats och utökats icke mindre än sju gånger.

Då den först trycktes, vilket skedde år 1887, omfattade den endast tretton sånger och gick ut i etthundra exemplar. Vid den sista omtryckningen år 1922 utgick den i en upplaga av tiotusen exemplar. År 1929 trycktes en mindre sångbok, närmast avsedd för de unga samt för sångföreningar. Den omfattade femtiotre sånger och trycktes i en upplaga av tretusen exemplar. Redan två år senare måste en ny upplaga utgivas. Den trycktes då i femtusen exemplar.

De flesta av dessa sånger äro översättningar från olika språk. Rätt många äro dock original, författade av svenskar.

Ett försök vid Kibunzi att bilda en sångkör har slagit mycket väl ut. I strävan att ge dessa sångare en första utbildning har doktor Georg Palmær gjort en värdefull insats. Körens första framträdande inför offentligheten skedde juldagens morgon 1924. Detta var mig veterligen den första sångkör, som bildats inom någon mission i nedre Kongo.

Sedan kom förslag att även bilda en musikförening. Vår mångsidige Yambula fick litet undervisning i notsystemet. En kammarorgel, som icke längre användes, ställdes till hans förfogande. På denna övade han sig vid varje lägligt tillfälle och det dröjde icke så länge, förrän han kunde traktera orgeln i kyrkan och leda sången.

Frågan om bildandet av en musikförening var alltför aktuell. Då fröken Eva Andersson funnit Yambula så läraaktig ifråga om orgelspel, skrev hon till några vänner hemma i Sverige och fick genom deras försorg en cittra. På denna var det ingen konst att lära sig spela. På vår vind fanns en gitarr, tillhörande missionär Sonnell, vilken han lovade oss att få använda. Någon lärde sig spela

Sången i Kongo

---

på den. Instrumentens antal ökades sedan ut med ett dragspel och några flöjter.

Efter hand blevo vi mer och mer övertygade om, att en mässingsextett skulle vara det bästa vi kunde få. Jag beslöt att göra vad jag kunde för att skaffa instrument. Det lyckades ock över förväntan bra, tack vare en del vänner i hemlandet. Snart nog lärde sig en del av våra musikintresserade unga medlemmar att traktera dessa instrument, och nu ha vi utmärkta orkestrar på tre stationer, Kibunzi, Matadi och Brazzaville.

Kongo, den vite mannens grav.

STANLEY'S benämning på Kongo, "den vite mannens grav", är mycket karakteristisk. Svenska Missionsförbundets mission i detta land bär vittnesbörd därom.

Vilka missräkningar, vilka skilsmässor, vad sorg och vad tårar har icke denna mission fört med sig! Icke mindre än sjuttiosju av Missionsförbundets missionärer hava för detta land givit sina liv. De flesta ha, mänskligt sett, gått i en alltför tidig grav.

Många hade knappast hunnit börja sitt arbete, förrän döden ryckte dem därifrån eller sjukdom tvingade dem att lämna landet. Här några exempel:

Karl Johan Engvall måste lämna Kongo efter endast tre månaders vistelse där år 1881, Karl Fredrik Hammarstedt dog vid Mukimbungu år 1887 efter endast femton månaders vistelse där. Elisabeth Carlsson hann icke ens fram till sin bestämmelseort inne i landet. Hon dog vid Tundwa år 1888, knappast två månader efter landstigningen. Anna Andersson fick sluta sitt liv vid Mukimbungu år 1889. Hon hade då vistats i Kongo åtta må-

nader. Fru Lydia Tuveesson måste resa hem år 1890 efter blott en sex månaders vistelse i Kongo. August Larsson-Werlin dog vid Londe 1894. Han hade då vistats där blott en månad. Karl Josef Axelsson avled vid Londe år 1895 efter en ettårig vistelse i landet. Maria Nyberg lämnade denna värld år 1895 efter ett par veckors vistelse vid Diadia. Albertina Rutström avled vid Nganda år 1896. Hon hade då varit i Kongo omkring tre månader. Ida Wilhelmina Svensson rycktes bort år 1898 efter två månaders vistelse vid Nganda. Augusta Malm måste återvända till hemlandet år 1904, sedan hon varit i Kongo i sex månader. Hon dog kort efter hemkomsten. Alma Kornelia Ekström fick sluta sitt liv vid Nganda år 1905. Hennes vistelse i Kongo omfattade blott fem månader. Erika Johansson dog vid Diadia år 1906, tre månader efter ankomsten till Kongo. Ruth Anna Elisabeth Nykvist fick lämna detta närvarande år 1910. Hon dog vid Mukimbungu sex månader efter ankomsten dit.

Icke mindre än tio av Missionsförbundets missionärer i Kongo ha avlidit under resan hem från missionsfältet. Dessa äro följande:

Wilhelmina Svensson, Missionsförbundets första kvinnliga missionär i Kongo på hemresa vid Tundwa den 14 april 1890; Nils Tuveesson på havet den 11 oktober 1890; Karl Wilhelm Valfridsson vid Mukimvika den 7 maj 1903; Nils Westlind på Las Palmas den 2 mars 1895; Gustaf Palmér ombord å en båt vid Matadi den 2 april 1897; Maria Nilsson på havet den 8 juli 1899; Oskar Söderström vid Dakar den 17 april 1905; Per Markus på havet den 15 september 1908; Axel Vennerström vid Dakar år 1911; Karl Messing på havet år 1920.

Kongominnen

Vår egen gosse Johannes Kornelius Mbembo dog ock på havet vid Monrovia under vår hemresa år 1890.

Många av våra missionärer ha dock fått nåd att verka den ena perioden efter den andra. Flera ha troget tjänat missionens sak i Kongo under närmare fyrtio års tid.

Kongo förr och nu.

ILIKHET med hela västra Central-Afrika har Kongo under alla tider varit lämnat åt sitt eget öde. Alltsedan européer började intressera sig för Kongos produkter, har dess folk blivit grymmare behandlat än kanske något annat folk på jorden. Detta förhållande har framkallat förakt och hat mot de vita.

För icke stort mer än femtio år sedan var man främmande för Kongos oändliga rikedomar. Nu finnas där 275 handelskompanier med ett kapitalvärde av omkring sex millioner francs. År 1931 producerades 176.748 ton koppar, vilket gör trettio procent av hela världens produktion. Samma år producerades 6.023 kg. guld, 2.518.000 carat diamant och 2.978 ton bomull. Samma år utskeppades 37.000 ton palmolja. Man har upptäckt radiumfält, vilka innehålla en sådan rikedom, att priset å radium vid meddelandet om dessa fält på en dag sjönk med icke mindre än femtio procent.

Visserligen är det sant, att Kongo i många avseenden alltjämt är sig likt. Så väller Kongofloden alltfort fram på sin fyratusen km. långa färd och låter krokodiler och

flodhästar tumla om i sina smutsbruna vågor. Ännu bränner solen lika obarmhärtigt, ännu brakar åskan fram över Kongos berg och dalar, ännu fälla blixterna väldiga jätteträd och stjalpa molnen ur sig oerhörda vattenmassor, som förvandla dalarna till sjöar och bäckarna till oöverstigliga floder, ännu beta elefanter och stora buffelhjordar på slätterna, ännu lura lejon, leoparder och hyenor på rov och ännu sticker skorpionen lika ettrigt som förr. Och dock ha oerhörda förändringar försiggått, sedan den vite mannen gjorde sitt inträdande bland Kongos svarta inbyggare.

Tåg rusa nu fram på en 3.400 km. lång järnväg. Moderna båtar stäva fram på Kongos floder. Bussar, bilar och flygmaskiner äro icke längre någon ovanlig företeelse. Posten letar sig fram till varje vrå av landet. Städer ha växt upp, och de stora handelshusen tävla här med varandra.

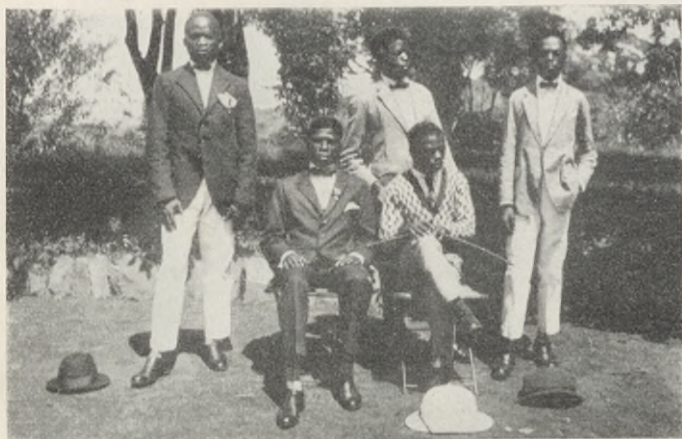
Visserligen är det sant, att den vite mannen icke kunnat förändra Kongos klimat, lika litet som han kunnat åstadkomma andra förändringar i naturens lagar. Men han har dock utträttat mycket. Han har sökt upp källorna till mycket ont, funnit möjligheter att förekomma sjukdomar och medel att bota dessa. Med den kannedom man nu har om klimatet i detta land och de möjligheter att bättre kunna sköta sin kropp, är det f. n. icke på långt när så svårt att leva i Kongo som det varit tidigare.

När jag första gången år 1892 kom till Kongo, framträdde hedendomen i all sin nakenhet över snart sagt hela landet. Avgudaprästerna satte då sin ära i att skylta med sina fetischer. Överallt kunde man då få höra trolldansen och gifttrumorna. Giftbägaren var ofta i bruk. Begrav-

Kongo förr och nu

ning av levande människor var icke heller ovanlig. Med all makt sökte avgudaprästerna hindra oss i vår verksamhet. De skrämde sitt folk för oss. Vi voro onda andar från dödsriket. Våra ögon voro farliga, i synnerhet för barnen. Mödrarna varnades allvarligt för att visa oss

Det moderna Kongo.

sina barn. Vi sades äga förmåga att hålla regnen tillbaka och framkalla hungersnöd, sjukdom och död.

Men var äro nu trolltrummorna, avgudarna och dess präster? Evangelisterna vid Kibunzi sade mig under min sista vistelse i Kongo, att det numera icke finns en enda avgud i hela Kibunzi område med dess cirka 60 byar. Och avgudaprästerna? Många av dem äro döda, andra ha blivit kristna. Icke så få äro lärare i missionens tjänst.

Trettiofem missionsorganisationer ha nu verksamhet i detta land, och de kristna församlingarna räkna omkring trehundrausen medlemmar. Flera hundrausen av

Kongominnen

Kongos folk äro nu läs- och skrivkunniga. Vem kunde för femtio år sedan ens drömma om så stora förändringar. "Av Herren är det skett och är ett under för våra ögon."

Vårt stora framtida mål är att vinna Franska Kongos

*En idyll från Londe. Farväl till Kongo.
Alldéns, Grahn, Flodéns, Hellström.*

kanske sex millioner människor för Kristus. Med de resurser vi nu ha genom våra seminarier, vår lärarekår, våra infödda kristna, genom de förbättrade kommunikationerna och mycket annat synes detta mål icke helt ouppnåeligt.

Många av Svenska Missionsförbundets missionärer i Kongo ha redan hunnit slita ut sig. En stor skara har givit sina liv, en del äro på grund av ålder eller sjukdom förhindrade att återvända till fältet. Men nya krafter kom-

Kongo förr och nu

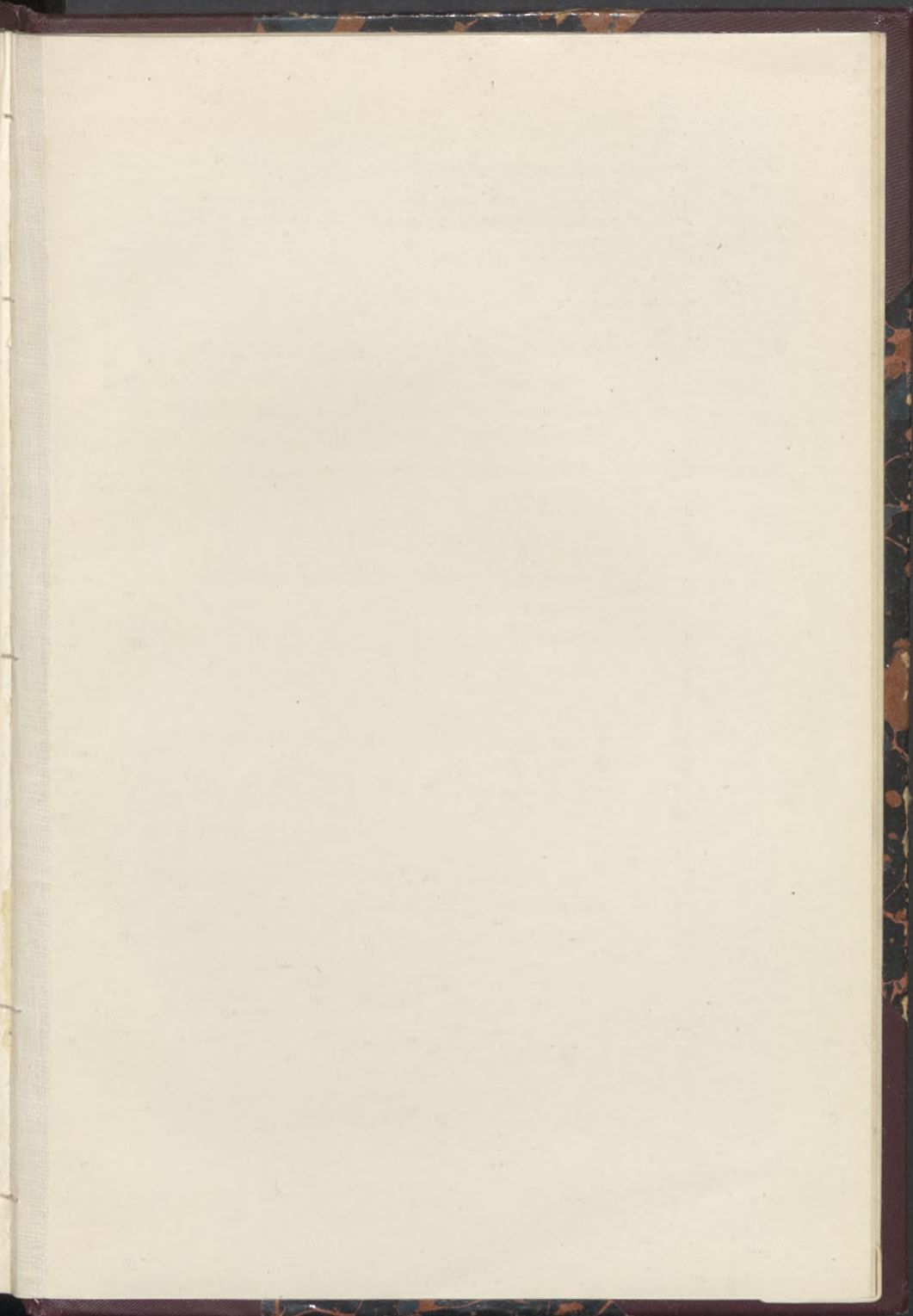
ma i deras ställe. Missionen går framåt på sitt segertåg. Visst har missionen i Kongo kostat Missionsförbundet mycket, men resultatet av arbetet är dock så utomordentligt stort, att alla offer synas mig vara obetydliga mot denna vinst. Själv prisar jag mig lycklig över att jag fått verka under så många år, som fallet är, bland detta folk och beklagar blott, att jag nu är för gammal att kunna fortsätta min gärning där.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Förord	5
Mukimbungu	7
Evangelister som medhjälpare	18
En språkkonferens i Kongo	24
Skiftande erfarenheter	29
Makternas spel	41
Brev hem	46
I de många växlingarnas land	50
Missionärerna hålla konferens	60
I faror	66
Utvidgning av missionsfältet	73
Min fjärde resa till Kongo	89
Prövningar och missräkningar	94
Skyddslingar och barnhem	109
Varför ha ni icke kommit förr	115
Minnen från krigstiden	117
En hemresa i krigstid	129
Förnyad utresa	143
En säregen rörelse i Kongo	147
Inspektion	168
För att vinna deras själar	177
Hövdingarna mötas	182
En svår uppgift	186
Vår sista vistelse i Kongo	192
Medhjälpare i missionsarbetet	221
Axplock från en lärarekonferens i Kongo	243
Sången i Kongo	250
Kongo, den vite mannens grav	256
Kongo förr och nu	259

*Hand 28
1876-1878*

"TATA FLODÉN" BERÄTTAR KONGOMINNEN.

Del I.

"Boken utgör ett värtaligt vittnesbörd om missionens stora insats icke blott på det religiösa området utan också på det kulturella. Den borde läsas av alla, som ha litet eller intet intresse för dessa verkligt revolutionerande insatser."

E. A—g i Folkskolans Vän.

"Man läser denna missionsbok med stort intresse, kanske icke minst för den välgörande humor, som i allmänhet präglar hans skildring."

Axel Söderberg i Nerikes-Tidningen.

"Flodéns kongominnen är en raritet — han har ett ytterst rikt och mångskiftande material att taga av."

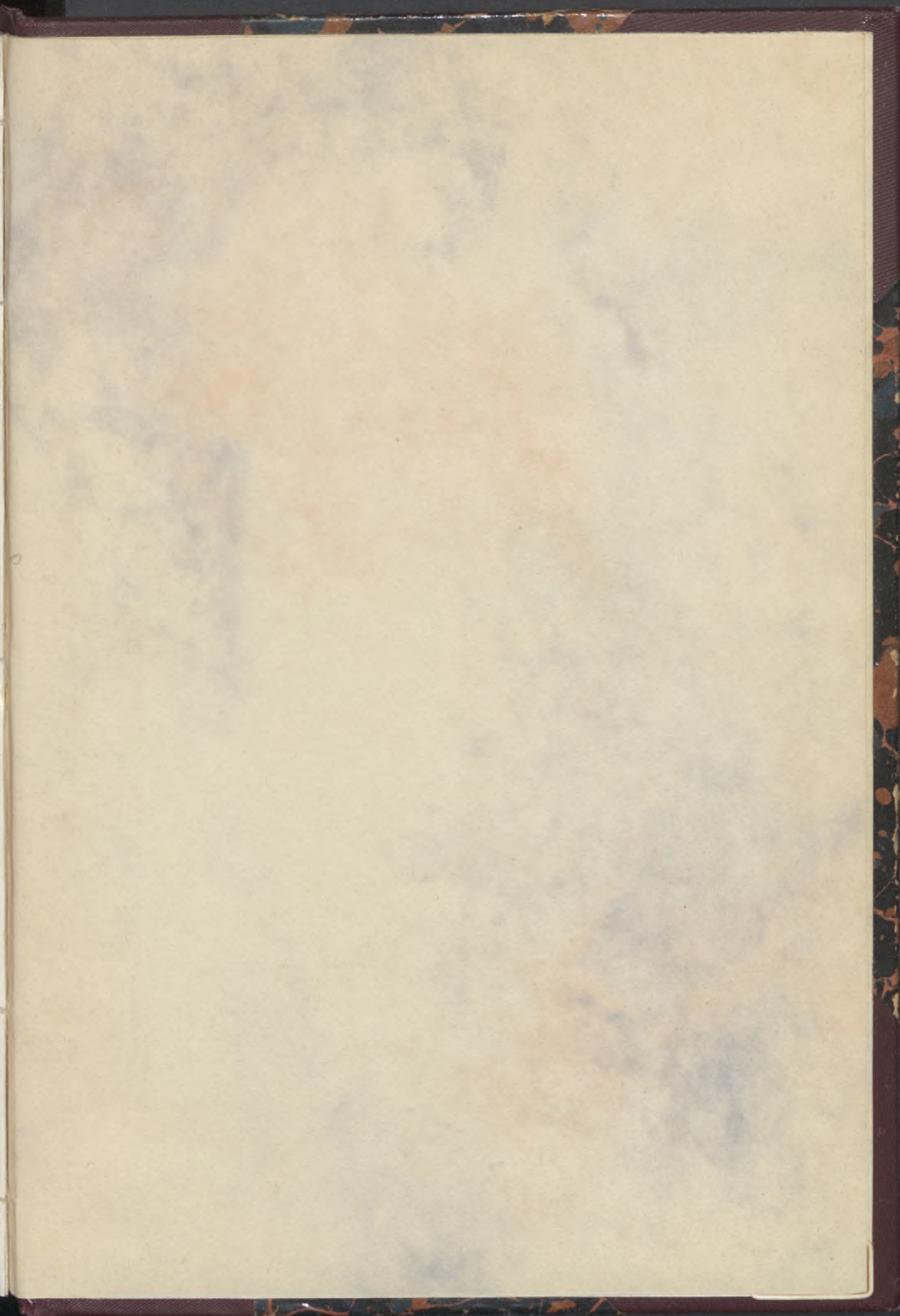
E. L. K. i Gotlands-Posten.

"Tata" Flodén är den borne hävdatecknaren av afrikanskt pionjärliv — det är ovanliga situationer — den civiliserades möte med vilden — missionärens möte med hedendomen."

E. Genitz i Borlänge Tidning.

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG
STOCKHOLM

STATE OF NEW YORK
LEGISLATURE

1880

AN ACT

TO

AMEND

THE

CONSTITUTION

OF

THE

STATE

1.80

JOHN JOHNSON
BOKHÅNDLAREN
GÖTEBORG

